

The Project Gutenberg eBook of Satanen muistelmia Pohjanmaalta 1, by Sara Wacklin

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Satanen muistelmia Pohjanmaalta 1

Author: Sara Wacklin

Translator: Johan Aulén

Release date: August 26, 2006 [EBook #19125]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SATANEN MUISTEMIA POHJANMAALTA 1 ***

Produced by Matti Järvinen and Tuija Lindholm.

Satanen muistelmia Pohjanmaalta.

Kirjoittanut
Saara Wacklin.

Suomentanut
J. Aulén.

Ensimmäinen osa.

Ensimmäisen kerran julkaissut
G. W. Edlund 1872.

1.

Oulu puoli sataa vuotta takaperin[1].

[1] Alkuperäinen kirja tuli ulos v. 1844, josta vuodesta meidän päiviin asti kulunut aika siis on lisättävä ylläsanottuun ajan-määrään. Suom. muist.

Jo viisikymmentä vuotta takaperin oli Oulu niin kasvanut, että se oli Pohjanmaan etevin, ja Turun, sen aikaisen pääkaupungin perästä, Suomen suurin kaupunki. Väestön luku oli yli kolmen tuhannen, ja siihen katsoen oli kaupungin ala, joten tavallista on pohjoisimmassa maissa, sangen avara. Myöskin kaupungin kauppa, jonka esineenä oli Pohjois-Suomen äärettömän metsien tuotteet, oli mahtava. Kauppiaille oli suuria laivoja ja moni kauppias oli itse meri-katteinina koonnut osittain varoja, osittain sellaista kykyä ja kuntoa, jota kauppiaan on tarvis. Oulu oli todellinen kauppakaupunki ja kaupasta elivät sen enimmäkseen asukkaat. Kaupungin avara merien kulku tuotti sinne vierasten maitten ylöllisyyttä ja turhuutta, jotka tapain yksinkertaisuuden suhteen olivat hyvin silmäänpiستävät.

Pariikymmentä vuotta takaperin oli tulipalo hävittänyt melkein koko kaupungin, niin että sen entinen muoto jo on melkein unohtunut. Pulska ja nuorempi on se nyt vast'uudesta rakennettuna, mutta sen muinaisuudellakin on muistille suloja, ei yksinään kodissa, mutta myöskin kaupungin soreassa ympäristössä.

Paikan, jossa useimmat näistä "sadasta muistelmasta" ovat tapahtuneet, kaunistaa koski, joka raivona kuohuu monen pensailla ja ruohostolla verhotetun luodon välitse, vanhan linnan rauniot saarella, keskellä virtaa, jonka haarat sen sulkevat; pellot, niityt ja metsä sekä vihdoin Pohjanlahti kaupungin edustalla olevine saaristoinensa, jonka välillä satamalla välkkyvät aallot tuuvittelevat suuria laivoja tavaroinensa.

Mutta ensiksi katselkaamme itseä kaupunkia. Se oli rakennettu niemekkeelle virran ja Kempeleenlahden välillä. Siinä oli monioita kumpuja; myöskin muutamilla virran saarilla oli asukkaita. Kaupungin lävitse juoksi Juurus-oja mereen. Rakennukset olivat puusta, paitsi hovineuvos Nylanderin ison Torikadun varrella oleva kartano ja eräs navetta kauppias Wacklinin talossa. Kaksinkertaisia pytinkiä oli tuskin kahta toistakymmentä vaikka pihat kyllä olivat avarat ja monellakin oli ryytimaansa, joista kyökkiin saatiin niitä ruokakasvuja, jotka lyhyen kesän kululla joutuivat kypsymään.

Mutta omenapuita ei ollut ainoatakaan; kirsimarjat eivät kypsyneet; ainoa karvokas-pensas tuotti kypsymättömiä röhkäleitä: tuomi ja pihlaja olivat hedelmäpuut; vaaramia ja viinamarjoja saatiin kunnollisia. Huonomaineiset lienevät kyllä pihlajamarjat etelässä, ollen muka karvaita ja mehuttomia, mutta hallan panemina ovat ne pohjoisissa sekä virvoittavat että maukkaat. Samoin tuomenmarjatkin, joita myöskin syödään ja joista tehdään hyvin kunnollista viiniä. Mutta lavealla matkailevat laivat toivat ei vaan omenia ja puuperunia, mutta myöskin runsaasti lämpimäin ilmapiirin hedelmiä.

Kaupungin monista mäkilöistä oli korkein ja jyrkin Pokkisenmäki, josta katsojalla oli kaunis näköala. Lähimpänä oli pienempi koski, suuren kosken haara. Vastapäätä oli Linnansaari raunioinensa. Sen yli näkyi Maaherranluoto, Raattiluoto ja Kuusisaari. Vähän vasemmalle viimeiksi sanotun luodon kohdalla oli Pikisaari. Salmen toisella puolella luotojen väliin tunkihen matala Hietasaaren niemeke, jonka hiekassa moniaat pensaat rehottelivat oksinensa ja muutama puukin oli sinne valinnut olopaikkansa.

Hietasaaren kupeella oli satama, jonka melkein ainaisena koristuksena oli useampia suuria laivoja. Vielä etempänä vasemmalla Linnansaaresta ja aivan sen lähellä olivat molemmat Kiikeliluodot makasiineinensä ja rantapuotinensa. Näitten rinnalla oli Hahtiperä, jossa myöskin oli makasiineja. Hahtiperä oli melkein etukaupungin tapainen, vaikka siellä sisään tulevain ja ulosvietävain tavarain joukossa ei ketään asunut. Siellä oli puinen kaksilakinen "pakkhuusi" rantalaiturinensa. Hahtiperän ja Pikisaaren väliltä näkyi Kempeleenlahti ja Saloluoto ynnä sen vanha kirkko. Etäinpänä silmäkantaman päässä näkyi Marjaniemen majakka selvällä ilmalla. Oikealla näkyi koski ihan sen perättymä paikalla lohapatujen luona, jotka nekin tuottivat kaupungille tuloja. Näkyalan tämän puolisena rajana oli metsäisiä selännettä.

Mäkitörmällä oli raastupa torninensa ja kelloinensa, keltaiseksi maalattu, nurkat siniset. Sen yhdellä puolla laski Torin-, toisella Kallisenmäki. Viimeksi sanottu laski aina virtaan asti. Se ei ollut niin jyrkkä kuin Pokkisenmäki. Oikealla Plaattaluodon vastassa oli pieni katu, jonka varrella seisoi moniaita, Saksalaisten entisinä aikoina rakentamia kauppuoteja, joissa muinoin tekivät kauppaa. Näitten puotien rakennus-tapa oli kummallisen matala ja niitten ikkunat sentähden myöskin matalat ja leveät. Tämän mäen juurelta oli tehty porras Plaattasaarelle. Eräänä talvena tässä tapahtui harvoin kuultu tapaus, jonka toisella erää ai'omme kertoa. Koulunuorison oli tapana tässä mäkeä laskea. Eräänä laskiais-tiistaina, jolloin leikki oli juuri parhaillansa, tuli poikien joukkoon suurikasvuinen juopunut nainen. Se oli kyllin hurja haastamaan riitaa reippaan poikajoukon kanssa, mutta hän kun oli humalassa, ei muistanutkaan mäen olevan liukkaan. Pojat päättivät karkoittaa häiritsijän ja rupesivat kiivaasti lumipalloja loiskimaan. Puolustus-vehkeisään lankesi eukko ja alkoi luistaa mäkeä myöten. Sepä seikka oli käytettävä. Hurraa huutaen ryntäsivät urhoollisimmat pojat esille, lisäten vauhtia jälle asti. Polisin väliin-tulo päätti leikin.

Metelimäellä oli uusi kouluhuone kelloinensa, laiskojen kauhu, ahkerain lemmitty. Vanha koulu pärekattoinensa, mataloine ikkunoinensa oli rappiolle joutunut ja siis tarkoitukseensa kelvoton. Se oli siinä kohdalla, missä kauppaneuvos Franzenin talo nyt seisoo, vastapäätä kellostapulia. Tässä pidettiin kirkonmenoja uutta kivikirkkoa rakentaessa. Myöhemmin sitä myös käytettiin näytelmähuoneeksi.

Juurusojan eli kaupungin joen yli oli kaksi siltaa kiviarkkujen päällä, toinen Tori-, toinen Kirkkokadulle. Paitsi näitä oli kaksi kapeata porrassiltaa ojan yli. Keväällä paisui se, samoinkun virtakin äyrästensä yli.

Kuparimäellä oli kaksilakinen vaivaishuone vallassäätyjen köyhiä varten. Sen ympärillä oli vähäpätöisiä mökkilöitä. Kaupungin neljä tullia olivat Mylly-, Meri-, Kajaanin- ja Limingan tulli, joista viimeiksi sanotun

portti oli siniseksi maalattu, korkea ja veistinkuvilla koristettu.

Kultaseppä Collinin talossa Metelinmäellä oli huoneita, joitten hirret olivat kasvaneet samalla paikalla, jossa sittemmin pytinki seiso. Samoin raatimies Siniuksen talossa, sillä kohdalla, jossa tätä nykyä pappila on. Yhden salin seinät samassa pytingissä olivat koristetut maalauksilla ja maisemakuvilla, jotka sanottiin olevan jonkun mainion mestarin tekemät. Katon keskellä oli kuvattu sorea kukkais-seppele, jota pienet lentävät enkelit kannattivat. Monen muun suojan seinissä ja ovissa oli maalauksia, joista moni mainion Granberg-nimisen kuvailijan tekemä.

2.

Kirkko ja Messeniuksen hauta.

Kaupungin rakennuksista suurin ja pulskin oli uusi harmaasta kivistä rakettu ristikirkko. Kuningattaren kunniaksi oli sen nimi Sofia Magdalena. Sitä voisi sanoa ihanaksi juuri sentähden, että siinä oli niin vähä koristusta. Sen yksinkertaisuus ja jalo rakennustapa viehättivät mieltä. Ulkopuolelta oli kirkko vastattu ja vaalean-keltainen; perustuksen ympärillä punainen vanne. Katto oli saman karvainen ja sen nojalla seisovilla hoikilla tikapuilla koetteli kaupungin nuoriso käsivarttensa jäntevyyttä. Kolmen korkean kaarioven lävitse jokaisen ristin päässä tultiin kirkon sisään. Neljännen ristin perukassa oli kuori ja sametilla ja valkosella peitteellä verhotettu alttari kirjatellinensä, tyynyinensä, ja pari suuria metallisia haarakynttilän-pitimiä. Ylinnä oli alttaritaulu, kuvaileva ristiinnaulittua Kristusta ja se oli erään kaupunkilaisen, kaupppamies Henrik Wacklinin maalaama.

Sakastin oven yli riippui Messeniuksen kuva, kirja kädessä. Milloin niin tarvittiin, valaisi yhdeksän valmista kynttiläkruunua paitsi jalkoja ja telliä, kirkon. Valkoisen saarnastuolin ainoat koristukset olivat tiimalasi ja haarukas-jalka. Mutta harvat saarnastuolit jakoivat niin kalliita maan ja taivaan lahjoja kuin ne, joita moni mainio saarnaaja tästä kylvi. Milloinkaan ei unohdu niitten saarnojen muisto, joita pitivät rovasti Ståhle, kappalainen Rajalin, sittemmin rovasti Limingalla, apulainen Abraham Mellin, myöhemmin kappalainen Revolahdella ja vihdoon Thun'in pitäjän kirkkoherra Ruotsissa, apulainen Kaarle Elfving, myöhemmin kappalainen Oulussa ja vihdoon Lohtajan rovasti. Kaksi penkkiä kirkon keskellä läänin maaherraa ja hänen perhettänsä varten, oli punaisella veralla peitetty. Alttaria vastapäätä ison sisään-käytävän yli, oli soreat urut, valkosiksi maalatut, samoin kuin koko kirkko. Saman oven ulkopuolella oli Messeniuksen hautakivi, mutta sen toimitti eräs seurakuntalainen siirretyksi kirkon sisään. Se oli kirkon merkillisin muinaismuisto.

Matala kivivaija oli hautuumaan ja kadun rajana ja sen sisässä temppele. Vanhoilla haudoilla kasvoi runsaasti koiruohoa ja harakannunnuja. Vapaana seiso yhdessä kulmassa korkea kellostapuli ja siinä pari niin helevää kelloa, että pitkältä matkailijat usein ihmettelivät niitten juhallista kaikua.

Varoitukseksi ja kauhuksi seiso punainen sammaltunut jalkapuu kirkon ovella, mutta seurakunnan kunniaksi oli se vuosikausia ollut viratoinna.

Varahaudaksi sanottiin ison käytävän oven luona maahan kaivettua, irtaimilla laudoilla peitettyä hautaa. Siihen haudattiin toisinaan muutamia köyhempien ruumiita. Köyhän kirstua seurasi silloin saattoväki laulaen surullista virttä, jonka pappi, lukkari, omaiset ja ystävät, joita ehkä oli runsaammin kuin rikkaan haudalla, jo etäällä olivat alkaneet. Usein oli sellaisissa tiloissa väenkokous suuri, hartaus Jumalan vapaan taivaan alla rehellinen ja liikuttavat ne huokaukset, joita lähti surun runtelemista sydämistä. Sillä rehelliset kaipauksen kyynelet usein olivat sekotetut ilokyyneleillä rakastetun pääsystä parempaan mailmaan; Suomen varallisemmatkin pitävät nim. kuoleman suurena onnena. Murheesta nääntynyt äitinsydän pidättää lapsensa kuoltua surunsa, kiittäen Jumalaa, joka pelasti sen elämän vastuksista. Lohdutukseksensa muistelee suomalainen äiti vanhaa sananlaskua: "joka olis kuollut kolmi-yönä, kadonnut kapalolasna!"

Kirkon kertomuksen lisäksi panemme tähän lyhyesti kertoen Messeniuksen elämäkerran. Se on otettu erään maamiehen G. H. Mellinin teoksesta: "Ruotsin mainiot miehet".

Juhana Messeniuksen isä, joka mestattiin kapina-vehkeistä isänmaata kohtaan, oli mylläri lähellä Vadstenan kaupunkia. Kymmenvuotisena tuli poika kouluun, jossa osotti erinomaisen hyvän oppinsa. Kuusi vuotta myöhemmin veivät jesuitat hänen salaisesti Braunsbergin laitokseen, jossa häntä kasvatettiin paavilaisuuden asian-ajajaksi Ruotsissa. Ylistys-lauseella läpikävi hän opiston ja oleskeli myöhemmin Tanskan ja Krakovan hovissa, kävi Ruomissa ja sai keisarilta Pragissa "keisarillisen runoniekkan" nimen muutamasta tekemästänsä latinankielisestä runosta. Avattuansa oppilaitoksen Danzigissä, tuli hän siellä tuntemaan Sigismundin kanslerin, Arnold Grothufin tyttären Lucian, jonka otti vaimoksensa ja joka paljon vaikutti hänen elämäänsä ja kohtoihinsa. Se oli itsepintainen ja äkäinen

akka, jota kuningas Kustaa Adolf sanoi Messeniuksen "rikka-ruohoksi". Luultavasti jesuiittain toimesta, päätti Messenius palata Ruotsiin, jossa Lucian isälle annetut tilat olivat poisotetut ja annetut toiselle. Lucia matkusti ensin ja toimitti miehellensä kirjallisen luvan saada tulla perässä. Kirjoittamansa kirjat laittoivat hänelle heti kuninkaan ja ylimysten suosion. Laintiedetten rohvessorina Upsalassa hän voitti opetuksensa kunnolla nuorison rakkauden. Kahdeksan tuntia päivässä jakoi hän oppia ja kuitenkin oli hänellä aikaa tehdä koko joukon tieteellisiä teoksia. Mutta kunniahimonsa saatti hänet riitaan kumppaniensa, varsinkin ahkeran ja oppineen Juhana Rudbeckin kanssa. Messeniuksella oli oppilaina joukko nuoria vapasukuisia, hänen puoltansa pitäviä, syystä että hän etunenässä antoi heidän oppia aseitten käyttämisestä, tanssia ja ratsastusta. Nuorukaisten harjoitettua mieli-valtaa, puolusti hän niitä konsistorissa, niin että opistokaupunki oli täynnä levottomuutta ja verisiä melskeitä. Kerrankin syntyi konsistorissa niin kiiwas sanelu, että Messenius, ensin päästettyänsä katkerimpia häväistyssanoja, lähetti noutamaan miekkaansa, vaatien Rudbeckiä kahden-taisteluun. Tästä saatuaan tiedon ja arvaten syyn, lähetti Lucian sanan Messeniuksen puolustajille, jotka sai kehoitetuksi ryntäämään konsistorin. Itse tunkeusi hän myöskin sinne ja haukkui konsistorin jäsenet pahanpäiväisiksi. Tämä häpiällinen seikka kävi hallitukselle kovin harmiksi ja Aksel Oxenstjerna matkusti Upsalaan asiasta selvon ottamaan, jonka jälkeen Messenius kutsuttiin Stockholmaan valtiokirjaston hoitajaksi ja hovioikeuden jäseneksi. Mutta täälläkin toimitti hän häväistyksiä ja mielipahaa. Vuonna 1616 löydettiin toimia Sigismundin ja paavilais-lahvon eduksi. Messeniuksen todistettiin olevan niissä osallisen ja että hän ulkomaalaisten petturien kanssa oli pitänyt kirjevaihtoa. Häntä syytettiin ja hän sai kuoleman tuomion, joka kuitenkin hänen opillisen ansionsa tähden helpoitettiin elinkautiseksi vankeudeksi. Kajaanin linnassa pohjanmaan erämaassa pahasti rääkättiin Messeniusta, samoin kuin hänen vaimoansakin, joka nyt osotti suurinta kärsivällisyyttä, ja osanottamista miehellensä hänen onnettomuudessaan. Vaikka muuten kyllä kiusattuna, sai hän kuitenkin pitää kirjoja ja kirjoituskalut. Täällä ollessansa kirjoitti hän ensimmäisen arvollisen Ruotsin historian. Itse sanoi hän kovan vankeutensa olevan Jumalan rangaistuksen synneistänsä tai sallimuksen että Ruotsin valtakunnan historia kerrankin tulisi kirjoitetuksi. Tämän kanssa työskелеminen ja siitä odottama kunnia oli se, joka virkistyi hänen voimiansa, kärsiessänsä sellaista kohtelemista, jota ei senaikaisten tapain raakuuskaan voi peittää. Sitä kesti 19 ajastaikaa. Vasta Kustaa Adolfin kuoltua muutettiin hän Oulun linnaan ja siellä häntä pidettiin paremmin. Työnsä palkkioksi pyysi hän saada vapautensa ja hallitus lähetti tiedustelemaan hänen teoksensa sisällystä, mutta hänpä kuoli juuri kuin tästä kävi kirjevaihto. Käsikirjoituksen otti Lucia ja meni sen kanssa pois valtakunnasta. Töin-tuskin saatiin hän siitä luopuneeksi. Mutta painosta se tuli vasta v. 1700. Messeniuksen muista teoksista, joita lienee lukuansa 58, ovat hänen näytelmänsä, joita Ruotsissa luettiin ja suosittiin, parhaimmin tutut.

3.

Pikisaari.

Mainitessamme Pokkisenmäkeä, sanoimme jo tämän luodon aseman. Siinä oli meritulli, johon huudettiin kaikki veneet, jotka aikoivat sivutse purjehtia. Syynin käytyä ja tullin maksettua saivat vapaasti mennä. Talvitie kävi Pikisaaren yli.

Tällä saarella oli ja on vieläkin kaupungin laivavarvi. Joka vuosi lykätään monta täällä rakettua laivaa vesille. Sellainen vesille laskeminen on todellakin juhlallinen. Kuin työmiehet kolmannen kerran nuijilla ovat kiilaamalla irrottaneet laivan teloistansa, alkaa se jalosti juosta rutisevilta kannattimiltansa. Pidättimet, jotka nyt ovat aivan heikot, lankevat räiskynällä alas, ja yhä lisääntyvällä vauhdilla juoksee tuo soorea kummitus, ihmiskäden jalo työ, tyyneen veteen. Ja se siitä ikään kuin mielipahoissa, työntää, meren tapasena vaahtoen uutta laivaa vastaan, viskoen raivona aaltoja rannalle. Mutta aivankuin tuntein oman arvonsa, seisautuu tuo honkainen kummitus pian läikkyvään veteen; lippu kastetaan aalloissa ja kannelta julistetaan huutamalla laivan nimi. Hurraa huutaen heilutetaan tuhansia hattuja ilmassa ja lähellä olevat laivat juhlapuvussa liehuvine lippuinensa toivottavat tervetuloa uudelle toverille. Itse aallotkin tyyntyvät pian, ikäskuin tullutta vierasta suositella.

Hätien ja ilomielin kokoovat köyhät akat ja lapset sen suovan, jolla laivantehtaat ovat voidellut, että laiva liukkaammin juoksisi vesille.

Mutta vieläkin suurempi on työmiesten ilo. Koko talven työ on nyt onnellisesti päätetty ja paitsi sitä alkaa nyt pidot, jotka laivan omistajat aina kustantavat. Niitä sanotaan "lykkäjäisiksi" ja kaikki, jotka laivan rakentamisesta ovat vaivaa nähneet, saavat nyt mieltä mukaan juoda olutta ja viinaa, syödä läskirokkaa y. m. Kestiä pidetään vuorokausi, monelta menee viikkokin ennenkuin pääsee lykkäjäis-pohmelosta.

Pikisaarella oli suuri, raatimies Wacklinin omistava pikiruukki. Myöskin oli siinä joukko työväen

asuntoja.

4.

Löytty.

Limingan tulliportin ulkopuolella oli nurmi, jota sanottiin Löytyksi. Tässä muutamina vuosina harjoitettiin Kajaanin komppaniaa päällikköinä tuhansia tulimmaista kirotesa ennen kun jäykkä ja vankka kajaanilainen muuttui notkeaksi ja vilkkaaksi. Mutta tämän tehtyä kävikin koko sotapalvelus aivan kuin itsestänsä. Suomen sotilas on joka aika ansainnut hyvän maineen, missä tarvittiin vakuutta, voimaa, urhollisuutta ja kestävyyttä. Pahin koetuksensa on hänellä ollut sotamenojen oppiminen.

Alipäällikköinä kokousaikoina oli useasti majuri B...., kiivas herra, mutta arvossa pidetty upsieri; katteini F., ontuva ja riutunut, tukka koristettu, virkanuttu kulunut ja "tuhansia tulimaista" yltäkyllin suussa; ja vihdoin luutnantti E—, jonka ruoka oli siirappi ja rinkilät, joka pakeni naisia, mutta ei vihollista, oli aina soreassa puvussa ja tukkansa niin sievästi pantuna että vaan lauvantai-vastasena yönä tohti käydä maata, sillä joka lauvantai rakennettiin hänen tukkansa sunnuntaiksi. Muut yöt nukkui hän istuen tanakkana tuolilla, ettei sotkeisi hiuskiehkuroita korvillansa, eikä kähäröitä niskallansa. Tätä olisi ehkä voinut sanoa virkainnoksi, mutta eipä siitä edes ritariston-tähteäkään annettu. Aina hän asui yksin maalla sivistyneiden ihmisten seurasta erillään. Saatuansa suuren perinnön kehoitti se lempeäluontoisen mutta köyhän upsierin-lesken pitämään huolta tästä nuoltusta eräkkäästä, ja vihdoin kaikkein ihmeeksi käymään tämän naisten vihaajan kanssa naimisiin. Vaan pian palasi von E— entiseen vanhanpojan-elämäänsä ja yksinäisyyteen. Mutta rouvallensa osotti hän aina suurinta kohteliaisuutta ja kävi pari kertaa kuukaudessa hänen luonansa naapuristossa tekemässä velvollisen "visiitin". Nämä olivat aina sangen lyhyet ja tehtiin huolellisimmassa puvussa, sellaisessa, joka tavallinen oli Kustavi III:n aikakautena. Testamenttamalla heitti hän koko suuren jäännöksensä hänelle perinnöksi.

Kevät houkutteli koko kaupungin nuorison Löytylle. Täällä koulupojat löivät pallia opettajainsa kanssa, jotka monasti seurasivat oppaaltansa tänne.

Joka kinkeripäivä leikkivät täällä lapset närhystellen rinkilää tai muuta makuista, ahkeruuden palkkioksi kotoa annettua. Myöskin oli Löytty nuorten tyttöjen ainoa kesähuvi. Tytöt, joita harvoin laskettiin äitin silmistä ikävöivät kevättä saadaksensa Löytyllä ikäkumppaliensa kanssa juosta leskenleikkiä. Sattuipa toisinaan siellä tapamaan lemmittynsäkin, sillä nuorisolla ei siihen aikaan ollut niin monenlaatusta tilaa toistan tavata kuin nykyisenä, paljoa vilkkaampana aikana.

5.

Talonpojan poika Iisalmesta.

Wacklinin sukua oli ensimmäinen Oulussa Mikko niminen. Hän oli varakkaan talonpojan poika Valkolan talosta Iisalmen pitäjän Pielaveden kylästä.

Pojalla ei ensinkään ollut halua maanmiehen töihin. Eräänä päivänä sanoi siis isällensä "tahtovansa tulla herraksi". Hän oli silloin 16 vuotinen nuorukainen, suora, pitkä ja hoikka, nenä korkea, vilkkaat siniset silmät, otsa sileä ja terveyden ruusut iloisilla kasvoilla. Ymmärtäväinen isä, joka kyllä huomasi pojan raskaalle työlle aivan heikoksi, ei ruvennut estelemään hänen aikomustansa, vaan antoi hänen mennä Ouluun koettamaan onneansa. Vaikka isän oli kyllä vaikeaa luopua rakkaasta "kuopuksestansa", joka oli maksanut äitin hengen ja joka siitä alkaen oli ollut lähin isän sydäntä, antoi hän kuitenkin suostumuksensa.

Liikutettua mutta ääneti luki ukko pojan perinnön kiiltävissä hopia-riksissä uuteen selässä kannettavaan tuohi-konttiin. Nuorukaisen pukuna oli ahdas valkoinen sarkatakki, poimukas sivulla ja liepeessä, ulottuva pohkeeseen asti. Kaksi punaista villanauhaa oli neulottu selkäsaumojen yli. Syrjät pienet ja pallistetut punaisilla nahvoilla, edessä pienet kulkusen tapaset hopia-napit. Lumivalkea paidan-kaulus oli laskettu mustan silkkihuivin yli, edestä umpisolmussa. Sen alta kiilsuuri hopia solki. Vyötäisen ympäri punainen vyö, niin että sen päät ryhmynä riippuivat molemmin puolin. Kirjava liivi, polvihousut keltaisesta säämiskästä, sidotut punaisilla tupsu-nauhoilla, harmaat villasukat ja pystykärkisiet pieksut. Punaiset villapaulat puolissäareen käärrityt, joitten tupsut riippuivat jalan ulkopuolla; keltainen kähärätukka jaettu keskeltä otsaa ja päässä sini-samettinen kuusikaistainen patalakki. Sormessa hapiainen kantasormus, villa-lapaset ja niitten päällä vasikan-nahkaset rukkaset kädessä.

Näin varustettuna seiso nuori matkamies valmiina isänsä edessä, sydän täynnä eri-tunteita: iloa siitä, että kaupunkiinpääsy-toivonsa kävi toteen, murheesta, täytyä heittää kaikki, mikä hänellä oli rakkaimpaa maan päällä. Silmät täynnä kyyneleitä seurasi hän isänsä liikunnoita, mutta kuin tämä myöskin kyynel-silmin, lausuen: "Jumalan kanssa", likisti hellämielisen pojan väkeviin käsiinsä, niin pojan silmistä virtana valui kuumia kyyneliä. Mutta ei ainoatakaan sanaa, vaan kuuluvan käden lyönnin antoi hän ukon isällisten varoitusten vastaukseksi ja kiiruhti äänin itkien jalkasin Oulua kohden. Hän ei hirvinnyt luoda silmiänsä kertaakaan takaisin rakastettua syntymäkotiansa kohden, peljäten kohtaavansa isän hellän katsannon, joka ehkä ainaseksi vetäisi hänen sinne takaisin.

Huolimatta syysillan pimeydestä, kääntyi matkamiehemme sivutielle ja oli pian hautuu-maalla. Paljastetuin päin lähestyi hän siellä äiti-vainajansa hautaa, jolle ristissä käsin lankesi polvillensa ja hartaassa rukouksessa Jumalan tykö anoi siunausta syntymäkodilleen ja omille tuntemattomille kohtaloilleen. Vihdoin lausui hän: "Äiti, äiti! koska mailmassa et saanut minua hoitaa, äiti! seuratkoon nyt taivaasta silmäsi minua matkallani!" Vahvistettuna tästä, kiiruhti nuorukainen iloisempänä määränsä perille.

Kymmenen vuorokauden kuluttua tuli hän terveenä ja iloisena Ouluun. Siellä haki hän heti isänsä majatalon, sen jossa ukko kaupungissa kauppatkoillansa piti asuntoa. Sen löydettyään kävi hän perhehuoneeseen heittämään majakakun ja kalakukon, jotka on tapana antaa lahjaksi sille kauppiaille jossa matkamies majataloa pitää.

Tupa oli sen ajan tavan mukaan, hyvin avara, kolmella leveällä ikkunalla kolmessa jaksossa, puuluukut katua kohden, ruu'ut pienet, kortin kokoset, lyijyllä kiinnitetyt, paksut orret katossa, valkostatetut seinät, permanto hiekotettu ja suuren avoimen uunin ympärillä havuja. Korkea, maalattu puukaappi seiso yhdessä kulmassa ja siinä maitopyttyjä laesta permantoon asti. Sen vieressä suuri kannellinen korvo naappuineensa täynnä piimää. Pitkä maalaamaton, pesty puupöytä ja samallinen penkki anastivat yhden seinustan. Ikkunain välissä suuri tamminen saranapöytä. Samallinen veistämäkuvilla koristettu vaatekaappi seiso mataloilla pallojaloilla toisella seinällä. Talon tyttäriä varten oli kangastellit toisella puolla sen vastapäätä. Yhdessä kulmassa oli seinäkello kaappineen ruusulliseksi maalattu ja joka kellon lyömä aukeni luukku, josta kurkisti käki kukkumalla kertoen kellon lyömät. Muutama puutuoli, ruoka- ja avain-kaappi ja puolen tusinaa rukkia oli vielä huoneessa nähtävänä, eikä muuta mitään.

Kehraten pellavia kahden tyttären ja kolmen piian seurassa, istui emäntä itse esinnä. Eukko oli kärevän näköinen, pukunsa pitkä, leveäraitainen kotona kudottu naisnuttu ja päässä nuorimman tyttären Liisan kutoma "tykki" ja lakki. Tyttäret olivat melkein samanlaisessa puvussa, mutta nutut pitkäuomaiset ja myssyt vehreät. Kolmas nuori tyttö seiso maitokaapin luona kirnuamassa. Sen nimi oli Helena Paldanius, papin tytär Törnävältä ja talonväen sukulainen. Hänellä oli valkoinen esiliina, kiverretyt hihat ja kerman pisara tylsäpäisen nenän päällä.

Iloisesti ja ystävällisesti silmäili Helena neiti sisääntullutta soreata talonpojan poikaa. Vähän ujustellen laski tämä tuomisensa pöydälle, noikkasi monioita kertoja, oikialla jalalla raapasten permanttoa, kunnes vasemmalla kädellä pyyhkäsi tukan otsaltansa. Oikean kurotti hän ensin emännälle ja sitten kaikille tyttärille järjestään, mutta Helenan kättä hän niin puisti että se huudata "varo kirnuani", josta toisille syntyi paljon iloa ja vastedes monta muistutusta Helena-poloiselle.

Tervetultu oli Mikko ja Mikon rixit kaupan vaurastumiseksi. Hänestä tuli aikaa myöten talon taitava "puukhollari" ja vihdoon jo ensimmäisestä kohtaamasta rakastetun Helenan mies ja oma isäntänsä, sekä koko Pohjanmaan Wacklini-suvun esi-isä. Ensin vastaanotti hän vanhan isänsä toivosta kutsumuksen syntymä-seurakuntansa lukkariksi, asui siellä onnellisena ja tytyväisenä isänsä kuolemaan asti; muutti sitte vaimonsa ja ensimmäisen poikansa kanssa Ouluun, jossa v. 1717 pääsi posti-pehtuoriksi.

6.

Iso-muori

Oikein kunnan eukko oli vanha iso-muori, joksika koko suku häntä kutsui. Rehellisellä vanhan ajan hyväntahtoisuudella, lausui hän aina mielipiteensä suoraan eikä suinkaan sanoja valinnut, vaikka usein ja syvästi kumarteli, milloin arveli asiain niin vaativan.

Eräänä kesäiltana oli pari Turkulais-rouvaa ihan odottamatta tulleet Raahesta Ouluun kahdeksan penikulman matkan eukon luoksi vieraisiin. Emäntä vastaanotti heidät ystävällisesti ja laittoi heille vuoteen

samassa suojassa, jossa omakin makuusiansa oli.

Sinä yönä ei eukon tullut tavallisen makea uni ihan ruuanlaitto-huolesta. Hänen oli tapa äänin lausua aatoksensa. Nytpä mummo nousi istualleen vuoteellensa, veti pari kertaa nuuskaa nenäänsä tavallisin runsaammin, äänin itseksensä pitäen seuraavan keskustelun: "Mitä annan huomenna heille päivälliseksi? Niinpä tulevatkin niin odottamatta, ettei mitenkään olisi voinut teurastaa tai muuten olla valmiina vieraita vastaamaan. Mielettömät! He kyllä tietävät täällä yhtävähän kun sielläkään olevan lihapuotia eikä kalakauppaa."

"Sisar hyvä, älä meidän tähtemme rupee vaivaa näkemään", lausui rouvista toinen, joka ei vielä ollut nukkunut.

"Tuki suus' ja nuku yöllä, kas niin tekee muut ihmiset", keskeytti hänen emäntänsä, "äläkä huoli kuunnella toisten emännys-murheita; ja nyt — hyvää yötä."

Vaikitetut ja matkasta väsyneet, nukkuivat vieraat vähittäin. Myöhään aamulla herättyänsä löysivät emäntänsä hiljaa hiivistelemässä aamiaispöydän luona toisessa suojassa. Jo ennen auringon nousua oli hän antanut teurastaa, paistaa ja leipoa. Sen ajan tapainen suurus oli valmis. Kukkurapäinen vati höyryviä paistinkaloja oli pöydän keskellä. Neljässä eri vadissa pöydän kulmilla, lohta keitettynä, suolattuna, savustettuna ja paistettuna. Pöydän yhdessä päässä paistettu porsas persiljaa suussa ja korvissa, peuran paisti toisessa ja kaksi viilipyttyä valkoisimmasta puu-laista keltainen kerma hohtava kuin pilvet kesäsillä taivaalla. Pyreilevää olutta kirkaissa hopeapikareissa, jotka kylmästä utuisina näyttivät vieraita odottavan.

Ilomielisenä hymyili eukko vierailleensa, kumarrellen ja sydämellisesti kiittäen heitä ystävällisestä käynnistänsä. Sitte vaati hän heitä syömään kaikkia ruokia niin runsaasti, että viimein todenperäisen rupesivat pahoin voimaan. Siitpä eukko säikähtyneeksi ja vaati heidän juomaan suuren lasin jernestamentti viinaa, mummon ainoa lääke kaikissa tapauksissa.

Seuraavana päivänä lähtivät rouvat terveinä ja iloisina matkaansa, hyvillä mielin kestittämisestä ja yhtä paljon että pääsivät siitä.

7.

Perheen turva.

Eräänä kesäpäivänä oli Oulun maaherra, kenraali Carpelan työhuoneessansa kansselissa, jossa kirjoitti avoimen ikkunan ääressä. Sen saman kohdalla oli asetettu hoikat tikapuut katon nojalla. Tämä suuri pytinki oli laamanni Holmbergin. Maaherran-viraston suojat olivat toisessa kerrassa.

Kaupunkiin oli tullut mies Kuusamosta, noin 50 vuotinen, ruma, päivettynyt ja laiha raskaasta työstä, näljystä ja murheesta. Tervaisissa räpäleissä ja avojaloin oli poloinen varhain aamusta seisonut odottaen maaherratalon vastaisessa porstuassa. Raskaita huokauksia nousi hänen raskautetusta sydämestänsä kenenkään niitä kuulematta, kunnes eräs koulusta tuleva lapsi häneltä kysyi, mitä tahtoi.

Murheenalainen mies vastasi: onkos korkia konsistoriumi itse kotona?

Lapsi vaan ymmärsi miehen huolellisen muodon ja kyöneleen hänen silmässäänsä, jonka vuoksi kiiruhti noutamaan äitinsä. Tämä heti älysi miehen aikomuksen olevan saada puhutella maaherraa, tai hänelle kansselissa antaa anomuskirjan. Nyt luuli hän olevansa osotetulla paikalla, mutta rouva neuvoi häntä selvästi menemään vastapäisestä portista ja sitten ensimmäisestä rapusta vasemmalle, niin olisi määränsä perillä. Paljon kiitellen ja kumarrellen, noudatti matkamies osoitusta ja kävi ilomielisenä yli kadun.

Nyt luuli mies olevansa osotetulla pihalla. Pitkän silmäilyn heitti hän tikapuulle, katon nojalla seisoville, tuumaillen katon ei olevan niin korkean kuin moni honka, jonka latvaan metsästysmatkoillansa oli kiivennyt.

Tikapuut luuli hän olevan ne raput, joita hänen piti nousta kansseliin, mutta niitä koitettuaan olivat ne niin lahot, että puukappaleita lohkesi hänen käsiinsä. Ne asetti hän ihan paikallensa, lausuen: noin se on ollut.

Vaikka kansselin matka hänestä oli vähän vaarallinen, ei hän kuitenkaan kauan epäillyt. Nähdessä ylhällä ikkunassa ihmisiä, jotka toki vielä eivät olleet häntä huomainneet, ajatteli hän: eihän tikapuut tässä mitättömänä seiso, ja koska ne muitakin ovat kannattaneet, niin tottahan ne minunkin pitää.

Paperinsa otti hän suuhunsa ja nyt lahoja tikapuita kömpimään ylös. Moniaat puolapuita murtuivat, mutta se ei hänen mieltänsä masentanut; hän vaan lujemmin piti kiini notkuvista sivupuista ja pitkitti itsepintaisena ja tyynenä matkaansa. Jaakopin enkelit kai häntä suojelivat, sillä ihmisvallassa se ei olisi ollut.

Käveltyänsä ikkunan kohdalle, jossa maaherra ahkeraan kirjoitti, odottamatonta tulijaa huomaamatta, otti mies paperinsa yhteen, hattunsa toiseen käteen, surkealla äänellä lausuen: "armollinen maaherra ja korkea konsistoriumi", kurottaen papereitansa ikkunaa kohden.

Enempää ei mies joutunut lausumaan, kuin maaherra kiivaasti ja äreällä äänellä käski hänen mennä samaa tietä kuin oli tullutkin.

Pelästyksestä oli mies melkein maahan pudota, sillä hänen paluumatkallansa katkesi taas kaksi puolapuuta. Mutta hän oli suomalainen ja itsepintainen: yksin käsin piti hän kiini vielä monta syltää maasta; hatun piti hän toisessa ja paperin suussa, itse riippuen ilmassa. Voimansa rupesivat loppumaan, jonka varsinkin vaikutti niin suuren herran lähellä olo.

Herrat vaalistuivat tätä nähdessään ja itse maaherra käski avuksi. Kaikki juoksivat kiiruhtain ja köysi saatiin onnettoman uumalle ennen kuin hänen voimansa peräti loppuivat.

Hengen vaaralla ja köyden avulla vipusi hän tikapuun reidelle. Maaherran ja kaikkein toisten yhteisellä avulla saatiin mies vihdoin ikkunasta sisään.

Typerä ja pelonalainen oli nyt mies, mutta onnensa ja asiansa tarkoituksen oli hän voittanut. Jalomielinen maaherra luki hänen anomuskirjansa ja paperinsa, joista näki että tämä kunnan mies 30 vuotta työllänsä oli elättänyt köyhät vanhempansa ja kaksi sisarta, joista toinen virheenalainen ja toinen köyhän uudisasukkaan leski, jolla oli monta lasta. Nyt oli mies käynyt yli 40 peninkulman hakemaan oikeutta 80 vuotiselle isällensä saada verottomasti nauttia uudistaloa, jonka korpeen oli raivannut, sillä kruunun maksujen aika oli tullut, mutta mistä otti rahaa monihenkinen perhe, joka teki raskasta työtä syöden pettuleipää. Heillä ei ollut mitään. Mieron tie tai nälkään kuoleminen olisi ollut vanhusten, samoin kuin toistenkin kohtalo, ell'ei jalomielinen poika olisi tätä keinoa koetellut. Yleisesti voi sanoa, että suomalainen mieluisammin kuolisi kuin kerjäläiseksi rupeisi, jos uskonto ei käskisi osaansa kärsivällisyydellä kantaa. Maaherra suostui Kuusamon miehen pyyntöön ja vielä lisäksi toisten kanssa kokosi melkoisen rahasumman tälle perheen turvalle, joka ilokynnelin ja siunauksilla palasi omaistensa luokse.

Lahot tikapuut, jotka erämaan-mies luuli maaherran-viraston rappuiksi, tulivat siis hänen ja hänen omaistensa pelastuskeinoksi viheliäisyydestä.

8.

Kaarle Saksa

Kaarle Saksa oli kaupungin kirkkoherran apulainen. Sivistynyt, hauska seuramies, rakastettu ja arvossa pidetty opettaja ja ystävä, oli hän jokapaikassa tervetullut. Vilkas muotonsa osotti hyvää sydäntä. Hän oli nerokas ja hyvänluontoinen, vartaloltansa pitkä, sinisilmäinen ja valjumuotonen. Oltuansa jonkun ajan Oulussa, muuttui nuoren papin luonto ihan toiseksi. Hän rupesi seuroja välttämään, kävi surullisena ja mieltävänä saamatta yönlepoakaan. Tunnittain nähtiin hänen istuvan kosken reunalla Pokkisenmäen alla, mutta estelemättä seurasi hän siitä ystäviänsä, jotka kokivat hänen raskasmielisyyttänsä hälventää. Mutta heidän yrityksensä oli turhat; sairasmielisyys kasvoi yhä, syystä ettei hän mielestänsä saanut pois nuorta tyttöä, joka jo oli toisen kanssa kihlattu.

Vihdoin tuli tämä onneton niin hurjaksi että oli vahdattava. Mutta monasti karkasi hän, ja älykkäämpi kun moni viisas, meni hän sinne, minne tahtoi.

Eräänä valoisana kesä-yönä heräsi nuori morsian, jota raivomielinen niin toivottomasti rakasti, siitä että kuuli jonkun häntä puhuttelevan. Säikähdyksensä on ymmärrettävä nähdessään hurjan vuoteensa äärellä polvillaan. Hullu-äänisesti nauraen, pyytää hän häntä levollisesti sulkemaan silmiänsä, sillä hän muka ei sietäisi kolmea aurinkoa yhtäikää (nouseva aurinko pilkkotti ikkunasta). "Jos nukut taikka valvot, olet minun silmissäni yhtä ihana; vaikka olisit kymmenen vuotta haudassa maannut, niin sittekin sinun tuntisin. Olethan sinä Vapahtajani äiti, neitsyt Maria! Minäkö en sinua tuntisi?" Nyt yritti hän suudella häntä, mutta samassa näki tyttö kaksi välkkyvää pistoolia povitaskussa. Peljästyksestä oli lähes menehtyä. Hän ei edes voinut ääntääkään, kuin samassa kuului ääniä kadulta, jotka hakivat karannutta raivoa, mutta tämäpä kuuli ja näki nekin. Yht'äkkiä viritti hän pistolein hanat. Toisella tarkoitti hän

tulijoita, toisella tyttöä, joka ei muuta voinut, kun kädet ristissä huo'ata: Herra, ota minun henkeni!

Mutta nytpä raivo itkien viskasi pois aseet. "Anna anteeksi, sinä pyhä", niiskui hän; "enhän se minä ollut, joka pistolin viritin sinua kohden; se oli pahahenki itse! Ei, tuhat kertaa mieluisammin kuolisin!" Mutta samassa tavotti hän niitä taas; vaan ne jo olivat vartiain käsissä. Nyt tyttö taas rohkeni hengittää, mutta peljästyksestä jäi hän monta päivää kipeäksi.

Saksa oli ensin käynyt erään ystävänsä luona ja sieltä ottanut pistoolit. Tänne tultua oli löytänyt avaimen, hiipinyt niin hiljaa etusuojan lävitse ettei siellä makaava palkollinen sitä kuullut ennenkuin hakijatkin olivat sisässä.

Mielen-sairautensa kautta menetti Saksa virkansa, mutta muutaman vuoden kuluttua oli hän taas terve ja pääsi kappalaiseksi Hyrynsalmelle. Hän kävi naimisiin, eli onnellisena ja tyytyväisenä. Mutta taaski kääntyi hän hurjaksi ja lunastettiin sitte Kronobyn hulluinlaitokseen. Nuori puolisonsa seurasi häntä sinne ja kiitos hänen seuralle ja siellä saamalle hoidolle, tuli hän kuusi vuotta siellä oltuansa ihan terveeksi. Mutta kuin hän oli parantumattomien luvussa, ei huolittu hänen pyynnöstänsä päästä vapaaksi. Vihdoin karkasi hän sieltä ja kävi jalkaisin Turkuun. Siellä kävi hän konsistoriin, valitti kärsimäänsä vääryyttä ja vaati vapautta. Hän puhui niin selvästi ja väkevästi, että se liikutti ja kummastutti koko konsistorin. Hän sai vapautensa ja heti senjälkeen kappalaispaikkansa Hyrynsalmella.

Lähes 30 vuotta onnettomuutensa jälkeen Oulussa, halasi hän tavata siellä olevia sukulaisiansa ja ystäviänsä. Siellä oli kappalaispaikka avoin. Hän haki sitä ja pääsi vaalille. Ilolla kohtasivat siellä olevat ystävät vanhan opettajansa.

Sunnuntaina, jolloin koetussaarna oli pidettävä ja hän nousi saarnastuolille, liikutti häntä sanomattomasti se, mikä kohtasi hänen silmiänsä. Suuri kirkko oli väkeä niin täynnä että paljo, joilla ei ollut tilaa sisässä, seisovat ulkona. Vanha opettaja tunki joukossa ystäviä, tuttavvia ja monta rippilastansakin, jotka kyynelsilmin odottivat kuulla entisen rakastetun opettajansa ääntä. Ääneti tuli hän ensin monta rukousta, sitte tahtoi korottaa äänensä, mutta ei voinutkaan sillä sydämensä tunteet olivat liian väkevät. Ensin purskahti hän katkerasti itkemään, sitten hämmentyivät silmänsä ja muotonsa kävi hurjan näköiseksi. Sitte rupesi hän äänin tervehtimään ystäviänsä ja tuttaviansa. "Kas veikko Keckman", huudatti hän, "miten olet jaksanut sitten kun viimein tarjoit meille hyvää kotopantua olutta suuresta hopeakannustasi, jonka jalusteella oli apostolein kuvat ja sotamies kannella? — Hyvää päivää veikot Niska ja Wacklin! Montako tuhatta tynnyriä tervaa olette pieksi keittäneet tänä vuonna Pikisaarella? — Kas ystävä Öberg! Muistatko, miten Blommi pisti pienen elävän kalan sun viinapottuusi? Sinun, veli Antell, näin viimeksi Kajaanissa käräjää pitämässä. — Kaikkihan minä teidät muistan Julinit, Mellinit ja Collinit, Nylanderin, Polvianderin, Ulbrantin ja viisastelia Kantin. Muistatko, veikko, mitenkä paisti karkasi, kuin kenraalin olit päivälliselle kutsunut?"

Näin pitkitti hän joutavaa tarinoimistansa. Kirkkoväen valloitti synkeä mieli ja vähittäin hiipi yksi toisensa perään ulos, niin että kirkko vihdoin jäi tyhjäksi. Sitte nousi muutama mielipuolen ystävästä saarnastuoliin, ottivat ja veivät hänen kotia.

Hyrynsalmessa tuli hän taas selväksi ja eli monta vuotta tämän surullisen tapauksen jälkeen.

9.

Koirankuonolainen.

Kauppias Posseniuksen satavuotinen leski oli kaupungin ivallisin, mutta ei suinkaan niin pelkäämätöin kuin miehensä esi-isä Knut Posse, mainio Viipurin pamauksesta. Hän oli Oulussa syntynyt suku-nimellä Fagerholm. Taloudessansa toimellinen eukko, on hän muistettava siitä, että hän näki 1714, 1743, 1788 ja 1808 vuosien sodat. Ensimmäisen sodan aikana oli hän lapsena vanhempiansa seurassa hengen vaaralla paennut metsiin ja erämaihin. Toisen aikana oli hän jo naimisissa eikä pienen lapsen kanssa voinut paeta vaikka moni muu niin teki.

Miehensä oli poissa. Talossa oli majotettu venäläinen kenraali. Hänen läsnäolo varjeli sen ryöstöstä ja muusta väkivallasta, niin että eukon ei juuri mitään ollut pelkäämistä, mutta lapsuudesta hänessä asuva kauhu vaikutti toista.

Vaston kenraalin kieltoa tuli eräänä päivänä hänen huoneesensa kalmukki. Miehen muoto oli villi, kasvot vaskenkarvaiset, nenä tylsäpäinen, otsaa ei ensinkään mustan, karkean tukan alla, joka näytti tunkevan puolen korttelin matkalla toisistaan pyöriviin silmiin. Leveästä paksuhuulisesta suusta kiilsi pitkät valkoset hampaat. Leukaa ei miehellä ollut enempää luin otsaakaan. Kalmukki-poloinen ei

suinkaan pahaa tarkottanut, mutta rouva, joka nyt luuli näkevänsä koirankuonolaisen, säikähtyi niin, että tuli hermottomaksi ja ihan kuuroksi.

Kolmannen sodan onnettomuuksia ei Oulu joutunut koettelemaan, lukematta sodan aikaisia tautia.

Viimeisen sodan aikana rukoili tuo jo lähes satavuotinen eukko Jumalaa saada kuolla näkemättä kaupunkia vielä vihollisten vallassa. Rukouksensa tuli kuulluksi, sillä hän nukkui hiljaisesti päivää ennen ensimmäisen venäläisen rykymen kaupunkiin marssimista, joka tapahtui Antin päivänä v. 1808. Mutta tämä tapahtui niin rauhallisesti, että eukolla ei suinkaan olisi ollut ylellisen pelvon syytä.

10.

Hyvin-viisaan kahdenkertaiset häät.

Kaupungin pormestari Timbom oli lihava, hyvin jaksava herra, jonka suuret harmaat silmät näyttivät kaikkia kummastelevan, varsinkin jos peilissä tapasivat hyvin-viisaan pormestarin oman jauhotetun pään ja loistavat kasvot ja sen muuten sileässä aavassa oman pienen suunsa ja nenänsä. Mitaltansa oli herra pormestari keskinkertanen ja hänen leveällä selällänsä heilui tukka-piiska. Virkanutussa suuret kullatut napit ja sen takataskusta kurkisteli sininen nuuskaliina. Polvihousut, samoin kuin kengät koristetut hopea-soljilla. Muitakaan, senaikaisia koristusaineita ei puuttanut pormestarin asusta, kuin rouvinensa kävi tuulittelemassa.

Rouvansa ei myöskään ollut mikään pila-eukko. Hänen epäsuosioonsa joutui välttämättömästi jokainen, joka hänen miestänsä ei kunnioittanut hyvin-viisaaksi. Muuten oli hän aina ja kaikkiin tyytymätön, samoin kuin itse pormestari oli pitkämielinen ja kärsiväinen. Molemmat olivat taikauskoset ja yksinkertaiset.

Ne olennot, olin sanoa luontokappaleet, joita pormestarin rouva enimmäkseen rakasti, olivat hänen miehensä, kanansa ja valkonen kissansa, jota "Sokuriksi" sanottiin. Syystä että luonto oli rouvalta kieltänyt omia perillisiä, kohteli hän kissanpoikia kaikella äidillisellä helleydellä, jonka palkkioksi sai sulaa maksutonta iloa.

Morsius-aikana oli pormestarinna kauniin maineessa, jonka ansaitsikin välkkyväin silmänsä, valkoisen pintansa, punaisten huulten ja poskeinsa, sekä korkean nenänsä vuoksi. Vartalonsa oli korkea, uumansa hoikka, kädet ja jalat pienet.

Tämä itse mielestensä niin ylevä rouva oli nyt jo kuitenkin harmaapäinen, ylellisesti lihava riippuvain poskin, nurkuva ja miestänsä epäilevä.

Eräänä päivänä vei eukko puolisonsa koreaan kammariinsa, johon ei ketään vierasta laskettu, vaikka hän kyllä kynnykseltä näytteli sen siniruusuisia seinäpapereja, kirjavaa sohvia ja istuimia pähkinäpuusta, lootapöytää ja suurta kultaraamista peiliä. Yleisesti oli tämä suoja siisti ja puhdas, mutta sen eteisessä salissa oli kaikki riipin raapin. Vaski-astiat kyökissä olivat emännän kunniaksi aina kirkkaat.

Eräänä päivänä, niinkuin jo sanoimme, sai hyvin-viisas pormestari sen suuren kunnian rouvansa seurassa päästä koreaan kammariin. Siellä asetti hän hänen tuon suuren peilin eteen, kysyen ilosta hymyellen, eikö ukko huomaisi heidän vielä olevan hyvin kaunis pariskunta. Ukko pullisti suuret silmänsä vieläkin suuremmaksi, tarkemmin miettiäksensä asiaa ja sen seurauksia. Mutta olleen aina totta puhuva, lausui hän vihdoinkin hyvämielisesti: "hm, hm, tuota — noh kyllä — 40 vuotta takaperin."

"Etkö häpee!" tiuskasi pormestarinna ja kenokaulassa käydä sipsutti hän kammariin, heittäen sinne pormestarin, joka nyt oli sekä peljästyksissä että katuva, ajatellen mitenkä pulastansa pääsisi. Ukko milloin tuijotti kattoon milloin ikkunaan, siksi että rouvan vinkuva ääni vihdoinkin kuului lausuvan: "korjaa luus' sieltä, ettet sokase koreaa kammariani."

Nytpä ukko sukkelaan sai hattunsa ja keppinsä ja niin raastupaan, jossa kysymys oli saivatko kaupungin nelijalkaiset, niinkuin tähänkin asti, estelemättä ja luonnollisessa viattomuuden tilassa mieltänsä myöten kävellä kaduilla.

Virastosta kotio tultuaan, sai pormestari vielä kiivaita muistutuksia huonosta ihanne-ajustansa ja lisääntyvästä kylmäkiskoisuudestaan pormestarinna suloa kohtaan. Mutta siitä hetkestä päätti lemmellinen rouva avata miehensä silmät ja tehdä hänet niin rakastuneeksi kuin nuorenaikin oli ollut, sillä hän väitteli olevansa kyllä keinokkaan jos vaan tahtoi, ja sen oli nyt toteen näyttävä.

Pormestarinna tunsu erään noituri-Anna nimisen akan, joka kyllä ei asunut kaupungissa, mutta tuli

sinne ajottain rahallista ammattiansa ajamaan. Se oli jättiläisen suuruinen eukko, väkevä ja leveäsuinen, joka suurilla hampaillansa yhtä helposti puri rautanaulan poikki kuin tytöt langan pään. Tälle ilmoitti rouva mikä hänen sydäntänsä raskautti. Vanha Anna kuunteli tarkasti ylevää ystäväänsä. Kuin velho oli vaatinut ja saanut suuren lasin viinaa, jonka sisällystä taikalukuja höpisten katseli, kysäsi hän, oliko hänen miehensä vielä hänelle kaikissa kuuliainen. Tähän saatuaan myöntävän vastauksen, viskasi eukko yhtäkkiä kaiken viinan kurkkuunsa, juhlallisesti lausuen: "sittenpä ei hätää, jahka vaan teette kaikki, mitä minä käsken."

Tämän lupasi rouva iloisena.

"Teidän täytyy, sanoi noita, pukeuta vanhaan morsiuspukuunne, samoin myös herra pormestarin; sitte käydä pimeässä hautausmaalle, siellä luen minä luvut, niin sitte saatte nähdä tulevanne yhtä onnelliseksi kun naimisenne ensi päivänä."

Läpi-iloisena kiiruhti pormestarinna kotio valmistustoiimiin.

Mutta ukko pormestaria oli tällä kertaa rouvansa tuumiin melkein taipumaton. Paljon kyyneleitä ja rukouksia oli tarvis, ennenkuin sai miehensä, joka muuten oli kyllä nöyrä ja kuuliainen, vast'uudesta rupeemaan sulhaseksi, mutta vihdoin öitä ja päiviä häntä kaikin tavoin piinattuaan, sai hän hänen myöntyneeksi.

Pimeänä syysiltana kello 11 oli pormestarinna vaetetettu entiseen morsiuspukuunsa. Sen aikaisia koristuksia oli eukolla yltäkyllin. Itse pormestari tuli tästä niin liikutetuksi että pukeutui hänkin vanhaan virkanuttunsa ja miekka kupeelle. Niin oli siis pormestarin nuoruutensa puvussa, vaikka kyllä vaivaloisesti, sillä nuttu oli niin ahdas että pormestarin kädet seisoivat kuin myllynsiivet, joten parhaimmalla tahdollakaan ei saattanut rouvaansa likistää. Mutta rouvan länninki taas oli samasta syystä runsaan puolen kyynärää auki takapuolella, joten siis etupuolla virhe oli näkymätön.

Morsian pani vihkimäsormuksen sulhasen vasempaan pikkusormen ja kaksikulmainen hatun hänen oikiaan käteensä.

Nyt kutsuttiin noituri-Anna toimitusmieheksi. Julkisesti näkyi sen tätä ennen luontoansa viinalla hyvästi vahvistaneen, eikä se ujostellutkaan, vaikka herrasväen puku hänestä kyllä näytti oudolta. Yksi yhteinen päällisvaate viskattiin parikunnan hartioille ja niin liikkeelle. Kummasteleva ja hämmästynyt piika sai käskyn tulla salalyhdyllä valaisemaan, vaikka ulkona melkein tuimasti tuuli.

Näin varustettuna kulki nyt hyvin-viisas pormestariimme morsiamensa kanssa hiljaa hiipien hautuumaalle.

Sinne tultua asetti noita heidät avoimen haudan yhdelle puolelle, itse astuen toiselle. Kummallinen näkö oli noita-akan kolkko muoto, pitkä vartalo ja paljaat jalat, lyhdyn epävakaisen valon valaisemat, yöllinen tuuli oli kiihtynyt myrskyksi. Äkisti tempasi tuulenpuuska huivirentun noidan päästä, niin että sen harmaa tukka liehui ilmassa hänen rumain poskeinsa ympäri, sen silmät pyörivät päässä ja vahtova suu oli irvissä. Esiliinan oli noita sitonut kaulaansa kaiketikin papin kapan asemasta.

Sekä morsian että ylkä vapisivat kauhusta ja kylmästä, kuin noita viivaili suurella puukolla jokaista ilmansuuntaa kohden ja vihdoin tavotti sen kärellä sulhasen sydäntä. Kolkolla äänellä, ja sormella osottaen hautaa ärähti hän: "sinä olet kuollut; astu hautaasi."

Vaikka epäillen, ei pormestari tiennyt muuta neuvoa kuin totella. Piian avulla laskeutui hän sinne alas ja paneutui pitkälleen kädet hajalla ja liikkumattomana.

Samantyyppisen käskyn saatuaan laskeutui sinne morsiankin ruveten maata sulhasensa käsivarrelle.

Sitte luki noita jonkuntapaisen hautaus luvun, jota seurasi monta eriskummallista loihtolorua. Kimeällä äänellä käski hän heitä vihdoin nousemaan ylös tullaksensa uudistetuiksi.

Paljolla vaivalla sai piika peljästyneen morsiamen ja äkästyneen sulhasen ylös haudasta. Varsinkin kiukutti pormestaria se seikka, että kuin nyt noidan käskyn mukaan parikunta piti ruveta uudesta vihkimään, niin näkyi joukko käskemättömiä vihkivieraita, joita lyhdyn valo ja uteliaisuus oli koonnut noita kummallisia vehkeitä katsomaan.

Pormestari ei mitenkään jäänyt sinne enää, vaan veti vastahakoisen morsiamensa kotiin. Noita ja piika seurasivat perässä.

Rouvan suurella vaivalla jo näin paljon menestynyt toimi oli siis turhaan menemäisillään, jota ei millään tavalla tahtonut niin laskea. Melkein väkisin päätettiin menot kotona.

Mutta tästä raakuuden ja taikauskon työstä ei seurannut sitä, mitä pormestarinna odotti. Häntä

noudatti kosto. Sillä miehensä, vaikka muuten kyllä huonopäisenä pidetty, houkutteli taloonsa yhden kaupungin ihanimmista tyttöloistä, erään kahdeksantoista vuotisen immen, jota kaupungin ylimmätkin lepertäjät olivat tavotelleet. Tämä kevytmielinen tyttö tärväsi pormestarin maineen ja avio-onnen, ja harmista kääntyi pormestarinna sukunsa suureksi murheeksi heikkomieliseksi ja hulluksi.

11.

Koski ja Pikkarainen.

Mainio Oulunjoki ja sen suuri koski ovat paikkakunnan suurin luonnon merkillisyyys. Jo tätä ennen olemme muutaman sanan niistä maininneet.

Koskenniskaksi sanotusta paikasta vaahto virta kaksisaaraisena saaristo-ryhmän ohitse. Yksi näistä haaroista on Niskakoski. Muinoin oli sen vesi paljon kuohuvampi, myöhemmin on se hallituksen toimesta valtiovaroilla tullut peratuksi. Kosken keskellä oli karia ja kiviä, jotka estivät veden juoksua vääntäen koskea pahoiksi pyörteiksi. Mutta rohkeat ja jäykkämieliset Suomalaiset eivät peljänneet Vellamon salaisia voimiakaan. Sillä juuri Koskenniskan lävitse kävi paikkakunnan etevin kulkuväylä. Suurin osa Oulun ulosviemästä tervasta ja metsäntuotteista tuli kaupunkiin juuri tuon kuohuvan kosken kautta. Mutta niin vaikea oli kulku sen lävitse, että siihen oli tarvis erittäin harjaantuneita miehiä veneitten kuljettajiksi. Sellaiset kosken uroot olivat valan tehneitä paikkakunnan uljaimpia nuoria miehiä.

Soma oli nähdä noiden pitkään ohuista laudoista rakettujen venhetten raskaan lastinsa kanssa hurjaa vauhtia kivien keskitse tulevan kuohuvaa virtaa myöten. Mutta perämiehen tarkka silmä ja väkevä käsi osasi kuitenkin antaa venheelle oikean suuntansa pyörretten ja karien keskitse.

Oulun koskenlaskijoista mainioin oli Pikkarainen, jonka talo oli neljännespenikulman Oulusta. Mies oli varallinen, hänellä oli rakastettu vaimo ja kaunis tytär. Pikkaraisen Liisulle oli naimatarjouksia tehneet kaupungin kauppiaatkin hänen sekä ihanuutensa että varallisuutensa vuoksi, mutta hän otti vihdoin miehen omasta talonpojan-säädystänsä. Itse ukko Pikkarainen oli vartaloltansa pitkä ja pulseka mies. Kuningas Kustaa Adolfin puolisoinsa Oulussa käydessä sai Pikkarainen heille näyttää kuntoansa.

Virran rannalla kosken liehuvimmalla kohdalla oli rakettu parvi ja sen pohja peitetty sinisellä veralla. Kuninkaalliset seuroinensa siitä katselivat koskenlaskijaa.

Kosken yläpuolella oli koskivenhe suurimpaa lajia ja siinä Pikkarainen. Airoja käytti kaksi talonpoikaa. Pikkarainen itse perässä kesäisessä juhlapuvussaan, punainen liivi teräs-nappinensa, kirjava silkkihuivi kaulassa ja leveät lumivalkeat paidan hihat. Hatussa välkkyi terässolki. Nyt kääntyi kokka koskea kohden, vauhti lisääntyi ja nuolen pikaisuudella, kiiti se alas kosken vahdossa usein näkymättömänä, niin että katselijat toisinaan näkivät vaan Pikkaraisen välkkyvän hatun-soljen voittamansa kosken hyskystä.

Norrköpingin valtiopäivillä v. 1800 tuli Pikkarainen herrainpäivämieheksi. Motala-virran koski tämän kaupungin luona kehotti rohkean koskenlaskijan koettamaan tätäkin, josta hänen osaksensa tuli yleinen ihmetteleminen. Rakentamassansa venheessä lasi hän kuninkaallisen perheen, monen vieraan ja lukemattoman katselija-joukon nähden kevyessä veneesssä Motala-koskesta.

Näiltä herrainpäiviltä kotio tullessaan oli Pikkaraisella kaksi kunniarahaa rinnassa. Oltuaan v. 1808 Porvoon valtiopäivillä, antoi hänelle keisari Aleksander kolmannen kultaisen punaisessa rihmassa kaulassa kannettavan.

Niinkuin sanoimme, on koski jo perattu niin että tätä nykyä käy helposti sitä kulkea. Tämä koskenperkaus saatiin toimeen varsinkin maaherra Stjernserantsin huolesta. Iloiten katseli hän, miten muutamat miehet eräänä päivänä kuljettivat venettänsä korjatun kosken lävitse. Hänen kysymyksiensä, eivätkö olleet iloiset niin helposti päästä koskesta, vastasi vankka Suomalainen: ompa tästä päästy ennenkin.

Ihan Raattisaaren lähellä kosken lopulla on lohipato, josta mainiota Oulunlohta pyydetään. Mutta talvellakin oli Oulunjoella luonnon näytelmiä näytettävänä. Parhaimpia on jäänlähdtö, joka varsinkin on outoa etelämaalaisista, jotka sattuvat sitä näkemään.

Eräs senlainen tuli tärkeissä asioissa huhtikuun viimepäivänä Ouluun. Heti paikalla kysyi kestikiivarilta, saisiko luvan nähdä suurta jäänlähdtöä, josta oli kuullut maineen. Isäntä vastasi sen olevan kaikille vapaan. Tästä iloisena tahto hän tietää jäänlähdtöpäivän. Kestikiivari sanoi sen olevan toukokuun 10 p.

Vaikka kyllä kiire matkailijalla oli, päätti hän odottaa nuo kymmenen päivää, saadaksensa täällä pohjoisessa nähdä sellaista, mitä kotomaassansa oli mahdoton. Ikävästi kului vieraan aika paikkakunnalla, jossa hänen mielisiänsä ja hänen maansa tapaisia ajanvietteitä ei ollut. Mutta vihdoin tuli odotettu päivä. Varhain kiiruhti vieras osotetulle paikalle Pukkisenmäelle. Koko tunnin katseli hän väsymättömästi jäitä, joita jo kyllä odotusaikana oli tottunut näkemään. Häntä nukutti, sillä tavallista varemmin oli noussut ollaksensa aikanansa paikalla. Mitä enemmän aika kului, sitä useimmin katsoi hän levottomana kelloansa, mutta jäykkänä ja liikkumattomana makasi jää vaikka jo oli sydänpäivä. Nälkä vaati matkailijan majataloon, jossa kiiruhtaen söi päivällisensä ja sitte sukkelasti koskelle takaisin, ettei vaan jäisi näkemättä odotettua jäänlähtöä, jonka alkuketki oli epätietoinen, sillä poissa oli kestikiivarin isäntä, ainoa mies, jonka sanottiin se ehkä tarkoin tietävän.

Vielä monta tuntia pysyi matkailija paikallansa mutta, odotuksensa oli turha. Vihdoin loppui hänen kärsivällisyytensä. Hän kepillänsä pieksi ja jalvoin potki kuoressa olevata maata, mutta jäät jäivät yhtä liikkumattomiksi, kaikista kiiruhdusyrityksistä huolimatta.

Hämärän tullessa suuttui matkailija enää odottamasta. Pahoissa mielin kiiruhti hän majataloon kiivaasti toruen kestikiivarin valheestansa. Tukevamman syyn puutteessa puolusteli tämä itseänsä sillä, ettei olisi uskottava sitä, jota sanotaan huhtikuun ensimmäisenä tai viimeisenä päivänä.

Äkäisenä pyysi vieras hevosia ja läksi matkaansa vielä samana yönä.

Seuraavana päivänä nousi väkevä tuuli, joka mursi jäät ja pani ne liikkeelle. Koski kohosi tavallista rajummin, joka heti kutsui sadottain ihmisiä näkemään vieraan niin hartaasti odottamaa jäänlähtöä. Vesi kohosi nosten niin korkealle, että jäälohkareet joko nostivat, siirtivät tai kaatoivat ranta-aittoja ja äyrästensä yli paisunut koski raivosi kahta väkevämmin. Etäältä nähden olivat jäälohkareet purjehtivan laivaston näköiset.

Nämä suuret jääkappaleet monasti toivat muassansa rannoilta irti repimiä esineitä. Erään jäälohon päällä oli mylly. Venheitä, tynnyriä, hirssiä ja kiviä oli useimmin. Rannoilla hyppivät pojat irtainten jääkappalten päällä sukkelasti siirtyen yhdeltä toiselle ennenkun tuli liian myöhäksi.

Erän värjärin työhuone oli vaarassa tulla joko muserretuksi tai jättien viemäksi. Huolettomasti katseli omistaja tätä. Häneltä kuin kysyttiin, eikö vaaraa pelkäisi, vastasi hän: ei hätää mitään; se on palovakuutettu.

Alkaen Ämmäkoskelta, lisääntyi pää-joukkoja, kunnes kulkivat alas kaikki Oulunjoen putoukset ja päästyänsä Niskakosken saivat vihdoin levätä Pohjanlahden helmoissa. Mutta pakkaistalvina, jolloin meren jää on niin vahva ettei tunkevat virran jäät voi sitä särkeä, kokoontuu niitä summassa virran suuhun. Juoksussansa näin estettynä kohoaa virran vesi kaupungissa julmasti, uhaten vahingoita tehdä, mutta useastikin murskaavat virran jäät vastaisensa merijään ja rauhallisessa yhteydessä käyvät molemmat valtameren avarassa helmassa sulamaan.

Putouksen yläpuolla Erkkolan luona kävi talvitie virran yli. Täällä kuin virran tähden ei ollut jäätä, laitettiin sitä siihen levollisesti. Maamiehet, näet, kiinteimmästä jäädä pitkinpäin virtaa hakkasivat irti jääkappaleen, niin pitkän kun virta oli leveä. Sitte annettiin virran vähittäin viedä se muassansa kääntäen sitä niin, että sen toinen pää tuli rannalle, kunnes virta käänsi sen toisen pään toiselle rannalle. Kovat pakkaset jäädyttivät sen niin lujasti kiinni rantajäihin, että sitä kävi hevosilla ja kuormilla ajaminen. Tällaista jäätietä sanottiin sillaksi. Sellainen silta rakettiin joka talvi uudestaan virran yli, ja juuri sen irti käyminen ennustaa yleistä jäänlähtöä.

12.

Eriskummallinen mäen-lasku

Kummallisista tapauksista kosken luona, tai oikeimmin sanoaksemme koskessa, ansaitsee seuraava jäädä jälkimailman muistiin. Se onkin luonnoltansa ihan pohjoismainen talvitapaus, joka muissa maissa olisi mainioksi tehnyt tapauksen sankarin. Suomalaiselle se näytti aivan vähäpätöiseltä.

Eräs vanha, Antti Hägg niminen merimies, pitkä ja vahva, vaetetettu kuluneen merimiehen pukuun, tuli kylmänä talvipäivänä Kallisenmäelle, josta hänen oli kulkeminen alas. Perässänsä veti ukko tiilikuormaa kelkassa, Mäen päälle tultuaan istui ukko mukavuuden vuoksi kuormalle, laskeaksensa mäeltä alas. Mutta raskasta kuormaansa ja kelkkaansa ei ukko voinut johtaa oikeaa suuntaa. Täyttä vauhtia luisti kelkka joelle suurta värjärin tekemää avantoa kohden. Vankkana ja ääntämättä kiiti merimies avantoa ja hengen vaaraa kohden päästämättä hätähuutoa tai pyytämättä apua ihmisiltä, jotka toisen läheisen avannon luona kummastellen ja suu auki näkivät ukko Häggin mäkeä laskevan ja

täyttä hojakkaa panevan suurta avantoa kohden. Silmänräpäyksessä oli hän kuormineen kelkkoinensa koskessa jään alla.

Tämän nähtyään saivat näkijät äänen. Akat, jotka olivat vaatteen pesossa, juoksivat huutaen, ja pian oli väkijoukko avannon ympärillä, mutta ei merkkiäkään näkynyt onnettomasta, joka heidän silmiensä nähden oli koskeen joutunut.

Hukkunutta ruvettiin koettamaan saada ylös; reikiä hakattiin useampaan kohtaan jäähän, mutta turhaan. Ei edes raskasta kelkkaakaan löydetty koskesta, joka kolkosti humesi jääkannen alla.

Parin tunnin kuluttua, kunnes koko toivo oli loppunut, alkoivat työmiehet lähteä pois jäältä. Ihan odottamatta kuultiin huuto ja nähtiin miehen pää toisesta pienemmästä avannosta sadan sylen vaiheella haetuista paikoista. "Miehet hoi! auttakaa minua tästä saakelin rotan reijästä", huusi Hägg. Avanto, näet, oli niin ahdas, että ukko ei siitä mahtunut ennenkuin sitä kirveellä avaroittiin. Vihdoin nousi Hägg jälle, oikasi pitkän selkensä ja lausui: "saakelin köyryselkänä siellä alhaalla onkin kuleksiminen!" Huolimatta siitä että oli läpimärkä, veti ukko kelkkansa nuoraa lausuen: "ylös veikko! sinuapa en heitäkään, kosk'et vaarassamme lastista mitään mereen heittänyt."

Sitte veti ukko raskaan kelkkansa lähimmäiseen taloon, jossa hänelle lämpösessä suojassa annettiin pari kuppia kahvipunssia. Sitte kertoi hän tapauksensa, joka hänestä itsestään ei suinkaan ollut niin kumma, kuin hänen kuuloistansa.

"Minä nyt tuumailin", kertoi ukko, "että yhtä hyvä olisi laskea mäestä alas, kuin saada raskaan tiilikelkan kinttuihini. Senpätähden niin teinkin. Mutta kelkka sai liikapaljon tuulta, niin ettei enää perämiestä totellut. Kyllä minä näin, mihin satamaan se aikoi, mutta sen myöskin oivalsin, ettei siinä auttanut huutaa eikä kitistä. Minä ajattelin: olkoon menneeksi, koettellaanpa sitäki reisua. Saadaanpa nähdä, mitenkä se päättyy. Samassa pulpahdin veteen kuormineni. Tämä lemmon kova pakkanen on sentään johonkin hyvä, sillä se on niin kuivannut veden että sen ja jään välillä on avara tila. Vettä oli niin vähä että tuskin kävi saapasvartteni yli. Mutta jääkatto oli niin turkasen matala, että minun täytyi köyryssä käydä livettävien pohjakivien päällä tuon tuostakin kolhasten päätäni kattoon. Monasti kaaduinkin ja mun täytyi rämpiä etsien tyyneempää vettä. Se otti aikaa, etten kelkkaani tahtonut heittää. Oikean suunnan löytäminen oli pahin. Ei siellä juuri pimeä ollut, mutta ei aivan etäällekkään nähnyt. Muuta kompassia ei mulla ollut kuin päässäni ja sekin näytti nurin. Sillä lyhempihän matka olisi ollut Ullbrandtin kuin Buchtin avantoon. Mutta minäpä muka tein luovin. Minä kyllä jäältä kuulin huutoja ja nujua ja huusin minäkin takaisin, mutta eihän huutotorvi muka kosken kohinaa voita. Ja oikean suunnanpa vihdoon löysinkin vaikka kävin ämmän tavalla vastoin virtaa."

Sitte sai ukko kuivat vaatteet, söi ja makasi, kiitti hänen tähden nähdystä vaivasta, heitti jäähyväiset ja veti kelkkansa kotio iloisena, että tiilet olivat kaikki. Niin vähäpätöisenä piti ukko tämän asian, että kotio tultuaan unohti kertoa sen vaimollensa ja lapsillensa. Mutta siitä alkaen ei ukon enää milloinkaan nähty mäkeä laskevan.

13.

Miten kolmen rouvan kävi.

Eräänä kesäpäivänä läksi kolme kaupungin etevimpää rouvaa Laanilaan tervehtimään tuomari Polvianderin rouvaa. He olivat puetetut juhlapukuunsa ja hienoimpiin koristuksiinsa.

Erkkolan talosta tahtoivat päästä virran yli vastapäiseen tuomarin hoviin. Mutta vaan yksi venhe oli kotona ja sekin pieni. Myöskin väki oli poissa paitsi pieni tyttö, joka hoiti vielä pienempiä siskoja. Mutta se lupasi kyllä soutaa rouvat yli ja sanoi jo ennenkin vieraita soutaneensa Laanilaan.

Rouvat istuivat venheesen, tyttö lykkäsi sen vesille, otti aivot ja rupesi soutamaan, mutta virta oli nyt tavallista väkevämpi, sillä vesi oli kohonnut.

Tyttö souti soutamistaan, rouvat nuuskasivat ja tarinoivat, eivätkä mitään vaaraa huomanneet ennenkuin virta, väkevämpi kuin soutaja, oli kääntänyt venheen koskenniskan putousta kohden. Kohinan kuullessansa rouvat vasta älyivät vaaran ja rupesivat täyttä kurkkua huutamaan. Tyttö teki samoin ja heitti vielä peljästyksissä aivotkin.

Mutta vaara kasvoi joka silmänräpäys. Yksi rouvista riisui myssynsä, jota hätälippuna ilmassa liehutti rannoilla juoksevalle kansalle merkiksi. Kaikki tahtoivat auttaa, mutta venheitä ei ollut saatavana, niin että kaikki, juoksivat neuvottomina venheen yhä lähestyessä koskea. Onnettomat heittivät jo kaiken pelastuksen toivon eivätkä hengen hädässä mitään muuta voineet tehdä kuin huutaa.

Ihan lähellä koskea rouvista yksi pyörtyi. Samassa töytäsi venhe kiveä vastaan, niin että toinen rouvista loiskahti veteen. Mutta kaikkein ihmeeksi ei hän uponnut, sillä monet tärkeihameet kannattivat häntä veden päällä, ja niin hänen onnistui kiivetä kivelle, johon venhe oli tölmähtänyt. Kurjan näkösenä vaikka paitsi vaaratta istui hän nyt siinä, mutta korea ja kallis pitsimyssy meni teitänsä.

Onnellisin oli se, joka vaarasta tietämättä makasi menehtyneenä venheen pohjassa. Kolmas rouva ja tyttö olivat polvillaan ja kädet ristissä antauneet välttämättömän kovan kohtalonsa haltuun.

Mutta saamasta nyhjäyksestä kääntyi venhe oikeaan väylään ja kaikkein ihmeeksi ja iloksi sujusi se ihan sievisti alas Koskenniskalta ja sitten sen vauhti vähentyi.

Koskenniskan ja ison kosken välillä on tynempi vesi. Siinä rannalla on aina venheitä. Sieltä kiiruhdettiin heti avuksi. Rouva-poloisten ilon ja kiitollisuuden pelastuksestansa voi jokainen hyvin käsittää. Maalle päästyänsä virkosi pyörtynytkin pian. Sitte noudettiin se rouva, joka vaakalastin tavalla tuli veteen viskatuksi. Muutaman päivän kuluttua, joina rouvat säikähdyksestä jaksoivat pahoin, oli heillä vaan täyttymättömän käyntinsä muisto jäljellä.

14.

"Herra-Jumala pitää hulluista huolta."

Toinen tapaus koskella on yhtä omituinen. Se on monelle paikkakunnan asukkaalle tuttu.

Mielipuoli mierolainen, joka kerjäten kävi taloissa Oulujoen varrella, irroitti eräänä päivänä venheen koskenniskalta, istui mieropussinensa siihen ja heittäytyi niin ihan iloisena vesille. Venhe oli jo väkevimmässä koskessa, kuin tämä huomattiin, eikä pelastusta enää ollut ajattelemistakaan, ja vihdoinkin katosi se kokonaan näkijäin silmistä. Miehen kuolema pidettiin varmana eikä häntä siis haettukaan yhtävähän kuin venheen omistaja venhettänsä, jonka luuli koskessa murskaantuneeksi. Mutta sanotaan Herran Jumalan olevan hulluin hoitajan, ja niin oli nytkin, sillä onnellisesti oli venhe tullut alas koskesta, mutta tuuli ajoi sen merelle, Ruotsin puolelle, jossa Tukholmaan kulkeva laivuri löysi mielipuolen, otti sen laivaansa, hoiti sitä vaikkei sen kieltäkään ymmärtänyt ja vihdoinkin heitti Tukholmaan.

Monta vuotta myöhemmin löysivät muutamat Suomalaiset saman miehen kunnollisena ja taitavana ruukintyömiehenä lähellä Ruotsin pääkaupunkia.

Hänen järkensä oli selvinnyt, ja onnettomuudestansa oli hänelle vaan se muisti, että Jumalan enkeli oli hänen kehnosta venheestä nostanut suureen laivaan. Hän sanoi myöskin Jumalan hänestä ainaisen huoleen pitäneen.

15.

Hovineuvos.

Tämä oli kauppias ja vanhin kolmesta veljeksestä, jotka kaikki nerolla ja toimella olivat koonneet suuret rikkaudet.

Hovineuvoksella oli hyvä pää ja hyvä kauppa-kyky, tunnoton sydän ja eriskummaiset mielipiteet. Hänen onnelliset kauppatoimensa ja toimelliset työnsä hyödyttivät häntä itseänsä ja yleisöä. Olhavaan, neljä peninkulmaa Oulusta teetti hän lasitehtaan, jossa suuri joukko ihmisiä sai työtä ja elatusta. Paitsi sitä oli hänellä lavea kauppa ja laivoja rakensi hän ulkomaalaisillekin. Monta hänen omaa laivaansa purjehti valtamerellä.

Kauppa-asiainsa tähden matkusti hovineuvos usein Tukholmassa. Monilaatuisten teostensa ja yritystensä tähden pääsi hän kuninkaankin puheille. Kustaa kolmas aina älysi kunnon, olipa se minkälaatuinen hyvänsä; ymmärsipä antaa hovineuvoksellekin arvonsa. Monesta asiasta neuvottelikin hänen kanssansa, kysyen hänen mieltänsä.

Eräänä päivänä kysyi kuningas, millaisen palkkion soisi saavansa palveluksiansa; tahtoisiko arvonimeä vai mitä muuta. Sankarimme kiitti ja kumarsi, sanoi arvonimistä ei milloinkaan pitäneensä; mutta koska kuninkaallinen majesteetti hänelle senlaista tarjosi, niin pyysi saada nimen, jonka kannattajaa kyllä tarvittaisiin ja jonka nimistä Ruotsissa tietysti ei vielä ollut.

Sanokaapa se, lausui kuningas.

Älköön kuninkaani vihastuko, että nöyryimmäksi pyydän saada hovineuvoksen nimen.

Naurahtaen lausui kuninkas: "hyvä, hyvä; siinä kohden olemme todellakin köyhät. Ei saa sanoa Ruotsin hovissa neuvoja puuttuvan."

Hovineuvos oli pituudellansa keskinkertainen, paksu ja väkevä, katsantonsa kavala ja muotonsa ei hyvä.

Hän jo oli iäkäs ja miten sanotaan, vanha-poika, kuin eräänä kesäpäivänä yhden ystävänsä seurassa istui tupakoiden asuntonsa avoimessa ikkunassa ison Torikadun varrella Oulussa. Ukot tarinoivat niitä näitä ja ystävä, joka oli onnellisesti naituna, sanoi kummastelevansa, ettei niin varallinen mies mennyt naimisiin.

Hän ylisti aviosäätyä ja omaa onneansa, siksi että hovineuvos vihdoinkin savupilvestänsä keskeytti hänen: "hyvä kyllä, mutta sanoppa mistä saan minä sellaisen hame-enkelin? Neljäkymmentä vuotta olen sitä hakenut yhtätarkoin kun Diogenes ihmistä, mutta turhaan. Vaan koska tahdot minua naittaa, niin sanoppa nyt, otanko ensimmäisen oikialta tai vasemmaltako puolelta tulevan naisen? Sinä saat kohtaloni päättää mutta ennenkuin vastaat, et saa ikkunasta katsoa." Ystävä sanoi ei tahtovansa niin tärkeää asiaa päättää, mutta hovineuvos ei häntä heittänyt, ennenkuin ystävänsä lausui: "noh, tulkoon se sitte oikealta."

Hovineuvos kiitti, sytytti sammuneen piippunsa ja niin tuumaillemaan Amerikan sodasta. Samassa kuului keveä astunta kadulta. Ukot tirkistivät, ken kulkija olisi. Se oli oikealta puolelta tuleva pieni poika. Samassa kuului taas askeleet. Se oli maanmies eukkoinensa ja tyttärenensä, mutta ne tulivat vasemmalta. Nauraen sanoi hovineuvos: "näethän nyt, veikko, että minulla ei ole naimaonnea, sillä tuo kaunis tyttö ei tullutkaan oikealta. Ystävänsä ei vielä ennättänyt vastata, kuin jo nuori rouvasihminen tulla sipsutti oikealta. Sen käynti oli niin sievä, että jo oli joutunut ikkunan ohitse ennen kuin ukot hänen huomasivat. Mutta samassa pisti hovineuvos päänsä ikkunasta huudahtaen: "kuulkaapa, mamselli."

Tyttö katsahti taaksensa ja suloisista kasvoista näkyi kysyvä ja ihmettelevä katsanto. Iloisena tunsi hovineuvos sen olevan erään kaukaisen heimolaisensa, joka nyt oli neidoksi kasvaneena, vaan jonka hän viimeksi oli nähnyt lapsena. Muutama vuosi oli lapsesta tehnyt ihanan immen. Sievästi pyysi hovineuvos rohkeuttansa anteeksi, kysyen eikö se olisi mamseli N., jota sai kunnian puhutella? Punastuen ja kumartaen vastasi tyttö: "se minä olen." "Minua iloittaa, että sain sinut nähdä", lausui hovineuvos. "Mitenkä jaksaa äiti kotona? Joka päivä olen aikonut tulla häntä tervehtämään, mutta kenellä on sata rautaa tullessa, se ei aina joudu rakkaimpiakaan velvollisuuksiensa täyttämään."

"Minä kiitan äitini puolesta suuresta kunniasta", vastasi tyttö.

"Minä olen luullut isäsi olevan kuolleen ja että teidän täytyy työllä elatuksenne hankkia. Niinpä niinkin: köyhällä on paljon huolta."

Kyynel välkkyi tytön silmässä, kuin vastasi: "meidän tarpeet ovat pienet ja me tyydymme vähään. Mamma pitää pikkulasten koulua, ja minä autan mammaa", lisäsi hän ilosta välkkyvin silmin.

"Oikein tehty, lapseni", sanoi hovineuvos, tirkistelevin silmin omituisella mielihyvällä tarkastellen ujoa tyttöä. "Tervehdä äitiäsi ja sano hänelle, että minä tänä iltana tulen häntä tervehtimään."

Syvästi kumartaen kiiruhti tyttö matkaansa.

"Saakelin kaunis moilukas", lausui hovineuvos sulkien ikkunan. Sitte sanoi hän jäähyvästin ystävällensä, käyden toiseen huoneeseen pukeumaan. Ystävä yksin jäätyänsä kopisti hymyellen suuren meren-vahto piipun, jota oli polttanut, otti hattunsa ja meni kotiinsa. Pian oli hovineuvos valmiiksi puetettu Kustavin aikaiseen pukuun. Pieni juveli-sormus kiilsi hänen sormestansa. Suuren vanhanaikaisen peilin edessä asetteli hän vielä pukuansa, vääntäen hattua milloin oikealle milloin vasemmalle ja tarkasteli soreata muotoansa. Sitte huusi hän piikaa, joka autti hänen hartioillensa hienoimmasta verasta tehdyn tummansinisen kapan. Sen alustin oli silkistä ja ha'at hopiaiset. Sen toisen liepeen käänsi hän senverran nurin, että lapan korea vuori pääsi näkymään. Muotonsa koki peilin edessä saada niin makeaksi kuin vaan voi, kiersi itseänsä pari kertaa mielihyvissä ja lähti sitte köyhän lesken asuntoon.

Ihan hengästyneenä oli nuori Greetastiina tullut kotio äitinsä luokse. "Noh, nyt!" huusi tämä. "Koiriako vai juopuneita miehiä välttämällä olet taas juossut itsesi lämpöseksi ja hengästyneenä? Rakas lapseni, muista heikkoa rintaa, joka on ainoa perintö isältäsi. Onhan lääkäri kieltänyt sinua juoksemasta!"

"Elä tällä kertaa minua toru äiti-kulta", rukoili tyttö. "Mun oli kotio kiiruhtaminen antamaan sulle tiedon korkean vieraan tulosta."

"Korkean?" keskeytti äiti. »Varmaan siis joku matkustavainen, sillä maaherran ovat poissa ja muuten ei koko kaupungissa ole ketään, jota voisi korkeaksi sanoa. Aateli-sukuiset ja kravut eivät menesty Pohjanmaalla, sanoo tosi sananparsi."

"Noh, harvinainen vieras sitte, jos mamma sen siksi tahtoo sanoa", vastasi tyttö, ruveten korjaamaan lasten kirjoja sekä ompeluksia koulusuojassa.

"Saatpa minun ihan uuteliaksi, lapseni", lausui äiti, lasisilmien läpi katsellen tyttöä, joka torjua teki ehtimiseen.

Vihdoin istahti Greetastiina, kertoi tapauksensa hovineuvoksen kanssa ja minkä kunnian se oli luvannut tehdä hänen äitillensä.

Huoaten sanoi tämä: "Hän olisi voinut pysyä poissa! Kerran pakotti tarve minun isäs kuoleman jälkeen etsimään apua ja neuvoa varakkaalta sukulaiseltani, mutta hänpä sulki ovensa ja sydämensä köyhältä leskeltä. Nyt häntä en enää tarvitse."

Samassa nähtiin hovineuvos muhkeassa puvussaan käyvän ikkunan ohitse portista sisään. Heti senjälkeen oli hän lesken suojassa tuhansilla soreilla sanoilla peitellen leväperäisyytensä, ettei ennen ollut käynyt rouvaa tervehtimässä.

Ihastuneena tällaisesta kohteliaisuudesta unohti tämä heti paikalla mielipahansa entisestä kovasta käytöksestä ja kumarteli yhtä paljon kuin hovineuvos leperteli. Hän ylisteli eukkoa yhtäpaljon kuin tytärtä, sanoen että tytön oli äitiänsä yksinänsä kiittäminen hyvästä kasvatuksestansa, tavoistansa ja hyvästä käytöksestensä, jotka muka olisivat hovineiden tapaiset.

Tätä ihan kuin valheeksi ajaen, seisoi Greetastiina häveten nurkassa kääriintynyt suureen huiviinsa aivan kuin olisi tahtonut lymytä hovineuvoksen kavaloista silmäniskuista, joitten tarkoitusta ei ymmärtänyt, mutta kuitenkin koetti välttää. Puna ja vaalea vaihteli yhä hänen kasvoissansa. Milloinkaan ei äiti ollut nähnyt lastansa niin ujona ja käytöksissään kömpelönä kuin juuri nyt, jolloin rikkaalle sukulaiselleni tahtoi kiittäin osottaa ihanaa tytärtänsä, jonka käyttöön hän nyt ensikerran oli tyytymätön.

Tuo hyvä tyttö ei tahtonut häiritä äitinsä iloa, näyttämällä epäsuosiotansa hovineuvosta kohtaan ja miten vähäarvoisena hän piti sen tyhjää suukopua. Hän jo otti hattunsa tahtoen mennä ulos, mutta äitin katsanto pidatti hänen.

Tämän katsannon huomasi hovineuvos ja itse rakkaudessansa luuli hän tytön ujuden syntyneen siitä suuresta kunniaista, jonka hän teki köyhille sukulaisiansa käyden heitä katsomassa ja siitä kohteliaisuudesta, minkä osotti niin köyhälle tytölle. Ja todellaan oli tämä tyttö hovineuvoksen mieluinen enemmän kuin milloinkaan luuli naisen olevan. Tunsiko tämä jääkylmä mies ehkä ensikerran sääliä toisen ihmisen levottomuudelle? Vaikka tytön ujous häntä mielitti, niin oli se kuitenkin hänestä katkera, vaikka hänen luontonsa oli sellainen, että suurin ilonsa oli kiusata ja rääkätä tunnollisia olennoita, ihmisiä sekä eläimiä.

Hän tunsu tarvitsevansa tytön suosiota, jonka vuoksi pyysi äidiltä hänelle lupaa saada mennä käyskentelemään. Heti suostui äiti siihen, jota palkitsi iloinen katsanto työltä, joka ei itse ymmärtänyt sen levottomuuden syytä, joka nyt vaivasi muuten niin huoletonta sydäntänsä. Sukkelaan otti hän hattunsa, kumarsi nöyrästi hovineuvokselle; hän suuteli äitinsä kättä luvaten pian tulla takaisin.

Tytön poismentyä lausui hovineuvos äidille: "eläissäni en ole nähnyt niin hyvää ja rakastettavaa tyttöä kuin sinun Greetastiina. Onnellinen on se mies, joka hänen saa."

Syvästi huoaen vastasi äiti: "kyllä minä luulen siitä tulevan yhtähyvän puolison kuin tytönkin, mutta köyhät tytöt eivät saa toivoa pääsevänsä naimisiin. Niitten on ajatteleminen itse itsestään huolen pitää."

Hovineuvos vastasi: "siitä ei tässä tule kysymys, sillä minä tahdon olla yhtä suorasanainen kuin rehellinenkin ja sanoa, että vaikka minä vielä aivan vähän tunnen tytärtäsi, niin minä ehkä olen ensimmäinen pyytämässä häntä puolisoiksi. Tunnettehan te molemmat hovineuvoksen ja tiedättehän, mitä minulta on odottamista."

Leski punastui ilosta ja ainoastaan kyyneleet olivat vastauksena.

Kunnes äidin sydämen ensimmäinen ilo näin oli purkautunut, niin leski myöskin sanoilla antoi iloisen suostumuksensa ja kiitollisuutensa hovineuvokselle siitä onnesta, jonka tarjosi Greetastiinalle, joka oli

hänen ainoa maallinen ilonsa.

Tämä suostumus päätettiin pitää salassa Greetastiinalta siksi kuin hän täyttäisi seitsemäntoista vuotta. Niin siis tyttö tuli poisluvatuksi ennenkuin tiesi itsellensä olevankaan oikeutta sellaisessa asiassa päättää.

Eräs nuori puotimies naapuristossa oli tosin häntä imarrellut, mutta naimisesta ei tähän asti vielä ollut kysymystä ollut. Mutta sitä enemmän muistivat he toinen toisensa ja suurin ilonsa oli toisinaan saada tanssia yhdessä tai juosta lesken leikkiä Löytyllä.

Greetastiinasta oli sekä kummaa että iloista nähdä mitenkä äitinsä yhtäkkiä rupesi varastumaan. Mutta tästä kysellessään sai vaan välttäviä vastauksia ja kalliita lahjoja. Hänen vaate-varastonsa oli kaupungin rikkaimpain naisten tapainen. Hovineuvosta ei hän pitänyt antajana, syystä että se vaan harvoin kävi heillä ja silloinkin aivan vähän huoli tyttärestä, jota tähän asti vaan etäältä piti silmällä.

Eräänä kylmänä helmikuun päivänä heräsi Greetastiina soitannosta ikkunansa alla, joka julisti sitä juhlallista päivää, joka nyt oli päättävä hänen elämänsä onnen.

Iloisena heräsi tyttö korottaen ensimmäisen ajatuksensa kaiken lapsuutensa ilon antajan luokse. Samassa tuli äitinsä siunaamaan häntä, ja toivottamaan hänelle onnea niihin moniin ilon aineisiin, joita tänäpäivänä oli kohtaava.

Kuin hän sitten tuli kammaristaan koulusaliin, oli siellä koossa paljon sukulaisia ja ystäviä hänelle onnea toivottamassa. Koristetulla pöydällä oli monta kallista lahjaa, joita hän kyynelsilmin katseli, kysyen, millä olisi sen kaiken ansainnut.

Myöskin hovineuvos tuli ja piti niin juhlallisen puheen, että tyttö-rukka ei siitä puoliakaan ymmärtänyt, ja kun sanoi "onnensa tähden johdattaneen hänen askeleensa silloin hänen ikkunansa ohitse, jolloin sydämensä aukeni hänen ihanuudelle", niin Greetastiina kuiskasi äitillensä: "mitä hän tähdistä ja sydämistä haastelee?"

Äiti teki vaikuttavan merkin; hovineuvos otti raskaan kultavitjan, jossa riippui kultakuoreen suljettu kalliilla kivillä koristettu hovineuvoksen kuva hänen nuoruutensa ajoista. Sitte otti hän sormuksen ja pyysi äitin suostumuksella saada antaa nämät Greetastiinalle morsiuslahjaksi, sillä hän sanoi toivovansa nyt tytöltä sen suostumuksen, minkä äiti jo aikoja oli antanut.

Kalman valjuna seisoivat morsian. Ei sanaakaan päässyt hänen huuliltansa äitin ja yljän näin sitoessa häntä hovineuvoksen kivikovaan sydämeen.

Neljä viikkoa myöhemmin pidettiin komeat häät ja hovineuvos vei nuoren rouvansa tiluksillensa Olhavaan, Täällä sai hän hoidettavaksensa kolmenkymmenen hengen talouden; paitsi sitä sahinpanot, leipomiset, lahtaamiset monelle laivalle, joita joka vuosi ruukista lähetettiin. Nuori koettelematon emäntä kyllä pudotti lukemattomia kyneleitä, mutta niistä ei tietänyt kukaan muu kuin kaikinäkevä. Häitten jälkeen ei miehensä hänelle pienemintäkään hellyyttä osottanut, sillä senlaista tunnetta ei hänellä milloinkaan ollut. Itse mielestään antoi hän hänelle paljon, antaessaan hänelle koko talouden hoidannon, joka olikin ainoa osottamansa luottamus. Tämän murheen sai hän pitää miehensä monilla pitkillä matkoillansakin ollessa.

Kuin hän aina oli kärsivä ja hellä, kului kuitenkin hänen aikansa täyttäessään kovan miehensä tahtoa. Äitiksi tultuaan sai sekä iloa että murhetta. Murhetta siitä, että isä ei milloinkaan osottanut lapsillensa hellyyttä. Niin vanhaksi tultua että tunsivat isänsä, pelkäsivät he häntä niin, että lymysivät tai tekivät mutkamatkoja häntä välttääksensä, syystä että hän aina käytti kovia sanoja, eikä milloinkaan osottanut iloista muotoa, sitä vähemmän isän sydäntä. Mutta milloin voi rääkätä tai kiusata äitiä ja lapsia, silloin oli hyvillä mielin.

Muutamien vuosien kuluessa syntyi hänelle moniaita tyttöjä, mutta ei poikaa, ja sitä ei hän voinut rouvullensa antaa anteeksi. Kunnes vihdoinkin tämäkin toivo kävi toteen, näki äiti onnellisena ensimmäisen kerran ilokyyneleen isän silmässä ja harras oli siitä kiitoksensa Jumalalle.

Ilosta rupesi nyt hovineuvos oikein uudesta elämään. Vaimollensa osotti hän enemmän luottamusta kuin tähän asti, sillä hän aina puhui siitä kasvatuksesta, jonka oli antava pojallensa, kaikkein keksintöinsä ja tavarainsa perilliselle. Hänestä oli tehtävä muinais-ajan viisaimpain miesten tapainen. Näitten tuumain alkua oli se, että lapselle nimeksi pantiin Aristoteles.

Isän suureksi mielipahaksi pieni Aristoteles ei suinkaan tehnyt nimellensä kunniata. Hän oli hyväntapainen, rakastettava lapsi, ruumiiltansa ja sielultaan äitinsä muotoinen, mutta isän terävää päätä ja tajua puuttui hän vällän. Monia vieraita kieliä ja taitoja, joita tavattoman varhain ruvettiin hänelle opettamaan, ei myöskään voinut tajuta.

Vilkkaammat olivat tyttäret, mutta isän kovuus harvoin salli heidän häntä lähestyä vielä täysikasvaneinakaan. Pienimmäinkin erhetuksen rankasi hän kovasti. Kerran sulki hän heidät huoneen alakertaan ottaen avaimen mukaansa. Äiti oli kovin pahoillaan, vaikka ei mitään voinut tehdä heidän vapauttamiseksi. Koko päivän olivat siellä olleet ruuatta vankina. Yksi heistä rohkeni vihdoin hypätä ikkunasta ruokaa hakemaan. Käydessänsä sen kanssa sisariensa luokse, tuli isä vastaan, äreällä äänellä kysyen: "Mitä teet tyttö?" Rehellisellä rohkeudella vastasi tytär: "vien ruokaa nälkäntyneille sisarilleni."

Naurahten löi hovineuvos häntä hansikkaallansa poskelle sanoen: "saanko kysyä, kenenkä luvalla?"

Tyttö ei vielä joutunut vastaamaan, kuin isä kiintyen erään herran puoleen, joka oli hänen kanssansa, sanoi: "kaikista mun lapsistani tämä ainua on älykäs. Minä panin ne kaikki tänäpänä koetukselle ja toiset olisivat tuhmudesta ehkä kuolleet nälkään, jos tämä ei olisi ollut toisia viisaampi."

Isän kovuutta vastustamaan rohkeampi, olisi hänen todenmukaisesti pitänyt sanoa, sillä kaikki tyttärensä olivat hyvin terävä-järkiset.

Nuori Aristoteles kasvoi kituvan ulkomaan kasvin tavalla, jota kasvihuoneessa pidetään. Oppimaan oli hän hidas, syystä että häntä pakotettiin yli voimainsa. Turhamielinen isä ei säästänyt kovuutta eikä kustannuksia hankkiakseen hyviä opettajia ainoalle pojallensa, josta oli ylpeä. Lapsuudesta asti kovitettuna tuli Aristoteles vähittäin laiskaksi ja huolimattomaksi. Hän oli heikkokasvuinen, kaunis ja hyväsydäminen. Orjallisesti isällensä kuuliainen, saatiin hän vihdoin paljon vaatimalla tutentiksi. Älykäs isä kyllä huomasi poikansa opin tiellä ei edemmäksi pääsevän. Petetty toiveissansa tahtoi hän nyt Aristoteles-poloisestansa tehdä kunnollisen maanomistajan. Hän siis lahjoitti hänelle maatalon omain tilustensa lähellä, kunnes ensin hänen kahdeksantoista vuotisena oli hakenut täysi-ikäseksi. Mutta lahjan teki hän laillisen kauppakirjan muodossa. Vaan Aristoteles rukka ei suinkaan saanut rauhassa taloansa nauttia, sillä pian veti isä hänen käräjänsä rajan rikkomisesta. Tällaisista asioista mitään tietämättä täytyi pojan, joka milloinkaan ei puolella sanalla ollut isäänsä vastustanut, seisoa oikeudessa isäänsä vastaan.

Hovineuvokselle kuin sanottiin, miten sopimatonta olisi omaa poikaansa tällaiseen pulaan vaatia, vastasi hän: "kun kaikista kulungistani en mitään ole saanut poikani kalloon, niin oppikoon kumminkin käräjäimään, sillä muuten konnan-juoniseet häneltä vievät maat mantereet." Käräjiin käyntiä kesti sitte monta vuotta, eikä milloinkaan tullut päätteeseen, jota isä lienee toivonutkin. Yksinäisenä ja raskasmielisenä eli Aristoteles sitte talossaan, kunnes isä hänet vihdoin heitti rauhaan.

Kaikki tiesivät hovineuvoksen olevan rahasta ja tavarasta rikkaan. Mutta kuin joku hänen tuttavistansa pyysi häneltä lainaa, vastasi hän joka kerta: "oikein hyvä oli että luottamuksellasi tulit mun luokseni. Mieluisasti tahdon sinua auttaa, koska sinuun niin luotan, että juuri samassa asiassa olin tulemassa sun luoksesi, sillä koko kassani on tätä nykyä nämä 36 killinkiä. Kas tässä nämät kolme räpäleistä kahdentoista killingin seteliä. Ne on kaikki mitä mulla tätä nykyä on." Sitte levitti hän lainanhakijan eteen pöydälle ne kuluneet setelit, jotka aina kantoi muassansa.

Hovineuvos sanoi kaikkea ylöllisyyttä vihaavansa ja kävi useasti vaatetettuna köyhän talonpoikaisukon tällaisena, mutta toisinaan taas kuin ruhtinas. Ylellisyys-aineista, joista tahtoi väkeänsä vieroittaa, oli leipä, jota sanoi syötävän vanhasta tarpeettomasta tavasta. Hän väitteli puhtaat jauhamattomat rukiit olevan yhtä hyvät kuin vaan niihin totuttaisin. Paljon vaivaa ja kulunkia vältettäisiin niin tavoin sanoi hän. Omassa perheessään tahtoi hän ensin opettaa tämän tavan, mutta jos olisikin saanut rouvansa ja lapsensa siihen pakotetuksi, niin ei yksikään palkkaväestä siihen suostunut, vaikka hovineuvos itse oli niin hyvänä esikuvana, että aina kantoi kuivia rukiita taskussansa. Näitä söi hän kolme vuotta leivän verosta. Näin tavoin arveli myös säästyvän paljon voita, joka hänestä oli tarpeeton tavara, paitsi milloin sitä korkeasta hinnasta toisille möi. Tällaisia talousneuvoja luki hän yhäti rouvallensa ja lapsillensa.

Eräs entinen kuninkaallisen vartiaväen upsieri oli maaherran hyvässä suosiossa, sillä hän oli hauska ja iloinen seuramies, joka ajan vietteeksi lateli huvittavia kertomuksia ja uutisia kaupungista ja sen ulkoa. Hänen pilkkaava kielensä ei säästänyt tuttaviansakaan, ei edes maaherraa itseäkään. Mutta hovineuvos pian älysi miehen oikean arvon, vaikka hänkin piti häntä lystinä seuramiehenä. Tästä muistutti hän maaherraa, neuvoen häntä siihen mieheen ei paljon luottamaan. Maaherra sanoi todistusten puutteessa pitävänsä miehen kunniallisena, vaikka kyllä suurena jaarittelijana.

Vähä tämän keskustelun jälkeen maaherran kanssa, tuli kysymyksen alainen herra talvipäivänä pohjoisista Tukholmasta. Matkallansa poikkasi hän Olhavaan ystävänsä hovineuvoksen luokse, jossa söi herkullisen aamuruuan kertoillen uutisia matkaltansa. Myöskin hovineuvos puoleltansa lateli uutisia. Paitsi muita sanoi juhlallisen vaiti-olemisen luvalla, huomanneensa maaherran olevan suuren konnan ja luottamattoman miehen, jolle ei voisi salaisuutta uskoa. Sitte varotti hän ystävänsä liika suuresta puheliaisuudestansa.

Suuruksen jälkeen matkusti ystävä kiitellen siitä ja hyvistä neuvoista sekä luottamuksesta, vielä kerran luvaten pitää kaikki salassa.

Heti senjälkeen valjasti hovineuvos hevosensa ajaen ystävänsä perässä. Hän ei ennen seisautunut, kuin maaherran rappujen luona, jossa matkailijan reki jo ennen seiso i tyhjänä.

Etuhuoneessa pyysi hän palvelijan ilmoittamaan hänen tulonsa maaherralle. Palvelija tuli takaisin vastauksella että maaherra ei nyt eikä vastedes aikonut huolia hovineuvoksesta.

Naurahtaen lausui hovineuvos: "hyvä, hyvä!" ja kävi sitten vakaasti astuen maaherran luokse. Mutta tämä oli ovesa häntä vastaan, kiivasti ärjästen: "mitenkä te vastoin mun kieltoani hirviätte tunkeuta mun luokseni?"

"Minä arvelin läänin isän ei paheksivan, että tullaan todeksi näyttämään asiaa, jossa rehellisen miehen lausetta epäiltiin."

Häpeyksissänsä oli tuo liukaskielinen ystävä vetänyt suojan toiselle puolelle.

"Mitä tämä on?" kysyi maaherra vuorottain katsellen hovineuvosta ja häpeänalaista upsieria.

Naurahtaen vastasi hovineuvos: "lieneehän toi syntinen, joka vapatahtoisesti pistäy häpeäloukkoon, tarkasti mun sanani kertonut? Minä puhuin konnasta ja luottamattomasta miehestä, jolle ei voisi salaisuutta uskoa. Tunteekoo maaherra nämät sanat?"

"Kuulinhan minä ne ihan äsken", vastasi maaherra kummastellen.

"Tämä antoi mulle kunniasanansa ei kenellekään sanovansa, mitä minä hänelle koetteeksi sanoin, mutta nyt hän itse on osottanut minkä verran häneen on luotettava. Ihan sitä minä tarkotinkin, kuin varotin häneen luottamasta. Nyt olen sanani toteen tuottanut."

"Kiitos ystäväni, että niin sukkelaan ja julkisesti autit minua", sanoi hän taputtain petturia hartioille; "nyt tiedämme, mikä mies olet. Tervetultu uuden vuoden päivänä kaupunkitalooni entisen suostumuksemme mukaan, jos kerrankaan voit lupausta pitää."

Sievästi heitti hovineuvos maaherralle ja häväistylle ystäväälle jäähyväiset.

Uudenvuoden päivänä oli 40 pykälän pakkane n mutta mahdoton oli tavallisia onnentoivotusajoja heittää. Päivällisen edellä oltiin maaherran luona.

Tuo kielevä ystävä oli jo aikoja sitten saanut luvan päästä hovineuvoksen rekeen, jonka vuoksi tuli varhain sinne hienossa juhlapuvussa, kengissä ja silkkisukissa. Etuhuoneessa riisui hän päällissaappaansa ja sudennahkaisen turkkinsa. Myöskin hovineuvos oli matkavaatteissa ja turkissa. Yhtäkkiä lausui hän ystävällensä: "nyt muistan velikulta luvanneeni näyttää sulle Englannista nykyisin saamani verat; sinun on ne näkeminen, sinä joka sellaisia tavaroita tunnet. Ne ovat tuolla ylhäällä." Hän otti avaimen. Lepertäjä tahtoi ottaa turkkinsa, mutta hovineuvos sanoi sitä parin minutin kululla ei tarvittavan. Herrat astuivat rappuja myöten ylikertaan, joka oli täynnä kaikellaisia tavaroita. Hovineuvos pyysi vilusta värisevän ystävän arvaamaan niitten hintoja kunnes itse menisi alas katsomaan oliko hevonen valjastettu. Mutta mennessään sulki hän oven ja pisti avaimen taskuunsa. Hevonen kun jo olikin valjastettu, istui hovineuvos rekeen, ja niin pois.

Ystävä ei kauvan voinut tavaroita katsella, kuin jo vilusta kankeana helisevin hampain rupesi huutamaan ja kolkuttamaan ovea, päästäksensä ulos. Mutta kaikki oli lukussa. Kuski ja palvelija olivat hovineuvoksen kanssa poissa ja koko huoneissa ei yhtään henkeä. Suljetun herran hätä kävi hirveäksi, mutta kadullakaan ei näkynyt ketään.

Hän huusi, juoksi ja hyppi kuin hurja pysicsensä lämpösenä. Vihdoin särki hän ikkunat. Sitte vasta havattiin hän naapuristosta ja hankittiin seppä ovea avaamaan, mutta juuri sitä tehdessä tuli hovineuvos kotio. Hän uhkasi manuuttaa ne, jotka sanoi hänen poissa ollessaan murtauneen hänen huoneesensa.

Mutta kuin muistutettiin hänelle kylmiin huoneisiin suljetun ihmisen hengen vaaraa, vastasi hän, mitään hätää ei olleen miehellä, joka ennen oli ollut niin monessa kuumassa. Sellainen muka tarvitsisi kerran kylmäkin koetella.

Mutta tämän pulan perästä mies kuitenkin sairastui. Tämä oli hovineuvoksen kosto siitä, että tämä mies seuroissa oli hänestäkin pilkkaa tehnyt.

Oltuaan 25 vuotta naimisissa, sanoi hän eräänä päivänä rouvallensa ei katuvansa sitä, että hänen otti. Iloissaan tästä rohkeni tämä nyt muistuttaa aikoja sitten saatua lupausta, että 25 vuotisena

hääpäivänensä pääsisi Ouluun, jonne vaan oli muutama peninkulma, mutta jossa siitä päivästä ei ollut käynyt, jolloin heitti äidin kodin, joka siihen asti oli hänen rakkaimpansa mailmassa.

"Olkoon menneeksi", sanoi hovineuvos omituisesti nauraen, "jos pukeut morsiuspukuun ja olet valmis kuin olen valjastanut hevoset uuden reen eteen, niin nyt saat nähdä Oulun, jota niin kauan olet mankunut."

Tuon uuden reen oli hovineuvos maalauttanut kummallisen kirjavaksi lehti- ja ruusukoristuksilla. Takana ja kummallakin sivulla oli suurten seppelien sisällä suomalaisin pieniä lauseita. Tuon korean reen eteen antoi hän valjastaa vanhan tottuneen ja toisen nuoren opettamattoman hevosen. Hän jo käski ilosta liikutetun rouvansa astua rekeen, kuin havaitsi, miten huolellisesti hän kääri kaban ympärillensä, ettei lastensa ja palkkaväen silmissä näyttäisi pilamaiselta vanhassa morsiuspuvussansa. Mutta nytpä hovineuvos hetipaikalla käski hänen näyttää itsensä morsiamena läsnäoleville. Nämä näkivät vaan hänen salaiset huokauksensa ja kyynelensä ja menivät kiiruhtaen pois, sääliä rakastettua äitiänsä ja emäntäänsä.

Itse autti hovineuvos nyt rouvansa rekeen, otti ohjat ja istui itse ohjilliseksi. Hevoset läksivät liikkeelle. Ne oli hän valinnut sellaiset syystä että tiesi rouvansa pelkäävän vikurihevosiä. Toinen veti sinne, toinen tänne ja muutaman minutin kuluessa oli reki nurin ja rouva hangessa. Mutta hovineuvos autti hänen teeskennellyllä ystävyydellä ylös, kysyen oliko häntä sattunut. Kuullessaan niin ei olevan, valjastettiin hevoset uudestaan ja taas lähdettiin matkalle. Mutta hevoset rupesivat pian taas vikuroimaan ja rouva kimmahti monta syltää reestä metsään. Mieheensä tuli taas avuksi ja kysyi, tahtoiko vieläkin pyrkiä edespäin, vaikka matkan alku näytti niin onnettomalta.

"Tottapa todellakin soisin näkeväni Oulun, jota niin kauan olen toivonut", vastasi hän itkien. Toinen kätensä oli murtunut, mutta siitä ei virkkanut mitään saadaksensa vaan toivonsa täytetyksi. Nyt kului pitkä aika ennenkuin oli kaikki korjattu, mikä oli rikki mennyt.

Tie kulki sitten korkeain lumi-kinoisten välitse, jotka estivät hevosten hurjailemista, niin että rupesivat kulkemaan vakavammin. Mutta toisin kohdin taas, retkailivat niin, että reki 4 penikulman matkalla kaatui 15 kertaa. Vihdoin tulivat kuitenkin jälle ihan lähelle Oulua, joka jo selvästi näkyi edessänsä.

Hovineuvos kuuli rouvansa niiskuttavan, pysähti hevoset ja kysyi, joko nyt näki 25 vuotta toivomansa Oulun.

"Näenhän minä nyt sen rakkaan kaupungin", vastasi hän kiitollisesti; "oi jos pian olisimme paikalla."

"Minua suuresti iloittaa, että nyt olet niin monivuotisten toivettesi perillä", sanoi hovineuvos. "Katsoppa nyt tarkkaan: tunnetko talotkin?"

"Tunnenpa kyllä, jo näen äitini tuvan katon", lausui hän, rinta täynnä sanomattomia tunteita.

"Niin", sanoi miehensä, "sulla on aina ollut hyvä näkö. Kiitä nyt Jumalaa, että antoi sulle sellaisen edun! Ehkä nyt olet nähnyt kyllä! saanko taas ajaa?"

"Aja, aja ystäväni!" Ilokyynelin kastuneet kasvonsa kätki hän käsiinsä kuin hovineuvos sillä aikaa käänsi hevoset takaisin samaa tietä kuin tulleetkin olivat.

Kuin rouva poloinen tuokion kuluttua nosti silmänsä nähdäkseen eikö jo olisi määränsä perillä äitinsä pihalla, näki hän pelästyen taas olevansa metsäisellä maantiellä, Hän huusi miehellensä, mutta se ei sitä ollut kuulevinaan, Vaikka hevoset juoksivat täyttä vauhtia, viskausi hän kuitenkin reestä. Tästä tietämättä ajoi hovineuvos siksi, että vihdoin käänsi päänsä kysyen "mitenkä kyyti kelpasi eukolle". Mutta nyt huomasi eukon olevan poissa. Paikalla käänsi hän hevoset ja pian löysi hän onnettoman vaimonsa kahlaavan lumessa pyrkien Oulua kohden. Nyt pyysi hän häntä rekeen, luvaten ajaa mieltänsä mukaan, mutta istui itse hänen viereensä estääksensä uutta karkaamista. Sydän-yöllä tuli läpi itkenyt ja kiusattu rouva kolkkoon kotiinsa äitiänsä ja ystäviänsä näkemättä.

Tämän toivon sulki hän sitten monta vuotta vaivatussa povessansa, kunnes hovineuvos eräänä päivänä ilmotti kaikkine perheineen tahtovansa muuttaa Ouluun ja heittää ruukin yhden vävynsä haltuun. Siis sai vanha rouva kuitenkin päättää päivänsä rakastetulla syntymäpaikalla lastensa ja ystäviensä keskellä.

Yhtä ruukin palvelusherraa piti hovineuvos erittäin hyvänä. Se oli papin poika ja hyvästi kasvatettu, vaikka ei akatemiaa käynyt, sillä hänen vanhemmillansa ei siihen ollut varaa. Monta vuotta oli hän rehellisesti käyttänyt nuoruutensa voimia toisten eduksi, jonka vuoksi ei yksinään hovineuvos, vaan koko ruukin väki häntä kunnioitti ja arvossa piti. Hän oli koko perheen ystävä ja rakasti heitä kaikkia, mutta varsinkin hovineuvoksen nuorinta tytärtä. Enemmän kuin itse luulikaan, rakasti hän häntä, mutta

hän kyllä tunsu isän eriskummallisen luonnon vaan rakkautensa toivoi olevan vastatun. Nuoret rakastavaiset eivät kauvan rakkauttansa toisiltansa salanneet, sillä tytön äiti oli sen hyväksynyt. Sulhanen koetti vieläkin ahkerammin ansaita hovineuvoksen suosiota. Tämä, joka täydesti luotti häneen, koska tunsu hänen rehellisyytensä ja ahkeruutensa, sanoi kerran ei tietävänsä mitenkä palkitsisi hänen jokapäivä osottamat palvelukset.

Nyt taikka ei milloinkaan, ajatteli puukhollari ja tunnusti rehellisesti taipumuksensa ja toivonsa saada kutsua häntä apekti.

"Aivan mieluisasti saat tyttäreni", sanoi hovineuvos. "Niin ruma ja köyhä tyttö on halvin palkka, jota voit pyytää. Sinä kyllä sen saisit, jos en jo aikoja sitten olisi luvannut Jumalalle, ei antaa häntä muulle miehelle kuin papille. Ja sen kyllä tiedät, että senlaista lupausta en voi rikkoa."

Niin siis nuoren miehen toivo oli särjetty. Hän oli jo yli kahden kymmenen vuoden vanha, eikä milloinkaan lukenut latinaa eikä monta muuta papin alulle tarpeellista ainetta. Mutta hän tunsu hovineuvoksen päätökset ja tiesi varmaan, että se kuin kerran niin oli sanonut, niin ei muun kuin papin ollut tyttöä toivomistakaan.

Surumielisenä ja murehtivana löysi morsiamensa hänen ja arvasi syyn olevan isän kiellon. Mutta ehdot kuultuaan sanoi hän iloisesti: "toivomme ei ole hukassa! sinulla on hyvä pää etkä sinä monia aikoja tarvitse lukeaksesi papiksi."

Tästä kehotettuna vastasi hän vilkkaasti: "sopiihan koetella."

Samana iltana pyysi hän palveluksestansa eroa, jonka hovineuvos vastahakoisesti antoi. Hän näet ei tietänyt miehen päätöstä, vaan luuli hänen jonkun ajan tahtovan välttää rakastettuaan, että pikemmin unohtaisi hänen. Erotessa antoi hän hänelle runsaan rahapalkkion.

Kolme vuotta myöhemmin tuli eräänä päivänä nuori pappismies hovineuvoksen luo, muistuttamaan hänelle lupautustansa tyttärestänsä. Tämä sekä iloisena että häpeissään, tunsu entisen puhkollarinsa ja sanoi nyt ei suinkaan voivansa kieltää tyttärestänsä, mutta että hänen oli odottaminen siihen asti, että kumminkin pääsisi kirkkoherraksi. Mutta nyt saisi hän ruveta saarnaaja-virkaansa ruukin pappina.

Rakastajat aluksi tyytyivätkin tähän, mutta kuin mies pari vuotta myöhemmin sai kappalaisen paikan ja paitsi sitä paljosta työstä oli tullut kivuloiseksi, puolustivat kaikki hovineuvoksen ystävät näitä nuoria niin, että hän vihdoon suostui heidän naimiseensa. Kahta vuotta myöhemmin jätti pappi rakastetun vaimonsa leskeksi. Hänelle jäi pieni poika, joka ei vielä osannut mainita isän nimeä, mutta peri kaikki sen hyvät avut, jotka äiti oli istuttanut lapsen sydämmeen.

Vihdoon myi hovineuvos ruukinsa ja tiluksensa sille vävyllensä, joka niitä jo kauvan oli hoitanut. Itse muutti hän suuren rikkautensa kanssa Ruotsiin. Siellä eli hän tavoiltansa yhtä kummallisena kuin nuorempanakin. Tukholmassa osti hän suuren kivimuurin, mutta asui melkein aina vuorotuissa asunnoissa, joita hänellä oli useampia yhtaikaa ja riiteli aina isäntäväkensä kanssa.

Yhteen aikaan asui hän erään sivistyneen ja hyväntapaisen leskirouvan luona, jolla oli ihana tytär. Hovineuvos rupesi tätä kosioimaan, mutta ukko sai heti paikalla rukaset. Se sapetti häntä niin, että eräänä päivänä huoneessansa rupesi täyttä kurkkua huutamaan. Piika kiiruhti ylös ja hovineuvos sanoi olevansa kuolemaisillaan ja kovimmissa tunnon vaivoissa. Hän pyysi pappia ja lääkäriä. Ilman sitä pyysi hän kokoomaan väkeä, miten paljo mahdollista kuulemaan tärkeää salaisuutta, jonka tahtoi ilmoittaa ennen kuolemaansa. "Joutukaa, joutukaa", huusi hän surkialla äänellä; "parin minuutin kuluttua olen minä kuollut. Käskekää emännän tyttärinensä myöskin tulla."

Nämä ja talon kaikki hyriväki kiiruhtivat kuolevan luokse, joka tuskin enää näytti hengittävän Papin ja lääkärin myöskin paikalle jouduttua sanoi sairas: "koska tässä nyt on näin paljo todistajia koossa, niin heidän läsnäollessa juhallisesti ilmoitan, että emäntäni ja hänen tyttärensä ovat pahanpäiväiset votakat, jotka mielellään olisivat minun kuoliaksi kiukuttaneet, jos se olisi menestynyt! Nyt joka mies ulos mun huoneestani, sillä muuta mulla ei ole sanomista!"

Tämän sanottua hypätä sinkautti hän vuoteelta niin ryntävästi että kaikki hämmästyksissä juoksivat ovesta ulos. Hovineuvos pukeusi turkkiinsa vaikka oli sydänkesä, sulki kammarinsa, pisti avaimen taskuunsa ja todistajansa keskitse meni hän suoraan näytelmää katsomaan.

Yli 70 vuoden vanhana kuoli hovineuvos viimeinkin todellisesti. Lapsensa kiiruhtivat Tukholmaan rikasta ukkoa perimään. Siellä saivat tietää hänen myyneen kivimuurinsa ja muuttaneen kaiken kiinteimen rahaksi. Suuri rautainen rahakirstu suljettu ja lattiaan kiinitetty oli hänen huoneessansa. Siinä oli kärjäpaperit kaikista oikeuden käynneistään poikansa ja vävyinsä kanssa, mutta ei äyriäkään rahaa ja niitä ei vielääkään ole löydetty.

Yli 30 vuoden hänen kuolemansa jälkeen oli ruotsalaisissa sanomalehdissä luettavana, että hovineuvoksen perillisten oli saatava summa jostakusta pankista. Asiaa tiedusteltua, oli siellä vaan pari sataa riksiä. Niin hän vielä kuolemansa jälkeenkin vietteli ja harmitti omaisiansa.

16.

Kova Ukkosenilma.

Elokuun 1 p. vuonna 1793 oli rasittavan lämpönen. Synkeitä ukonpilviä kokoontui taivasranteelle ja raju-ilma oli odotettava, jota välttämättä tavallista varemmin kiiruhdettiin levolle. Mutta ukon tulia leimusi niin kauheasti kaikilta puolin jo ennen jyrynän kuuluman, että niitten valo valaisi pimeään taivaan ja värisevän maan yhtä selvästi kuin aurinko, vaikka erityisellä kauhulla. Hirvittävät tulipilvet ajoivat toinen toisiaan ja väliaikoina oli pilkko-pimeä. Silloin korotti luonnon herra väkevän äänensä pilvistä. Jäykkäluontoisimmatkin kävivät pelkuriksi nähdessään sellaisen tulen ja kuullessaan ukon väkevimmät pamaukset. Ainoastaan pienet lapset nukkuivat viattomuudessaan sinä kauhiana yönä, joka teki kaikki, jotka sen näkivät, ukkoista pelkääviksi.

Jyry kasvoi; nuoret ja vanhat naiset parkuivat, itkivät ja rukoilivat Jumalalta säästämistä. Kauhun ollessa korkeimmillaan, oli taivas täynnä tulta ja valkeaa ja samassa kuului kauhistava järäys ikään kun koko maa olisi revennyt. Tuomiopäivän luultiin tulleen. Pamauksen perästä satoi kiviä koko kaupungin yli. Suuria kiviä putosi kattojen ja lattian läpi monta kyynärää syvälle maahan. Kaikki ikkunat särkyivät. Kirkon ovet aukenivat, ruunut putosivat; ihmiskäden kajoimatta soivat kellot kolkosti. Huikea tuuli humisi ikkunain lävitse ja porutti urkuja.

Tuhansittain ihmisiä kiiruhti osittain alastomana kirkkoon. He eivät tietäneet, mitä oli tapahtunut tai mitä heidän oli peljättävä, mutta kaikki pyrkivät Jumalan huoneeseen ikäänkuin siellä saamaan turvaa. Liikuttava oli nähdä ja kuulla näiden valjuin, pelästyneiden olentoin hartautta ja palavia rukouksia temppelein hävityksen kauhistuksen keskellä ukonnuolten valossa ja jyryn vähentyessä, sillä raju-ilma oli loppumaisissaan.

Luonto rupesi tyventymään ja ihmisten mielet samoin, sillä taivas selkeni, tulet sammuiivat ja jyry vaiken. Pappi astui alttarille. Hartaasti ylisti hän Jumalan suurta voimaa ja kiitti äsken päästyn vaaran pelastuksesta. Ja harvoin lienee hartaampia kiitoksia noussut ihmissydämistä, kuin näitten monta hetkeä kuoleman kauhun kanssa taistelleitten ihmisten sydämistä.

Sitte käytiin tiedustelemaan viimeisen kummallisen seikan laitaa. Silloinpa havattiin ukkosen iskeneen vanhan linnan raunioissa olevaan ruutikellarin. Siitä viskaantui kiviä ympärinsä. Niitten joukossa oli niin suuria, että 10 miestä ei voinut niitä liikuttaa paikasta. Yhtäkään ihmishenkeä ei mennyt eikä ainoatakaan tullut vahingoitetuksi. Vaikka yhdessäkin kohdassa suuri kivi oli pudonnut erään köyhän miehen asunnon katon lävitse ihan lähelle makaavan lapsen kehtoa lattian lävitse maahan, niin ei lapselle mitään vahinkoa tullut.

Pienessä puuhuoneessa Linnan saarella asui mies vaimoinensa, jotka sattuiivat olemaan poissa. Heidän asunto kukistui; sen sisällä ei ollut muuta kuin lintu häkissään ja kissa. Kumpikin löydettiin elävänä ja vahingoittamatta raunioin alta. Kissa, joka ennen aina oli lintua tavottanut, istui nyt rauhallisena ihan kuin vartiana rypistyneen häkin luona, josta lintu viserti kiitoslauluansa ja kissa köyristi mielihyvässä selkäänsä. Siitä asti ei Linna-luodolla ole ketään asunut.

17.

Kenraali Carpelan ja Vallesmannin kirja.

Maaherra, kenraali Carpelan istui eräänä rasittavan lämpöisenä kesäpäivänä virka-huoneessansa raskaasta ilmasta ja paljosta työstä suuttuneena. Ympärillensä istui kirjottavia herroja, kaikki ääneti, arvossa pitäen maaherran pahaa mieltä ja rypistynyttä nenää, jota vaan karpäset eivät muistaneet välttää. Vaiti-olemista keskeytti ainoastaan kynien raapina ja kenraalin silloin tällöin lausuma "tuhannen tulimaista", jota harmissaan käytti tottuneesta tavasta sotamies-ajoistansa. Pieninkin vastoin käyminen sapitti ä'ästä kenraalia, joka aamusta alkaen oli odottanut tärkeää virka-kirjaa, joka koski asioita vieläki tärkeimpiä.

Kenraalin kärsimys oli loppua, kuin aisakellon helinä kuului ulkoa ja samassa tuli pölyttynyt kirjantuoja antaen odotetun kirjan maaherran omiin käsiin.

Äkisti avasi tämä kirjan, mutta vähän ajan katseltuansa sen sisällystä huusi hän taas "tuhansia tulimaisia. Onko mies hurja? Hullu hän se on! Tällainen kirja! tällaista lörpötystä minulle." Sitte purskahti hän ääneensä nauruun, niin että läsnä-olijat kummastelivat tuota odottamatonta iloa maaherralta. Hän katseli vieläkin kirjaa mutta vihdoinkin lausui: hullumpaa sekasotkua en milloinkaan ole nähnyt! en tiedä mitä tehdä, tulisiko nauraa vai itkeä. Lukekaa itse, sanoi hän, antaen kirjan lääninsihteerille Holmbergille. Päällekirjotus oli: Vapasukuiselle maaherralle ja tähtimiehelle kenraalimajuri herra parooni I. F. Carpelanille. Sisällys oli seuraava:

"Minun kuolemaan asti rakastettu morsiameni Maijastiina!

Erityisen lähettilään muassa, jonka ruunun kustannuksella lähetän maaherran tykö, laitan tämän sinulle, oma kultani, sanoakseni että rakkautemme taivas nyt rupeaa selkeämään, sillä minä olen voittanut kenraalin suosion tarkalla hänen käskyinsä täyttämällä, jonka aina pidän kalliina velvollisuutenani. Sen kyllä saat nähdä, jahka tulet minun eukokseni. Tiedäthän sinä kenraalin olevan itse pirun sitä kohtaan, joka ruokottomasti täyttää tehtävänsä. Nyt olen kirjottanut hänelle, pyytäen vallesmannin paikkaa Pudasjärvellä, ja jos sen saan, niin sittepä me ensi pyhänä kuulutetaan ja kahta viikkoa myöhemmin vihitään. Niin armas Maijastiinani, siunaa meidät pappi ja me kenraalia kaikesta siitä onnesta, jonka sinä, oma lintuni, armas kyhkyseni, olet minulle tuottava.

Sinua Pudasjärveltä kuolemaan asti rakastava ystäväsi

Tuomas Ransuusi."

Paljon aikaa ei kulunut, kunnes kenraali sai oikean virka-kirjan, jonka päällekirjoitus oli ollut hänen emännöitsijälleen. Maijastiina oli saanut kunnian jauhosilla käsillensä avata tuon tärkeän kirjan ja lukea sulhasensa nöyrän pyynnön vallesmannin virasta Pudasjärvellä. Tällaisesta hyvästä uutisesta iloisena, juoksi hän kolme kertaa kyökkipöydän ympäri, mutta hänen täytyi vielä toimitella yhtä toista ennen kun tuli mieleensä huutaa palvelijata viemään kirjaa kansseliin, sillä hän heti oivalsi erhetksen päällekirjoituksessa.

Palvelija pian tavattiin ja sen käski Maijastiina leimauksena juosta kansseliin. Vastaan otettuansa paperin, luki hän sen ulkopuolla sanat: "parhaimpaa suklaata." Hämmästyksestä päästi Maijastiina niin kimeän äänen, että palvelija pudotti koko suklaan mäkeen. Erhetksestä oli näet kirjan siasta tullut suklaa-kääry käsiinsä. Nytpä juosten sitä hakemaan, mutta suureksi ihmeeksensä ei onnetonta pakettia missään löytynyt.

Maijastiina huusi, haki, kiroili ja siunasi vuorottain, niin että koko palkkaväki kokoontui yhteen. Hän sanoi etsivänsä kuninkaallista raporttia, jonka hän oli saanut, joka muka olisi tärkein koko sodan aikana. Padat ja pannut viskeltiin sinne tänne, pihdit lensivät piisistä pöydälle, vasikan paisti viskattiin pois tieltä ja vihdoinkin rupesi hän kauhalla kalastamaan paperia soppapadasta. Pahempaa sekasotkua säännöllisessä kyökissä tuskin voi nähdä.

Palkkaväki näki kaiken tämän suurin silmin ja suu auki, luullen tytön tulleen hulluksi, sillä se yhä huusi kuninkaallista raporttia, joka ihan nenänsä edestä ja omista käsistään oli hukkunut ja jonka arveli itse pirun vieneen.

"Minä onneton", vaikeroi hän avaten ryytikaapin, ja kas sielläpä olikin hakemansa paperi suklaa-paperien seurassa veljellisessä ystävytydessä.

Maijastiina juhlallisesti vakuutti sitä ei sinne panneensa, ja kuka sen teki, sitä miettiköön jälkimaailma tai Maijastiinan perilliset, jos tahtovat; mutta päällekirjotusten erhetys ja sen seuraus on tullut meidän tiedoksi.

Saatuaan odotetun oikian kirjan, oli maaherra niin tyytyväinen, että hän nauroi koko erhetykselle ja antoi hakijalle, jonka kunnan ja rehellisyyden tunsu, pyydetyn vallesmannin paikan, vaikka muuten oli aikonut sen ihan toiselle.

Tämä onnellinen erhetys oli syntynyt siitä että kirjotusmies, joka nämät lähetti, oli istunut avoimen ikkunan luona ja oli äänin lausunut, käydessään lakkaa ja kynttilää hakemaan: oikean puolinen on kenraalille, vasemman puolinen morsiamelleni. Eräs koiran-silmä hänen kumppaneistansa muutti kirjain paikan, josta syntyi kerrottu erehdys, mutta myöskin perusti nuoren miehen onnen, sellaisen, jota parempaa ei ollut toivonutkaan.

Omituinen on se kosto-oikeus, mikä monessa kohden maailmassa tavataan. Sen jäljet varsinkin huomataan perhe-elämässä.

Kivi-Taneli oli arvossa pidetty ja varakas kauppias. Tämän liika-nimen oli saanut siitä, että aina voimallisesti ja nerollisesti johdatti raskaampia töitä, niinkuin pellon raivaamista ja kiven murtamista, joita tarvitsi monen pytinkinsä perusteeksi.

Vaikka ei niin sivistynyt ja sievä kuin veljensä hovineuvos, sai hän vaikk'ei itse enää ollut nuori, erään rikkaan, ihanan ja nuoren tytön vaimoksensa. Se oli rikas, ei vaan rahoista, sillä hänen paras tavaransa, jota sivistyneempi mies, kuin Kivi-Taneli oli, olisi pitänyt arvossa, oli hänen rikas sielunsa ja tunnollinen sydämensä. Mutta Kivi-Taneli ei ymmärtänyt kumpakaan. Hän kohteli häntä kovuudella, kielsi häneltä kaikki huvitukset ja vielä päälliseksi tahtoi riistää rakkauden siteet hänen vanhempainsa ja sisartensa välillä. Hänen puhdas mielensä tahtoi nähdä ympäristönsäkin puhtaana, mutta miehensä tahtoi päinvastoin. Opettaaksensa häntä oleman kuuliaisen ja alamaisen oli hän kieltänyt kaiken maalaamisen ja pesemisen huoneessansa. Mutta kerran kuin oli koko päivän maalla, antoi rouva siivoa kaikki huoneet ja pestä oman kamarinsa. Kotio tultuaan huomasi mies heti tehdyksi vastoin hänen tahtoansa, jonka vuoksi meni ulos, toi suuren tervapytyn ja maalasi tervalla rouvan valkiaksi pestyn kamarin lattian. Tällainen käytös runteli rouvan muutenkin heikon terveyden. Pitkällisestä murheesta ja mielipahasta oli jo ennenkin keuhko-tautinen. Sydämensä särkyi ja neljä pientä lastansa jäivät äidittömiksi ja kovan isän kasvatettaviksi.

Ei kauan hänen ensimmäisen rouvansa kuoleman jälkeen kuultiin kaikkein ihmeeksi, että rikas Kivi-Taneli kuulutettiin yhden oman piikansa kanssa. Yleisesti sääliittiin pieniä lapsia, jotka nyt saivat äitipuolen, jolta ei mitään hyvää ollut odotettavana.

Kivi-Tanelin toinen rouva oli kaunis vaalean verevä, väkevä nainen. Ensin oli se ollut tarha-, sitten sisä-piikana ja oli siisti sekä järjestystä rakastava. Emännäksi päästyään rupesi hän hellästi hoitamaan lapsia ja kovuudella ojentamaan miestänsä. Hän, joka ennen oli rääkännyt entistä hellää vaimoansa, sai nyt tanssia toisen rouvansa nuottien mukaan. Mutta ennenkuin sai vanhan jäykän miehen taivutetuksi, täytyi hänen monta kertaa sitä ennen sille näyttää käsivoimansa. Jos kiivaat ja vakavat sanat eivät auttaneet, niin oli hänellä lonkassa valmiina tukeva keppi, jota käytti niin voimakkaasti ja viisaasti, että ukko pian kävi nöyräksi kuin lammas. Tästä, joka pidettiin oikeana kostona, käytettiin sanantapaa: "tuli karttu koiran viereen."

Palkkaväeltänsä vaati Kivi-Tanelin rouva enemmän kuin moni muu. Entistä säätyänsä ei häveten, sanoi tuo ymmärtävä emäntä: "minä olen itse ollut palkollinen; tiedän siis tarkoin, mitä saatan väeltäni vaatia ja mitä piika saa toimeen, kuin vaan tahtoo." Paitsi sitä palkitsi hän heitä ansionsa mukaan, niin että kunnolliset palkolliset palvelivat häntä kauan ja mieluisasti otettiin Kivi-Tanelilla palvelleita, sillä ne olivat aina hyviä.

Kivi-Tanelin kuoltua otti hänen leskensä erään nuoren arvostetun kauppiaan, jonka kanssa eli kauan onnellisessa naimisessa, koko kaupungilta arvossa pidettynä ja kunnioitettuna. Seuraelämässäänkin oli hänen huoneensa etevimpiä, ja hän kuoli rakastettuna ja kaivattuna mieheltänsä ja pojiltansa.

19.

Kivi-Taneli Lesken pelto.

Jäännöksenä entisistä varakkaammista ajoista oli pieni pelto erään lesken ainoa tavara. Siitä sai hän ja kolme tytärtänsä leipänsä, niin että kuin lisäksi tuli kättensä ahkera työ, niin eivät tarvitseet tulla toisten ihmisten rasitukseksi. Kynnönaika oli tullut ja leski oli huoleessa, miten saisi peltonsa kynnetyksi. Parhaampana työaikana oli kaikki maanviljelijät juhtinensa omissa töissään niin että runsastakin päiväpalkkaa vastaan oli vaikea saada niitä; köyhän lesken vielä sitäkin vaikeampi.

Leskellä tuskin oli yönlepoa murheesta, miten ajallansa saisi peltonsa kynnetyksi, sillä aika kului eikä vielä neuvoa tietänyt. Joka päivä kävi leski raskasmielisenä puolen peninkulman matkan syvässä hiekassa pellollensa. Nöyrästi kysyi hän kaikilta työmiehiltä, jotka tunsivat eli joita tapasi, eivätkö joutaisi hänen työhönsä, mutta sai ihan kieltäviä vastauksia.

Eräänä aamuna kohta auringon nouseman jälkeen kävi leski taas rakkaalle pellollensa, josta hänellä nyt oli niin paljon huolta. Koko luonto iloitsi rauhassa aamuauringon säteitä vastaan. Lintuparvet ylistivät luojaansa ja kesän alkua, joka oli niin ihana. Ympärihlänsä kaikki iloitsi, mutta lesken sydän oli murheellinen. Raskaaksi tuntui hänestä ei saada syksyllä mitään leikata. Hän arveli ehkä ensikerran eläissäänsä joutuvansa leivän puutteen. Tätä ajatellessaan vuoti katkeria kyyneleitä hänen valjuja

poskiansa myöten. Ne, jotka samanlaisia tunteita eivät ole koettaneet, voivat tuskin käsittää, mitä vaivoja asui hänen ahdistetussa rinnassansa.

Lähimäisellä pellolla näki samassa miehen kyntävän. Hän kävi sen luokse ja kysyi tervehdetyänsä, eikä mies maksusta kyntäisi likimäistäkin peltoa.

"Mieluisasti tekisin sen mummo-kulta, jos eivät usiammat Kivi-Tanelin pellot vielä olisi kyntämättä, vaikka aika jo kiirehtii."

"Kyllä minä odotan", sanoi leski iloisena, "kuin vaan autatte minun hädästäni. Rikas Kivi-Taneli itse kyllä maksaa teidän vaivanne, mutta köyhän lesken puolesta Jumala lisää siunausta."

"Saadaanpa nähdä mitä voin tehdä", sanoi mies, nyökäyttäen päätänsä ja ajoi taas uuden vaon.

Iloisena palasi leski kotiinsa, hartaudella laulaen aamuvirttä Jumalalle ylistykseksi.

Ensi kerran moneen viikkoon nukkui leski yönsä rauhallisesti.

Niin tottunut oli leski käymään tuon pitkän matkan pellollensa, ettei hän sitä ensinkään lukenut väsyttäväksi. Jo parin päivän kuluttua kävi hän taas sinne. Mutta suuri oli ihmettellemisensä nähdessään pellon olevan kynnetyn sekä valmiiksi kylvetyinkin.

Kiitollisena ja ihmetellen kävi hän kotiinsa useamman päivän odottaen työmiehen tulevan palkkaansa noutaman. Vähä suutuksissaan oli siitä, että pelto ilman hänen luvatta oli kylvetty. Mutta kuin turhaan oli odottanut miestä eikä sen nimeäkään tietänyt, rupesi hän kyselemään kaikilta ihmisiltä, joita peltomatkoihansa tapasi, eikä kukaan ollut nähnyt, kuka hänen peltonsa valmisti.

Vihdoin sai eräältä naapuri-akalta kuulla, että rikas Kivi-Taneli itse oli pellon sekä kyntänyt että kylvänyt.

Hengästyneenä tuli leski kotio, pukeentui parhaamman asuunsa ja niin Kivi-Tanelin luokse kiittelemään ja kumartelemaan. Hän aikoi myöskin pitää korean puheen ja niin tavoin anteeksi pyytää erhetystänsä.

Mutta kuultuaan, mitä asia koski, keskeytti hänen Kivi-Taneli lausuen: "sepä ihan pilaa" ja jätti lesken, kolmannen kumarruksen vielä ollessa ihan keskieräisen.

20.

Uusi lenninki.

"Katsoppa, Timbom, miten uusi lenninkini passaa", sanoi pormestarinna. Hän jo kyllä kymmenen kertaa oli sitä sovitellut suuren peilin edessä koreassa kamarissaan. "Onko se kasvoani ja vartaloani mukaan, Timbom?"

Ukko hyvissä mielin hänelle osotetusta luottamuksesta ja siitä, että hänen mieltänsä kysyttiin, tahtoi eukostansa vähä pilaa tehdä. Makeasti nauraen vastasi hän: "jopa luulen kultaseni, että olet vähän viista-selkäinen."

Kiukkuisella silmäniskulla lausui rouva: "Nosta nyt se juoru!" Sitte käydä tapsutti koreasta kamaristaan, lyöden paukauksella oven kiini.

Nytpä hyvin viisaan ei ollut hyvä olla, eikä ollut aikaa odotella pilansa seurausta. Sukkelaan sai hän hatun ja kepin sekä lähti pikasesti ulos välttääksensä myrskyä kotona. Mutta onnettomuuden lisäksi tapasi portissa leski-pormestarinna Degermannin, joka kumarrellen tervehteli ukkoa, niin että tämä oli kuin kuumilla kivillä, peljäten puolisonsa äänen häntä takaisin kutsuvan, ennenkuin joutuisi pois. Tuskassansa rohkeni pormestari keskeyttää kaikki koreat puheet lauseella: "antakaa anteeksi, mulla on pieni asia toimitettavana, mutta tulen heti takaisin." Ja niin menikin pois.

Nenä tavallista pitempänä, astui pormestarinna virka-sisarensa luokse, joka juuri sattui olemaan sillä tuulella, ettei vieraasta olisi huolinut. Ikkunasta kurkistaen Timbomin perään, näki vieraan tulevan, jonka vuoksi kävi istumaan saliin suureen topattuun sohvaan.

Tulia kumarteli syvään ja sievästi virka-sisarellensa, joka kaupan tekijäisiksi sai nekin kumarrukset, joita portissa ei joutunut pormestarille antamaan, vaikka ne olivat hänelle ajotut.

Soreimmilla sanoilla ilmotti ilonsa siitä, että näki sisaren jo ylhäällä viimeisen pahoin jaksamisen

jälkeen.

Mutta tämä vielä suuttunut miehensä loukkaavasta lauseesta, vastasi äkäisesti: "no eikö muka saisi istua omassa tuolissaan."

Tällaisesta kohtelemisesta epätietoisena, mitenkä olisi tehtävä, arveli jo lähteä pois, mutta päätti vielä tehdä yhden kokeen, saadakseen ystävänsä pahan mielen karkotetuksi. "Kas, mitenkä kaunis ja nätti lenninki sulla on; onhan se ihan kuin valettu sinulle, joka olet suora ja hyvästi kasvanut."

Samoin kuin kahvi selkiää poron laskettua, niin selkeni pormestarinnan mieli, kuin rouva Degerman tietämättänsä todisti Timbomin olleen väärässä. "Älä nyt mene pois", sanoi hän, "juo ensin kahvea meillä; vaikka mulla ei ole kermaa muuta kuin pisara ja sekin hapannutta, niin tiedän ett'et sitä paheksi." Ja niin pieni kirkas kahvipannu pöydälle. Vieraan kauhistukseksi pani emäntä lemmityn kissansa vadin vieraan eteen syytellen sitä, että kupit olivat vinnillä ja että kissa oli niin puhdasluontoinen että se aina nuoli vatinsa yhtä puhtaaksi kuin olisi se pesty.

Urhollisesti päätti leskirouva tytyä kissan vatiin, kiitteli vieläkin uutta lenninkia ja joi sitte kaksi kuppia, vaikka kummallakin kertaa sai muistutuksen säästäen ottaa kermaa, että Timbomillekin jäisi, jolle myöskin aikoi antaa pisaran. Sitte keskustelivat eukot naapuri-rouvainsa tuhlaamisesta ja huonosta taloudesta, nykyaikaisen nuorison tunnottomuudesta ja siitä ylellisyydestä ja turhuudesta, joka kaikin kohdin rupesi näkymään.

Vihdoin pyysi pormestarinna vierasta kauniilla äänellensä laulamaan kauniin laulun. Muutaman kerran yskittyänsä rupesi vieras laulamaan laulua, joka oli rouvasta niin suloisia ja ihanaa, että pudotti runsaita kyyneliä ja teki hänet niin hellämieliseksi että, kuin miehensä samassa tuli sisään, lankesi hän hänen kaulaansa pyytäen anteeksi sitä että suuttui hänen leikistänsä.

"Soma ääni on sisarella", sanoi iloinen aviomies laulajalle. "Kenellä senlainen kieli on ja sitä oikein käyttää, se saisi kivetkin tanssimaan."

21.

Tiina-täti.

Eräs vanha arvossa pidetty lasten opettajatar Oulussa oli saanut tämän nimen ensin lapsilta ja sitten koko kaupungilta. Yli seitsemän kymmenen vuoden vanha, oli akka etunojoinen ja köyrä, mutta oli nuoruudessaan ollut hoikka ja pitkä, pulskavartaloineen ja käytöksiltänsä soma. Hänen suuret siniset silmänsä eivät milloinkaan olleet löytäneet miestä, jonka eduksi olisi vapautensa menettänyt, sillä Tiina-täti oli kaupungin viidestä kymmenestä vanhasta piista yksi. Tämä valittu joukko oli aina sotinut Naimaikeen rasitusta vastaan, johon heitä aivan vähän lienee kehoitettuakaan.

Tiina-täti oli nerokas ja kovin säännöllinen nainen myöskin puhetavassansa. Hän aina lausui sanat samoin kuin ne kirjoitetaankin eikä lyhennettynä ja katkastuna, joka juuri tekee vieraan-kielen oppimisen niin vaikeaksi. Tiina-tädin lausetapa oli ihan säännöllinen ja suurin murheensa oli, ettei oppilaihinsa saanut samanlaisiksi, vaikka kyllä sai heidät hyvin lukemaan ja soreasti kirjoittamaan. Myöskin oli hän, miten itse sanoi, heidän kalloonsa saanut aapisen, pitkän kirjan, raamatun historian, Europan pääkaupungit Djurbergin mukaan, sekä muutamia Gellertin satuja. Jos lapset erhettyivät tai vastasivat väärin, niin tuli eukko oikein huimaksi ja jos silloin ei auttanut viivaimella pöytään lyöminen, niin hän itkevän lapsen kanssa kyllä kymmenen kertaa juoksi samassa talossa asuvan sisarensa, erään nöyrymielisen kirkkoherran lesken luokse, jossa luku oli kerrottava ja jota kehotti lasta torumaan. Lempeämielinen sisar siihen tavallisesti sanoi: "tee se itse sisareni; sen sinä osaat niin hyvin." Tästä aivan vähän kehoitettuna kääntyi Tiina-täti kotiinsa, vast'uudesta koettelemaan keinojansa. Mutta jo viiden minuutin kuluttua oli hän lapsen kanssa siellä takaisin, siksi että joko luku oli mielessä tai kouluhetki loppui.

Tiina-täti oli monta vuotta toimitannut isänsä postimestarin viran, sillä se oli sairaudelta siitä estetty. Tämän toimen piti helpompana kuin pitsimyssyjen rakentamisen. Näitä tehdessään hän monasti vihamielissä jupisi miehen ja vaimon kohtalon jakamisen vääryyttä. "Vaimolta, joka on heikompi, vaaditaan monta vertaa enempi kuin pahalaisilta miehiltä", pakisi hän. "Niinpä niinkin", arveli hän tuimasti käyden edestakaisin, "monta vertaa enemmän kuin miehiltä, joitten ei ole paljon tekemistä ennenkuin palkkioksi saavat ylistystä, rikkautta, arvonimiä ja virkoja. Mutta mitä kehoitusta saa nainen, olisiko vaikka täydellisinkin! Ei mitään, huusi hän julmasti vihaisena. Mutta kuitenkin pitää hänen olla sekä räätälin, leipojan ja keittäjän, sahdin panijan ja lahtarin, makiaisten leipojan, kahvin keittäjän, värjäriin, sukan kutojan, kynttiläin kastajan, puutarhurin, voudin, yövahdin ja pikkukaupungeissa

puotipalvelijan. Sitä paitsi pitää hänen olla äiti ja emäntä, lasten hoitaja ja opettaja, kyökkipiika, sairasten hoitaja ja miehensä palvelija. Hänen pitää vastaan ottaa ja yksin kantaa kaikki talon harmit ja olla iloinen, vaikka mieluisammin tahtoisikin itkeä. Hänen pitää aamulla olla ensimmäisen nousemassa ja illalla viimeisen maata menemässä ja mieheltänsä rukoilla rahaa suuren taloutensa tarpeeksi; ken tiesi itkeäkin ennenkuin hirviää niitä pyytää, ja tarhasta huolta pitää paremmin kuin itse tarhapiian. Mutta kaikkein pahin kaikista on, että hänen on tekeminen hävyttömäin palkollisten ja pahantapaisten lasten kanssa, joita yksinään ei joudu kasvattamaan."

"Mutta mitä tekee mies?" Eukon into lisääntyi oikeen peljättäväksi, eikä nyt olisi ollut miehen hyvä häntä lähestyä. "Hän kirjoittelee hetken ajan kirjoihinsa, käyskentelee ja tupakoitsee siksi että saa tulla valmistettuun pöytään, jossa tekee kaikenlaisia muistutuksia. Sitte juo hän kahvia, käy päivällislevollensa ja sitte käyskentelemään siksi että toti lasi muistuttaa illan tulleeeksi. Sitten tulee iltaruoka, jonka aikana moittii naisia ja etsii heidän virheitänsä itsellensä kehotukseksi ja sitten ansioinsa palkkioksi levolle."

Näin sadatteli eukko miehiä, kuin samassa eräs vanha merikatteini Possenius, kasvinkumppalinsa ja nuoruutensa ystävä, tuli eukkoa tervehtimään. Kukostuksensa päivinä oli hän moniaassa tanssissa samalta ukolta suvainnut likistuksen tapaisen.

Yskästen kysäsi ukko, miten sisar oli jaksanut hänen meriä purjehtiessaan. Hymyellen näytti ukko katselevan nuoruutensa tanssikumppalia.

Punastuen melkein kuin viistoista vuotinen tyttö, pyysi hän ystävänsä istumaan, kumartaen niin sievästi että meidän aikaiset tytöt tuskin niin osaisivatkaan.

Nuoruuden ystävät istuivat keskustelemaan kuluneista ajoista ja sen aikaisesta nuorisosta, sekä mitenkä silloin oli nykyistä parempi. Siirtyneinä nuoruutensa aikoihin eivät vanhukset huomanneet ajan kulu, ennenkuin ilta-rummun räminä muistutti Posseniusta huoaten kääntymään tyhjiin kotiinsa.

Kumarrellen seurasi Tiina-täti häntä porttiin asti, jonka sitte sulki, käyden suojaansa takaisin. Iloisena ja tyytyväisenä siitä, että Possenius ei ollut häntä unhottanut, ylisti hän nuoruutensa aikuisia miehiä, jolloin olivat mitenkä vieläkin, arveli eukko, oikein hyvät. Siihen aikaan olivat vaimot vielä onnellisia, tuumaili vanha piika itseksensä.

Eräänä päivänä odottivat koululapset suurta huvia, sillä he tiesivät Tiina-tädin aina pitävän lupauksensa, varsinkin milloin oli uhannut heitä rangaista. Eräs pieni paroni Silfverhjelm oli monta päivää ollut laiska, ja niin tavoin koetellut eukon kärsivällisyyttä, niin että se, antaessaan hänelle kotiläksyn sanoi: "Kuulkaapa lapset! Jos Aatolvi huomenna virheettömästi osaa lukunsa, niin lupaan ensin hypätä tervatynnyriin ja sitte höyhentynnyriin, niin varma olen siitä, ettei se tule osaaman."

Iloisina erisivät lapset, saatuansa Aatolvin lupauksen, että hyvin oppisi luettavansa.

Kotio tultua kummasteli äitinsä, että poika heti ja ahkeraan puuttui lukemaan. Aamulla varhain oli hän jo noussut lukemaan ja iloisena meni hän kouluun kerrottua vanhemmillensa odotetun ilon.

Kumppanit kuulustelivat porttisolassa hänen lukunsa ja riemuksensa havaitsivat hänen osaavan iki-hyvin. Ensimmäiseksi kävi hän esiin pitkän lukunsa kanssa, jonka selvästi osasi. Tiina-tädin posket punottivat epäilyksestä, mitenkä ajattelemattomasta lupauksesta pääsisi. Sitte sai pikku parooni paljon ylistyksiä taidostansa, joka oli hyvän muistinsa todiste. Sitte sanoi tahtovansa nyt, samoin kuin ainakin pitää lupauksensa, jos vaan Aatolvin luonto sallisi hänen itse nauraa ja antaa toisten tehdä pilkkua vanhasta opettajattarestansa, joka hänen hyväksensä oli tehnyt tällaisen ajattelemattoman lupauksen.

Mutta eukko kuin otti asian näin vakavalta puolelta, niin lasten muoto yhtäkkiä kävi totiseksi ja he luopuivat vapaehtoisesti odotetusta huvista, jonka olisivat saaneet opettajansa kustannuksella.

Kyynel silmin vastasi pieni parooni: ei suinkaan Tiina-tädin minun tähteni ole tarvis senlaista tehdä. Tästä alkaen rupeen oikein ahkeraksi. Liikutettuna likisti vanhus kiitollisen lapsen syliinsä.

Vastoin naisten tapaa, oli Tiina-täti hyvin halukas tietämään valtio-utisia. Hän käski lasten pitää korvansa auki, milloin kotona kuulivat herrain niitä keskustelevan, että muka hänkin saisi kuulla maailman menoista.

Mutta pian huomattiin, kenen asioita lapset ajoivat. Sentähden pilan vuoksi annettiin lasten toisinaan viedä Tiina-tädille varsin eriskummasia uutisia, joita lapset sanoivat kuulleen "papalta itseltä."

Muitten muassa kertoi eräs pieni tyttö kerran, viimes yönä tulleen tiedon, että jäämeren kansasto oli alkanut kapinan ja väkiryynnäköllä ottanut itse pohjan navan ja että voittava joukko nyt olisi tulemaisillaan Ouluun, jossa olivat uhanneet kuolijaksi ampua kaikki vanhat piijat ja mamselit.

"Sinä haastelet tuhmia ja panet sekasotkua", sanoi Tiina-täti lapselle, joka odotti kiitoksia tai makiasta suuresta uutisestansa ja hyvästä muistostansa. Mutta kuitenkin rupesi tädin korvia kuumottamaan. Itseksensä ajatteli hän: joku perä siinä toki lienee; mun on meneminen ottamaan asiasta selvon. "Te pääsette vapaaksi lapset", kuului ihanan soiton tavalla heidän pienissä korvissansa ja yhtä sukkelaan kuin eukko oli saanut sinisen kapottinsa, olivat lapsetkin kadulla ja pian jokainen omassa kodissaan, voileivät kädessä.

Tiina-täti kiiruhti likimäisen naapurin luo, saadaksensa todenperäisen selvon tästä tärkeästä uutisesta.

Mutta isäntä oli tämän uutisen levittäjäin kanssa liitossa, niin että se vaan vakuutti asian, joten se eukon silmissä tuli vieläkin toden mukaisemmaksi. Eukko juoksi heti kotiinsa, tuntein mahaansa kivistelevän.

Pelosta väristen kokosi nyt pienen hopea-varastonsa, jonka muka tahtoi ryöstöstä varjella, sitoen sen ja mitä hänellä muuta oli kalliimpaa myttyyn, jonka kätki lastuihin puuvajansa perään.

Tämän tehtyä kiiruhti sisarellensa ilmoittamaan lähestyvää vaaraa.

Tämä oivalsi heti herrojen kurit, lohdutti peljästynttä sisartansa, joka muka ei ollut joutunut asiaa tarkemmin miettimään. Mutta nyt kuin näki itsestensä tehdyn julkista pilkkaa, päätti hän ei enää uskoa lasten valtiollisia ilmoituksia eikä niitä enää sietääkkään.

Koko puoleen vuoteen ei Tiina-täti käynyt siinä talossa, jossa hän niin oli petetty, eikä ehkä milloinkaan olisi sinne mennyt, niin oli kumminkin uhannut, jos ei olisi yhtä paljon rakastanut emäntää, kuin hänen hyviä torttujansakin. Nämä viettelivät hänen eräänä helluntaina vastaan ottamaan päivällis-kutsumuksen sinne. Nähdessään iloisen emännän ja muhkeat tortut, hajosi kaikki katkerat muistot eukon mielestä.

Mutta kiusa-puheinen isäntä otti jutuksi päivän saarnan ja sanoi kansan vältelleen että opetuslapset olivat juopuneet paloviinasta, eikä makiasta viinasta. Sellainen erhetys säpitti eukkoa niin, että löi nyrkkinsä pöytään ja niin tavoin kaasi kaikki viini-lasit, jotka siis eukon kanssa todistivat kysymyksen olleen vallasta, eikä paloviinasta. Tästä harmista sai eukko taas maha-taudin niin että hänen täytyi kiiruhtaa kotio, torttuja maistamatta.

Tiina-täti oli ahkera ja tarkka, mutta ei saita. Hän sanoi että köyhiä ja kerjäläisiä ei olisikaan jos vaan kaikki tahtoisivat työtä tehdä eikä laiskotella. Kehittääksensä sellaisia ahkeruuteen antoi hän runsaita manauksia, mutta rahaa ei hänen milloinkaan nähty antavan. Mutta hänen sydämensä kunniaksi tiedämme sanoa, että moni kykenemätön ja köyhä ja monta orpolasta saivat Tiina-tädiltä runsaampia lahjoja kuin olisi luultukaan. Mutta hän ei sietänyt kenenkään määräävän kelle ja mitenkä paljo hänen olisi annettava. Ymmärrettävä on siis äkkipikaisen eukon mielipaha, kuin kerran määrättiin hän kaupungin köyhille maksamaan 2 riksiä. Eukko ei kauan miettinyt. Yht'äkkiä sai suuren kaula-huivinsa ja oli melkein sukka-jaloin juosta kevätlumeen, jos ei olisi kompastunut vanhoihin kenkiinsä ja niin lähti ruti kiukkusena erään kaupungin-hallituksen jäsenen luokse valittamaan tuota hänen mielestensä sopimatonta maksua.

Mutta täällä ei muutosta ollut saatavana, niin että eukko pahoilla mielin ja väsyneenä märin silmin ja märin jaloin tuli kotiinsa. Sitte hän sairastui. Kahden viikon kuluttua oli päättänyt toimellisen elämänsä.

Monta oli hänellä virhettä ja omituisuutta, mutta monta avuakin. Hän oli jumalinen, järjestystä rakastava, toimellinen ja työskentelevä kansalainen. Hän oli rehellinen, yksinkertainen, totuutta rakastava ja luotettava ystävä. Äkkipikainen, mutta ei paha, ei hän milloinkaan puuttunut toisten asioihin. Kuollessansa oli hän lähes 80 vuotinen.

Muuta muistopatsasta ei hän saanut kuin sen, minkä oli rakentanut parhaimpain oppilastensa sydämiin.

22.

Tullimiehen Kalakukko.

Ennen aikaan oli tapana Suomessakin kaupungin tullien luona tarkkaan syynätä ja tiedustella tulijain kuormat ja tavarat. Sen teki tavallisesti ne jolta "syökäreiksi" sanottiin, mutta usein tullimies itsekin, joka siihen aikaan ei saattanut odottaa suuria lahjoja maita valtakuntia matkustaneilta asioitsioilta. Sitä kovempi oltiin siis maamiesten kanssa, jotka tulliasetuksia eivät tunteneet, jos heillä ei ollut jotain

pientä lahjaa tarjottavana. Ne maamiehet, jotka olivat kyllin tuhmat antamaan näitten itsensä pelottaa, saivat näille jakaa, jos ei muuta, niin matka-eväänsä.

Eräs maamies, viisaampi toisia, jotka olivat antaneet tullimiesten itsensä ryöstää, oli valmis lähtemään talvimatkallensa kaupunkiin, myytäväksi viemään voita, talia, kalaa ja lintuja.

Syvissä tuumissa käyskeli mies pirttinsä lattialla, kunnes yhtäkkiä kääntyi eukkonsa puoleen lausuen: "Maija kultaseni! paneppa tulta uuniin ja tee sitten kukkotaikina parhaimmista jauhoista, mitä sulla on kotona. Sen minä itse leivon ja paistan lahjaksi ahnaalle Prytzille, joka on tullimies Kajaanin tullissa. Viimein hän otti parhaimman evääni; nyt tahdon antaa hänelle suuren kukon. Tee taikina mahdollisimman kauniiksi."

"Mieluisasti saat multa aineet, kuin vaan sanot mitä kalaa tahdot siihen."

"Kalan aijon pyytää kuivalla maalla", vastasi mies liukkasti naurahtaen.

Uunin ja taikinan valmistuttua kaasi mies itse taikinan leipoma-pöydälle. Eukkonsa kummastukseksi ja kauhuksi väänsi hän sitte vanhalta kissalta niskat nurin ja leipoi sen nahkoinensa kannuinensa kukkoon. Sitte paistettiin se uunissa oikein hyvän näköiseksi. Valmiina haisi se hyvältä ja oli muhkea.

Varovasti pantiin kukko sitten rekeen ja konnanjuoninen maamies istui iloisena ajamaan kaupunkia kohden. Hän sovitti matkansa niin, että hämärässä tuli tulliin.

Siellä ei sattunut tullimiehiä olemaan esillä. Hän siis itse kantoi lahjansa tullitupaan, nöyrästi pyytäen että hän laskettaisiin sillä hän muka pelkäsi että majataloin portit suljettaisiin.

Hyvästä lahjasta iloisena laski tullimies hänen heti. Ajaen mitään kiirettä osottamatta lähti maamies matkaansa, mutta tultuaan pois silmännäöstä, sai hevonen juosta minkä voi majataloon, jossa kertoi isännälle, mitä oli tehnyt. Tämä kätki hänen jos hakioita olisi tullut, sillä häntäkin huvitti tämä kuje koska kaikki toivoivat jottaan rangaistusta ahnaille tullimiehille.

Ilomielin laski tullimies komean kukkonsa keskelle tullituvan pöytää nälkäisten kumppaniensa nenän eteen. Niitten tuli sylki suuhun kuin kadehtien katselivat maukasta kukkoa.

Tästä pehmeni tullimiehen sydän anteliaisuuteen, niin että hän hyvillä mielin lausui: "minusta todellakin on saamani lahja ulottuva meille kaikille." Niin otti terävän puukon, leikkasi itsellensä ensin suuren vönkäleen ja sitten kappaleen kummallekin kumppanillensa.

Makiaan suuhunsa söivät nyt kaikki herkkua ja tullimies lausui ilkkuen: "todellakin on tämä kukko tavallisia maamiesten antamia parempi, sillä tässä tuntuu olevan sekä lintua että kalaa, vaikka linnusta ei liene höyhenet oikein tyyni nyhdetyt." (Siinä oli vanha lihava kotokissa, joka siis oli sekä rasvanen että maukas.)

Tullimies itse oli sattunut osaksensa saaman toisen etukäpäliin; paras ystävänsä pään ja niskan ja kolmas takapuolen ja hännän.

"Minulla on oikein sudenmoinen nälkä", sanoi tämä ikäänkuin puolustaen paljoa syömistänsä, kunnes samassa jotakin terävää iski ikeneensä ja hampaansa ympärille. Töin tuskin saatiin se irti; niin pahasti oli se kiinni iskeentynyt. Hän tuumaili sen olevan linnun kynnen, mutta siksi se oli liian hieno. Nyt rupesivat kaikin kolmen tynemmin tarkastelemaan kukko-osiansa. Se ehdittiin tarkemmin kuin milloinkaan maamiesten kuormat jo kontit.

Mutta mikä oli heidän kauhunsa tunteissaan kukon sisällyksen. Kiukusta kihisten, lähtivät kaiken kolmen hakemaan miestä, joka oli kukon antanut, mutta sinä päivänä, samoin kuin edellisinäkin, oli monta sataa maamiestä tullut, niin että mahdoton oli löytää todellista, varsinkin kuin hänen nimensä ja kotipaikkansa olivat tietämättömät.

Tämän perästä syynättiin Kajaanin tullissa helpommin niin että kukko-herkusta oli herroille voittoa mutta talonpojille vieläkin enemmän.

23.

Makkonen.

Tämä oli rehellinen, toimellinen ja hyvin jaksava talollinen Siikajoen pitäjän Paavolan kappelissa. Hän oli kirkon varaston haltia ja koko pitäjän asiamies milloin joku tärkeä kysymys oli esillä. Makkonen oli

köyhille, erittäin hyvä, samoin myös arvostettava vaimonsa. Itse kymmenen lapsen äiti, armahti hän varsinkin orpolapsia. Hän oli työskentelevä ja järjestystä rakastava vaimo, joka varhain totutti lapsensa Jumalan pelkoon ja ahkeruuteen. Väsymättömän isänsä seurassa nähtiin pojat metsässä ja pellolla jokainen voimiansa myöten auttavan häntä; tytöt jakoivat äitinsä vaivoja tarhassa ja aitassa, pellolla ja niityllä. Paitsi sitä oli Makkosen emäntä kaikissa talonpoikais-juhlissa ruuan laittajana ja koko paikkakunnan emäntäin neuvonantaja.

Makkonen eli onnellisena ja tyytyväisenä perheensä keskellä ja kiitollisella hartaudella nosti hän silmänsä kaiken hyvän lahjan antajan luokse nähdessään vaivainsa palkan, täysinäiset tähdet kesätuulella aaltoilevan. Myöskin oli hän harrasmielinen mies. Liikuttava oli nähdä ukko Makkosen sunnuntai-iltasina monilukuisen perheensä joukossa havutetussa tuvassa paljastetuin päin pitävän iltarukouksia. Omituisen surullisella äänellä lauloi koko väki virren. Sitte luettiin luku raamatusta ja muutamia iltarukouksia, veisattiin taas ja perheenisäntä päätti hartauden siunauksella. Ja pyhässä hiljaisuudessa levitti yö leponsa siunatun joukon yli.

Mutta tähänkin rauhan asuntoon löysivät murheet ja huoli. Sitä kohtasi kuoleman raskain lyömä.

Tarttuva tauti oli liikkumassa ja Makkonen oli ensimmäisiä, joka vaimoinensa lapsinensa kävi sairaita auttamassa. Pian makasi tämä jalo perheenisä paarilla. Puolisonsa ja kolme vanhempaa lastansa seurasivat häntä parin päivän kuluessa.

Vainajain ympärillä itki seitsemän orpoa, joista vanhin oli kaksitoistavuotinen poika. Ystävät, naapurit ja köyhät sukulaiset eivät muuta voineet kuin kyynelin valittaa näin sydäntä särkevää tapausta, sillä heiltä itseltä puuttui neuvoa ja turvaa, joita juuri Makkoselta ja hänen huoneessansa olivat tottuneet saamaan. Mutta kuitenkin toimittivat he vainajat kunniallisesti hautaan.

Hautaus-päivänä oli seurakunnan arvostettu kirkkoherra talossa, jossa kokoontuneilta kysyi, kuka ottaisi hoitaaksensa lapset, heidän kodin ja talouden. Kaikki olivat liikutetut, mutta asia oli vaikia ja sieti tuumailla.

Mutta ennenkuin kukaan vielä oli vastannut, tuli talon Pekka-niminen renki, joka ennen oli ollut siisti ja puhdas, nokisena ja ryvötyynä uunin päältä, jossa kolme vuorokautta oli maannut itkien ja syömättä. Itkusta turvottuneita silmiänsä ei voinut nostaa päivää kohden ja kovalla kädellensä pyhkäsi kyyneleet, jotka väkisin tunkeutuivat eikä hetken aikaan sanaakaan saanut lausuneeksi. Ainoastaan "voi, voi", röhösi rasittuneesta rinnastansa nähdessään seitsemän orpoa murhevaatteissaan. Mutta vihdoinkin nosti hän vainajan vanhimman pojan syliinsä. Melkein huutaen, että saisi äänensä selväksi, sanoi hän: "kas tässä on isäntäni; häntä tahdon palvella, vaikka palkattomasti, jos hän vaan lupaa ruveta yhtä rehelliseksi ja kunnolliseksi kuin isänsäkin oli sekä pitää huolen pienistä siskoistansa. Kaikki he ovat mulle rakkaat nämä hyväntekijäni lapset."

Äänin itkien lupasi kiitollinen poika sen, ja myöskin että kaikissa seuraisi vanhan koetellun Pekan neuvoja. Talon toiset palvelijat sanoivat tahtovansa noudattaa Pekan esimerkkiä.

Kirkkoherran sydäntä ilahutti nähdessään tällaisen jalomielisyyden köyhiltä palkollisilta. Itse tarjousi hän pienten turvattomien neuvonantajaksi heittäin heidän kohtalon kaikkivallan huoleen.

Äitin siaiseksi lapsille ja emännäksi valittiin vanha hyväntapainen sukulainen. Sitte tarkastettiin talon raha-asiat ja nähtiin että vastoin luuloa talo vielä oli suuressa velassa, vaikka kaikki korkorahat, ruununverot ja osa ostosummasta olivat maksetut.

Kuultuaan tämän, tuli tuo kaksitoista-vuotinen isäntä yhtäkkiä miehuulliseksi. Vakavalla äänellä sanoi hän tahtovansa yksin maksaa isä-vainajansa velan eikä tahtovansa siskojen sitä jakavan, sillä hän toivoi Jumalalta voimaa.

"Pidä lupauksesi poikani ja tapahtukoon sinulle niinkuin uskot", sanoi kirkkoherra.

Syvissä mielin kävi kirkkoherra talosta, jossa oli löytänyt niin vahvan uskon, niin jaloja ajatuksia ja niin paljon hyviä avuja, joitten nimeäkään nämä yksinkertaiset ihmiset eivät tunteneet.

Seuraavana päivänä tuumaili nuori isäntä Pekan kanssa mitä olisi myytävä, että saataisiin hautausta varten otettu velka maksetuksi.

Pekka sanoi siihen vaan tarvittavan saada pari tynnyriä tervaa myydyksi, mutta sittepä oli isännän itsen välttämättömästi kaupunkiin matkustaminen, sillä Pekan ja toisen rengin täytyi pysyä kotona muissa raskaammissa töissä.

Matka päätettiin tehtäväksi jo seuraavana päivänä. Kolme tervatynnyriä pantiin hevosen perään sillä tavoin, että ne itse pyörinä, ilman ajokalua pyörivät vetäjän perässä. Tällä tapaa Suomen maamiehet

tavallisesti kulettavat maata myöten vietävää tervaansa. Pari naapurimiestä myöskin matkusti kaupunkiin, niin että nuorella Matti Makkosella oli matkaseuraa.

Parin vuorokauden kuluttua tultiin Ouluun. Silloin oli pimiä syysilta. Matkakumppanit kääntyivät jokainen majataloansa kohdin ja heittivät Matin yksinään kadulle. Poika-poloinen ei yksinään minnekään osannut ja isänsä Matkatalon nimen oli hän unohtanut.

Pimeys lisääntyi aina. Lisäksi rupesi satamaan lumiräntää eikä yhtään ihmistä näkynyt kadulla. Siinä nyt seisoj poika-rukka läpimärkänä sateesta ja värisevänä vilusta. Hän ajoi muutaman askeleen väsynyttä hevostansa ja seisahtui taas. Kynttilät sammuivat ikkunoista eikä hän vielä tietänyt missä saisi yösijaa. Myöskin pelkäsi hän yövartiain tulevan viemään hänen arestiin, jolla matkakumppaninsa olivat häntä peljättänyt. Poika-poloinen oli ihan neuvoton. Mutta juuri samassa sattui hän muistamaan Jumalaa ja kotona olevia pieniä rakkaita siskojaan, jotka rauhallisesti lämpösessä makasivat. Tämä häntä vähä lohdutti ja kuivasi hänen kyyneleensä. Rohkeammin ajoi hän kirkkokatua myöten, mutta sekin päättyi rantaan eikä vielä näkynyt tulta eikä ihmisiäkään. Pari tähteä, jotka pilkottivat pimeässä muistuttain taivasta ja sitä lohdutusta mikä sieltä tulee, niitäkään ei hän huomannut.

Mutta poika-poloisen tila tuli yhä kurjemmaksi. Valuvin kyynelin ja helisevin hampain päätti hän vihdoin kolkuttaa yhden apteekin ovea, josta vielä näki tulen pilkottavan.

Ovi avattiin ja liikutettuna pojan hädästä, annettiin hänen ajaa kuormansa pihalle. Herra johdatti sitten pojan lämpöseen suojaan, ensin annettuansa hänelle lasin punssia lämmitykseksi. Kiitollinen lapsi nukkui pian.

Kuin itse talon herra aamulla näki pojan ja kuuli hänen kertomuksensa, tarjousi itse ostamaan tervan ja antamaan pojalle majatalon. Apteekin isännällä, näet, oli kauppaoikeudet, syystä että oli nainut rikkaan kauppiaan lesken ja myöskin että oli ensimmäisen apteekin toimittanut Ouluun. Talon työt olivat pojalle antaneet viiniä ja makiaista ja mieluisasti olisi tähän jäänyt, mutta sanoi isänsä jääneen entiseen majataloon 14 riksiä velkaa, jotka ensin olisivat maksettavat, vaikka isänsä kyllä oli aikonut siitä muuttaa, sillä hänelle oli siellä monasti tehty vääryyttä.

"Jos tahdot, sanoi apteekin herra, niin saat minulta ne rahat. Ne saat vastedes maksaa, myöskin maksan talon-velkasi samoilla ehdoilla."

Mutta nytpä oli Matti iloinen. "Eläissäni en unhotta teidän hyvyttänne", lausui hän kyynelsilmin puristaen tuon hyvän herran kättä. Vakavasti lausui poika tämän lupauksen, jonka rehellisesti pitikin.

Kaksikymmentä vuotta Matti Makkosen ensimmäisen kaupunkimatkan jälkeen istui köyhä leski halvassa mökissään Kajaanin tullin luona Oulussa; kolme valjua ja näljästyntä lasta istui hänen ympärillensä. Hän oli heille jakanut viimeisen leipänsä ja käskenyt heidän mennä maata, etteivät enää pyytäisi ruokaa, jota hänellä ei ollutkaan. Tottuneet kuuliaisuuteen ja kärsimiseen, tekivät lapset niin. Lukivat iltarukouksensa ja tahtoivat nukkua, mutta näljän vaivat karkoittivat lapsuuden makean unen heidän silmistänsä.

Äiti luuli heidän jo nukkuvan, kuiskasi siis vanhalle Reetalle, joka nyt palkattomana ja pitäen oman ruokansa, jonka kehräämällä ansaitsi, palveli leskeä ja hoiti pieniä — tälle kuiskasi äiti, pitää siitä huolta että nuorin kuusivuotinen tyttänsä ei ottaisi ainoaa jäljellä olevaa leivän kappaletta, joka oli säästettävä kaikille aamiaiseksi, jos ehkä nyt ei saisi rahaa työstä, jota meni kotio viemään.

Mutta tyttöä ei nukkunutkaan vaan oli kuullut kaikki. Hän myöskin tiesi veljeinsä ei nukkuvan ja aina valmis heitä ilottamaan juoksi kaapin luokse ja sitten ulos pihalle. Reeta luuli hänen nyt vieneen leipäkappaleen ja juoksi voimiansa myöten näpistelijän perässä, vaikka leiniset jalkansa olivat kyllä kankeat. Tyttö huusi veljiänsä avuksi, mutta nähdessään eukon kömpelömäisen juoksun, ne eivät naurulta päässeet paikastakaan. Tehden satoja mutkia vältti tyttö joka kerta tuon kömpelön eukon. Mutta vihdoin antautui tyttö vangiksi, näyttäen tyhjät kätensä. Hän ei leipää ollut koskenutkaan, tahtoi vaan huvittaa veljiänsä ja toimittaa eukolle terveellistä liikuntaa. Vaikka väsynyt ja hengästynyt, nauroi tämä tytön juonta.

Ken köyhyyden kurjuutta ei ole koetellut, se ei voi aavistaakaan niitä tunteita, joita liikkuu tarvitsevan sydämessä käydessään lastensa puolesta rikkaalta apua anomassa. Leski sai vastaukseksi: "tulkaa huomenna jälleen, niin saatte työstänne maksun." Neuvottomana tuli hän takaisin eikä koko yönä tullut unta hänen silmiinsä. Hartaan rukouksen perästä rupesi auringon nostessa taas työhönsä.

Yht'äkkiä kuuli kärryin jyrinän. Katsoessaan ulos näki hän maamiehen ajaneeksi pihalle ja nostelevan säkkiä rapuille sekä tahtoen kenenkään näkemättä mennä pois. Leski tunsu miehen olevan Makkosen. Ujona ja punastuen pyysi mies anteeksi että muka vasta nyt voisi maksaa vanhan velkansa.

Kumpikin oli kyyneleihin liikutettu. "Sinä Matti, et minulle ole mitään velkaa", sanoi leski. "Minkä isälleni olit velkaa, se oli perillisille maksettu."

"Teidän sukua minun tulee ikuisesti kiittää", sanoi kahdeksan lapsen isä, "älkää hyljätkö sitä pientä palkintoa, minkä voin tehdä hyväntekijäni tyttärelle. Unhottaisinko minä milloinkaan, mitenkä hyvä olitte minua kohtaan orpona ollessani."

Jumalan suomasta ja kiitollisen Makkosen toimesta pääsi leski hädästänsä ei vaan tällä erää, mutta monta muutakin. Sillä niin kauvan kuin lapset olivat pienet, toi mies joka vuosi leskelle maa-tuotteitansa ja vielä lisäksi oli se niin hellätuntoinen, että aina sanoi maksavansa vanhoja velkoja.

24.

Komennon voima.

Eräs entinen Kajaanin komppanian upseeri, joka sotapalveluksesta oli eron ottanut, oli nyt tuomarin apulainen. Kauniina kesäaamuna istui hän kirjottaen kärjäsälissa, jonka ovi oli auki. Hänellä oli tärkeä työ käsillä ja siis hyvin kiire. Samassa tuli sisään maamies, joka ennen oli sotamiehenä palvellut hänen komppaniassansa. Sen oli kainalossa suuri kääry papereja. Mies tuli hyvin iloiseksi saadessaan nähdä vanhan rakastetun kapteeninsa ja häntä puhutella. Mutta toista ei suinkaan ilottanut, varsinkin kuin aikansa kiirehtivä arveli miehen suotta ruvenneen riitaiseksi.

"Tervetultu vanha sotakumppanini", sanoi kirjoittava kapteeni, "vieläkö muistat vanhoja sotatemppuja?"

"Tottapa niinkin, armollinen kapteeni!" Sitä mies ei ollut unohtanut; se oli liian hyvin istutettuna hänen sielussansa ja ruumiissansa.

Koetteeksi korotti kapteeni äänensä komentamaan niinkun muinoin ja huusi: "suoristakaa!"

Silmänräpäyksessä seisoi mies suorana kuin pölkky, riippuvin käsin.

"Käännös oikealle!" huusi kapteeni.

Mies kääntihe melkosen sukkelaan.

"Kivääri olalle!" Komenta kapteeni vielä.

Mies nosti olallensa paperikäärämänsä, jonka todellisesti oli tuonut ruvetaksen kärjöönsä.

"Marsch!" huusi kapteeni.

Suorana astui mies avoimesta ovesta ulos pihalle ja maantielle lukein niinkuin ennenkin yks', kaks', yks', kaks'.

Me emme tiedä, miten kauas meni vanha sotamies. Ehkä marssii hän vielä, mutta katteini istui naurahtaen kirjoituspöytänsä ääressä ja lopetti työnsä. Miestä ei kuulunut takaisin yhtä vähän kuin aivotusta riidasta tuli mitään.

25.

Kauppa-oikeuden juhlat.

"Mitenkä nyt vietämme juhlan saadusta kauppa-oikeudesta?" kysyi pormestari raatihuoneessa kokoontuneelta porvaristolta. "Pidämmekö suuren paalin?"

Neuvokset miettimään. Vihdoin lausui niistä yksi: "sittehan olisi tanssittavakin."

"Kaiketikin", vastasi usiampi.

"Mutta koko läänissä emme saa soittoa kokoon."

"Ompa täällä Collinin viulu", sanoi joukosta yksi.

"Ja Blomin huilu", sanoi toinen.

"Mutta pidettäisiinkö suuri paali niin pienellä soitolla?" sanoi pormestari.

"Tuottakaamme lähimäinen rykymen musiikki", sanoi eräs paksu herra, joka mielellään tanssi.

"Lähin on tästä 37 peninkulmaa Vaasassa", sanoi pormestari, "ja pidot ovat kolmen päivän perästä; paitsi sitä tulisi se liian kalliiksi."

"Tanssipaalia emme voi pitää, syystä ettei meillä ole sopivaa tilaa", sanoi vakaasti pormestari.

"Entä jos pitäisimme suuret päivälliset herroille", esitteli muuan kauppias.

"Mutta rouvat tahtovat olla muassa, sen on mun eukkoni sanonut, muuten en minä ota siihen osaa", sanoi eräs suutari tyytymättömänä.

"Jos teidän matami ei tulekaan sinne, niin tulee sinne kaikki teidän tekemät saappaat ja kengät", sanoi nappimaakari, sillä osottaaksen halveksimistansa suutarin rouvaa kohtaan.

Äkäisesti vastasi suutari: "huonosti olisi asiat jos teidän napit ei olisi muassa."

"Vaiti, herrat!" käski pormestari; "Päätetäänkö siis pitää herroille päivälliset?"

"Ei, ei, rouvat on otettavat mukaan sillä mun vaimoni sanoi"

"Vaiti, suutari, käy lestisi luokse, sinun ei täällä ole mitään tekemistä", kuului joukosta miehen ääni ja äkäisenä meni suutari matkaansa vaimonsa suureksi harmiksi.

Eräs vaskiseppä, jonka poika kävi isossa koulussa ja jolla oli kaunis laulu-ääni, esitteli olevan halvimmän ja parhaimman, että koulupojat kirkon tornista laulaisivat ilolauluja.

"No tottahan musiikki tornista olisi kuuluvampi kuin Vaasasta", keskeytti leikkipuheinen neuvos.

Pormestari sanoi: "tässä on nyt kysymys, pidetäänkö päivälliset vai ei. Juhlat ja asia koskevat kauppa tekevää porvaristoa lähimmin; ne sanokoot suoraan mielipiteensä."

"Minä vaadin päivällistä", huusi eräs eileisestä asti humalainen kauppias. "Maljoja juodaan ja kanuunilla ammutaan." Tähän suostuivat useimmat.

"No Vaasassa kai sitten ammutaan", sanoi neuvoksista se, jolla aina oli vastaansanomista, "sillä lähemmältä ei ole kanuunaa."

Yleisellä naurulla päättyi kokous ilman minkäänlaista päätöstä. Mutta pormestari kutsui kaupungin etevimmät luoksensa ja siellä juotiin maljoja kauppa-oikeuksista, vaikkei ollut kanuunia eikä soitantoa.

26.

Mitenkä kadonnut hopea-lusikka löydettiin.

Varhain kesän alussa matkusti kauppias Juha Possenius omalla aluksella Oulusta Tukholmaan. Sellaista matkaa ei siihen aikaan tehty niin joutuisasti kuin nyt, sillä vastatuulella mentiin lähimäiseen satamaan, niin että käytiin melkein joka kaupungissa kuin tien varrella oli. Monasti odotettiin viikottain myötätuulta.

Posseniuksen laiva oli jo kauan ollut poissa, mitään tietoa siitä saamatta.

Kotona oleva rouvansa ja lapsensa olivat levottomat, mutta tavallinen lohdutuksensa oli, että laiva kaiketikin oli jossain satamassa.

Eräänä päivänä osti Posseniuksen rouva suuren lohen. Hämmästyksensä löydettiin sen mahasta hopea-lusikka merkitty Posseniuksen nimellä, joka oli otettu mukaan matkalle.

Perheensä luuli hänen epäilemättä kuolleeksi, sillä laivan luultiin joutuneen haaksirikkoon ja koko väen hukkuneen.

Mutta suuri oli kaikkein ihme ja ilo, kuin laiva parin päivän kuluttua tuli Oulun satamaan. Se oli tullut niin pikaisesti, että tieto sen lähdöstä postissa ei vielä ollut joutunut.

Possenius kyllä oli lusikkaansa kaivannut, mutta ei tietänyt, miten se tulomatalla oli kadonnut. Hän toki arveli sen pesoveden muassa heitetyksi mereen. Lohi oli siis ollut laivaa paljon joutuisampi.

Kenraali Carpelan ja Oulun koulu-nuorisio.

Oulun läänin maaherrana olemme jo näissä muistelmissa maininneet Carpelania. Missä joku hyvä avu tai ansio oli, olkoon halvimmassakin, sen osasi hän löytää ja hän kehoitti ahkeruutta ja tehollisuutta siinäkin, missä työntekijältä puuttui luonnonlahjoja hänen vaivaloisessa kutsumuksessansa.

Varsinkin isällistä huolta piti hän koulu-nuorisio opista ja edistymisestä eikä milloinkaan ollut poissa loppu-tutkinnoista.

Lucian päivänä Joulun edellä oli nuorisio suurin juhla, sillä silloin paloi avarassa koulu-huoneessa sadottain talikynttilöitä, joista moni antajallensa oli arvosampi kuin toiselle vahakynttilä, sillä köyhimmänkin lapsen omaiset saivat sinne viedä kynttilänsä. Yhtä mieluisasti kuin varalliset poikainsa ahkeruuden kehoitukseksi antoivat usiampia nauvoja kynttilöitä, yhtä mieluisasti istui köyhän äiti Pari vuorokautta pimeässä pientensä kanssa, saadaksensa vaan lahjoittaa muutaman hetken valoa ja iloa sille, jonka äidin sydän arveli tulevan heidän turvaksensa.

Yksi vanhimmista pojista oli *custos* (vartia). Hän johti toisten poikien toimia, jotka nyt muurahaisten tavalla kaikkiin toimiin työskentelivät juhlapäiväksi saadaksensa koulun oikein siistiksi. Moni heistä ei unta silmiinsä saanut edellisenä yönä ja monasti kotolaiset samati poikain ahkerain hyörimisten ja toimeilemisten tähden, ettei vaan mitään unohtuisi. Pohjalaisen vilkas, levoton, toimellinen ja kärsimätön luonto näkyi sellaisissa tiloissa jo lapsissakin. Jo kello kolmen neljän aikoina aamulla olivat lapset puhtaina juhla-puvussansa liikkeellä. Sitte kiiruhtivat saatuaan juuston leipää tai vähän rahaa taskuunsa ulos koulua kohden. Ilosta ja pakkasesta väristen juoksivat he koulu-huoneen ympäri kello viiteen asti, jolloin ovet avattiin.

Kello kuusi oli koko koulu valistettu. Puu-kaaria asetettiin ikkunoihin ja ne kynttilöitä täyteen. Niitä pantiin myöskin puu-ruunuihin ja yleensä minne vaan kynttilän sopi asettaa. Seinän rakoihin pistettyihin päretikkuinkin asetettiin kynttilöitä samoin kuin niihin reikiin, joita pojat olivat kaivaneet seiniin ja penkkiin.

Koulun porstuassa istui eukko Skönborg tavallisella paikallansa torttu-korinensa yhäti kertoen: "ettekö osta torttuja? — Hyviä torttuja, kaksi äyriä kappale."

Koko perheensä kanssa oli kenraali Carpelan tällaisissa tiloissa aina muassa. Rouvastansa voi sanoa mitä sanottiin toisesta samantarvoisesta samalla paikalla, että mielen aateli, jonka hän omisti, on arvosampi syntymä-aatelia. Hyvyytensä tähden oli hän yleisesti arvossa pidetty ja rakastettu. Ollen köyhäin ystävänä, ei hän milloinkaan sulkenut sydäntänsä tarvitsevan pyynnölle ja apu tuli, jos se vaan hänen voimissaan oli. Vuonna 1799, jolloin kenraali muutti Göteborgin maaherraksi, seurasi häntä sinne kaipauksen ja kiitollisuuden kyyneleitä ja tuhansia siunauksia.

Kuin maaherran rouva tyttärinensä olivat loppu-tutkinnoissa, niin pitivät kaupungin toisetkin rouvat velvollisuutenansa sinne mennä, vaikka vastahakoisesti niin varhain nousivat.

Tutkinnon päätettyä piti kenraali kehottavan puheen koulu-nuorisolle. Vanhin poikansa, parooni Wilhelm, vaikka vielä nuori, piti siellä kerran latinankielisen puheen.

Kaikkein toimitusten loputtua ja kuin pojat ahkeruuden ja ansion mukaan olivat luokkihinsa siirretyt, kutsui maaherra ahkerimmat luoksensa päivällisille. Tällainen kunnia oli pojille suuri kehotus, niin että monikertaisella ahkeruudella seuraavana lukukautena sitä taas tavottivat.

Yleiseksi iloksi pidettiin näissä tiloissa myöskin tanssit, jotka olivat ihan omituiset, arvattavasti paavilaisuuden ajoista muisti. Kaikki pojat olivat siinä osalliset ja sen harjotukseen meni paljon aikaa ja vaivaa. Tanssiessa käytettiin hienoja vanteita, joita laulun mukaan muutettiin eri tapasiin käännöksiin ja pyöriin. Milloin tanssittiin pyörissä, milloin taas yhdistettiin vanteet ruunuiksi, milloin hyppivät notkeat pojat niitten yli kaariksi asetettuina. Tätä tehdessä laulettiin latinaisia lauluja, jotka sisältönsä suhteen enimmäksi olivat joulu-lauluja ja neitsyt Marian kunniaksi.

Näytteeksi panemme tähän palasen sellaisesta:

Ecce novum gaudium
 Ecce novum mirum;
 Virgo parit filium,
 Quæ non novit virum.
 Quæ non novit virum,
 Sed ut pyrus pyrum,

Gleba fert papyrum,
Florens lilium.
Ecce qvod natura
Mutat sua jura.
Virgo parit pura
Dei filium.

28.

Rovastin rouvan pula.

Rovasti Idmannin rouva seisoi Iin pitäjän pappilan isoilla rapuilla. Hän piti toista kättänsä silmiensä edessä auringon varjona, toisessa oli vesipullo. Hän tarvitsi apua, mutta oli pulassa. Mieheensä ja apulainen olivat menneet lähimäiseen kestikievariin kuningas Adolf Fredrikkiä vastaan, joka v. 1752 matkusti Pohjanmaan lävitse. Kaikki väki oli myöskin sinne juossut, niin että hän oli yksinään kotona vaetetettuna parhaimmassa juhla-puvussa.

Yht'äkkiä naurahti eukko mielihyvissään, kuin näki muhkean ratsastajan täyttä laukkaa tulevan pihalle. Hän tervehti ystävällisesti eukkoa, joka kävi vierasta vastaan kumartaen joka askel. Hypättyänsä hevosen seljältä ja tervehdittyään, käski rouva hänen olla tervetullut ja kysäsi, joko kuningas pian tulisi.

Sievästi vastasi tuntematon, että Hänen Majesteettinsa arvattavasti tunnin kuluttua olisi täällä.

Rouva vaalistui ja sanoi vapisten ei suinkaan pelkäävänsä rakastettua armollista kuningasta, mutta kuitenkin sanoi nyt olevansa sekä ujon että epätietoisen, mitenkä oikein vastaanottaisi herran voidellun. "Teille, joka olette niin hyvän näköinen, soisin saavani ilmoittaa huoleni. Minä en tiedä, mitä kuningas hyveksii, en tunne hovitapoja enkä paljoa muuta, jota vaaditaan emännältä, joka kuningasta odottaa vieraaksi. Kyllä minä olen siivonnut, leiponut ja paistanut parhaan voimani mukaan ja isä sekä maisteri kiittävät olutta ja tyttäreni Briita-Liisa paistia, mutta mitä tietävät he enemmän kuin minäkään. Enkö saisi vaivata teitä antamaan minulle neuvoja sekä katsomaan, onko kaikki niinkuin olla pitää kuninkaan mielen mukaan, jonka te kaiketikin hyvin tunnette, kumminkin paremmin kuin kukaan meistä."

"Aivan mieluisasti", vastasi vieras; "ja mikä kuninkaalle kelpaa, sen tiedän yhtä hyvin kuin omankin suuni vaatimukset."

Käsi kädessä käytiin sitten ensin ruokasaliin katsomaan, oliko pöytä asetettu miten piti. Sitten kyökkiin maistamaan soppaa ja tupaan katsomaan paistia ja muita.

Vieras oli vakuuttanut, että kuningas tulisi tyytymään kaikkiin laitoksiin, josta rouva oli ilomielinen. Mutta vielä pyysi hän rukoillen seuraajaansa tulemaan kellariin koettelemaan, mitä olutta vielä otettaisiin kuninkaan pöytään, sillä hän oli tehnyt usiampaa lajia. Tähänkin suostui vieras naurahtaen.

Täältä tultua kiitti ja kumarsi rouva seuraajaansa, mutta samassa näkyi pöly maantieltä. Nytpä rouva taas vaalistui ja ajatellessaan tyhjää vesilasialausui: "ei pisaraakaan raikasta vettä eikä ketään, jota auttaisi sitä minun ottamaan!" Tämän sanottua kiiruhti kaivolle, jonne vieras seurasi häntä ja yhdistetyin voimin koetettiin saada vettä ylös, mutta sill'aikaa ajoi kuninkaan seura vaunuinensa pihalle. Herra siunatkoon, huusi rouva pelästyksissään, päästäen vesiastian kaivoon.

Seuraajansa meni nyt tulijain joukkoon, jättäen rouvan, joka pistäysi kyökkiin, jossa piit ja tyttärensä jo olivat täydessä ruuanlaitos-toimissa.

Kuin ruuat olivat sisäänkannetut ja herrat koossa, tuli vieras kyökkiin, sanoen rouvalle, että Hänen Majesteettinsa tahtoi häntä pöytään.

Eukko kyllä esteli, mutta vieras sanoi hänen ei mitenkä voivan kieltää vastaanottamasta sellaista kuninkaallista armoa.

Itkusilmin sanoi hän siihen: "olkoon sitte Jumalan nimessä menneeksi, jos vaan saan istua teidän rinnalla pöydässä. Sitte koetan olla rohkea."

Ystävällisesti suostuttiin tähän pyyntöön ja sykkivin sydämin sekä epävakaisilla askeleilla astui nyt rouva saliin, jossa kuningas oli, ihan kuin peljäten lattian vaipuvan. Häntä lohdutti se seikka, että sai vasemmalle puolellensa oman ukkonsa, joka koko päivän oli poissa ollut ja se, että häntä paljon ei oltu huomavinakaan.

Vähittäin tuli hän rohkeammaksi ja kysäsi vihdoin mieheltänsä, kuka näistä herroista olisi kuningas.

Mutta sitä ei tietänyt kovasti itsekään, vaikka oli kuninkaalle pitänyt sekä latinan- että ruotsin-kielisen puheen.

Saman kysymyksen teki hän oikianpuoliselle naapurillensakin. Tämä sanoi naurahtaen, että kuningas pitäisi ulko-näytlänsä olla kaikkein helposti tunnettava.

"Sitäpä en, peijakas vie, voikaan sanoa; minun silmissä ovat kaikki nämät herrat kuningasten näkösiä."

Niin otti naapuri taskustansa kalliilla kivillä koristetun kulta-toosan, jonka kannella oli kuva, lausuen: "katsokaa tarkasti, kenenkä muotoinen tämä on, se on kuningas."

Kauan katseli rouva vuorottain ensin omaa miestänsä ja kuvaa sitten kaikkia pöydässä istuvia herroja ja vihdoin toosan antajaa. Kuin nyt selvästi tunsin sen, joka häntä oli seurannut neuvonantajana kyökissä, kellarissa ja aitassa, niin pari minuuttia katsoa töllistäen häntä, huudahti: "kuningas!" ja oli hämmästyksestä lähes pyörtyä. Mutta pian tointui hän taas ja lankesi samassa kuninkaan jalkain juureen, pyytäen armoa. Kuningas nosti hänet ylös, kiittäen häntä siitä ilosta, jota ruhtinaat harvoin saavat, että tuntemattomana kuulla olevansa alamaisiltansa rakastettu.

Kalliin kulta-toosan kuvinensa lahjotti hän rouvalle muistoksi. Se käy vielä perintönä Idmannin suvussa.

29.

Pidot kuninkaan kunniaksi.

Kuin Adolf Fredrik tuli Ouluun, laittoivat kaupunkilaiset suuret pidot. Yksi toimittajista oli Mikael Wacklin. Tämä oli kauppias ja muutamia vuosia naimisissa.

Hän oli saanut huolellisen kasvatuksen, ollut ulkomaan matkoilla ja muutamit ajat oleskellut Pariisissa. Eräs tapaus hänen nuoruutensa ajoista on kerrottava tässä ennenkun sanomme miten kävi paalissa.

Kotimatalla ulkomailta oli isä yhden laivansa kanssa Tukholmassa häntä vastassa. Valmiit pois lähtemään tahtoi ukko vielä kerran käydä näytelmiin ja otti sinne pojan mukaansa. Tämä tahtoi isällensä näyttää yhtä taitoa jonka matkoillansa oli saanut, mutta jota isä ei vielä tietänyt. Ensimmäisen näytelmä-kappaleen loputtua katosi Mikko isänsä seurasta, mutta kuin esirippu nousi, ilmestyi hän Parisiksi vaatetettuna yksityistanssissa näytelmäkentälle. Katselijain suosio oli yleinen ja kiitoksen osoitukset samoin, niin että isäkin mielihyvissänsä taputteli käsiänsä. Mutta ihan odottamatta sai kuulla, kuka tanssia oli ja tunsikin nyt poikansa. Vihassa lähti ukko heti paikalla majataloonsa, jossa keppi kourassa odotti tanssijan kotio. Tämä mitään pahaa aavistamatta, tuli iloisena laulaen kotio ja astui kamariin isänsä luokse. Mutta nytpä sai Mikko hyppiä toista tanssia isän kepin nuottien mukaan, sillä ukko arveli koko nimensä häväistyksi pojan julkisen tanssimisen tähden. Rangaistuksen jälkeen ajoi hän poikansa heti laivalle, josta ei saanut maalle tulla, vaikka vielä kaksi viikkoa täytyi myötätuulta odottaa. Oulussa oli hän kaupungin sivistynein porvari ja niin tavoin sopivin kuninkaan paalin toimittajaksi. Hänen vaimonsa oli niissä emännän siainen. Ne pidettiin kauppias Holländerin salissa, joka oli kaupungin suurin.

Pitoin koristukseksi koottiin, mitä parainta ja kalleinta oli. Sali oli kaunistettu parhaimmalla tavalla; naispuolet puvuissansa samoin. Minkäänlaista siihen aikaan käytettyä tanssitapaa ei unohdettu.

Kuin Wacklini isäntänä esitettiin kuninkaalle, muisti hän nimen ja kysyi, oliko hän se, joka moniaita vuosia takaperin Tukholman näytelmissä oli tanssinut. Wacklin sanoi se olevansa, ja kuningas pyysi häntä vielä kerran tanssimaan. Vaikka nyt jo oli ruumiiltaan lihava, raskas ja paksu, niin ei kuitenkaan tohdittu estellä. Hän ei sitten ollut tanssinut, pitäen mielessään isän kurituksen. Nyt oli tekeminen kuninkaan mieliksi. Hän tanssi vieläkin sievästi ja kevyesti, niin että korkea vieras ihastuneena monta kertaa huusi: "vielä, vielä", siksi että tanssija tunnottomana lankesi lattialle.

Yleiseksi peljästykseksi täytyi hänen kantaa ulos salista. Muutaman tunnin perästä kuoli hän veren ojentamiseen. Saatuansa sen kuulla nähtiin kyynel helläsydämisen kuninkaankin silmässä.

Näin surullisesti päättyivät pidot. Wacklini jätti lesken ja pienen pojan suremaan isän onnetonta tanssitaitoa.

Kustaa-Aatolvin käynti.

V. 1802 matkusti Kustaa-Aatolvi drotninkinsa Fredrika Dorothea Wilhelminan kanssa Suomessa. Korkeat vieraat tulivat eräänä pilvisenä iltana Ouluun. Maaherra Edelsvärd oli kuninkaallisia vastaan ottamassa. Koko kaupungin väestö oli liikkeellä. Virkamiehet, maistraati ja porvaristo odottivat usiampia tunteja vieraita Limingan tulli-portilla.

Vihdoin tuli ratsastava käskyläinen ja sen perästä toinen virkasauvoinensa. Nämät ilmoittivat korkeain matkailijain jo pian tulevan.

Nytpä aaltoili väkijoukko niinkuin meri huokealla tuulella. Siinä tungettiin, kurkistettiin ylös ilmaan, nyttiin, siunattiin, kirottiin ja litistiin. Väkevämmät imivät ilmaa keuhkoihinsa että väkevästi jaksasivat huutaa hurraa, kuin tuli kuninkaalliset vaunut näkyviin. Asianomaiset olivat määränneet, että sitä hurraa piti kestämään Limingan-tullista kaupungin lävitse aina mylly-tulliin asti ja vielä vähän enemmänkin, siksi että kuninkaalliset seuroinensa tulisivat maaherrataloon Rännisaarelle.

Maistraati ja porvaristo olivat puetetut Kustaavin-aikaisiin vaatteihin, soukat silkkikapat ja pienet miekat sivulla. Näitten johtajana oli pormestari, sittemmin lakmanni Lilljedal.

Mutta kaikista silmänpistävin oli vara-pormestari ja raatimies Timbom väkevän kurkkunsa ja palavan virkaintonsa tähden.

Kuin kyytihevokset riisuttiin ja maistraati porvariston kanssa kävivät paikallensa, oli pormestarimme ilosta ja kunniaa oikein hurja. Milloin veti hän siloista, milloin taas veti vaunuja eteenpäin huutaen täyttä kurkkua ja suu auki: "hurraa, hurraa!" Vaivattuna lihavuudeltansa hän sekä punotti että hikoili, kunnes vihdoon huokuen ja höyryten kaatui kuraan vaunujen alle. Tämän onnettomuuden ei antanut estää iloansa, jota kesti määrän päähän asti, vaikka suuhunsa saama kura esti parin minuutin ajan häntä huutamasta. Mutta pian soi äänensä taas yhtä kirkkaasti.

Kuninkaalliset olevat jo yöpaikallansa toivoen äänettömyyttä ja lepoa, mutta Timbom yksin seisoi vielä pihalla tuon tuostakin päästellen riemuhuutoja. Yhtäkkiä tuli yksi hovipalvelija, laski kätensä hänen suullensa sanoen: vaiti. Pormestarin kun oli nieleminen jo kurkusta tunkevat äänet, oli tukehtua äkinäisestä pysähdyksestä. Kumartaen ja harmissaan, mutta voitosta epätietonen lähti hän pois. Hiljaisesti hiipien kävi pormestari kotiin rouvansa luokse. Hän kyllä tiesi itseensä odotettavan. Peljäten huutohimonsa vast'uudesta puhkeavan, piti hän kättänsä vielä suunsa edessä.

Eukkonsa oli jo hyvän ajan kurkistellen ikkunasta odottanut miestänsä. Jos julkisesti olisi kaipauksensa osottanut, pelkäsi miehensä tulevan itserakkaaksi. Sentähden oli hänelle satoja kertoja muistuttanut samaa hyvää neuvoa, jonka aina antoi kaikille nais-ystävillensä, että miestä pitää kurittaa, muuten se kurittaa vaimoansa. Tätä ohjetta seuraten ja ettei miehensä suinkaan huomaisi, miten iloinen hän oli sen kotiotulosta, lausui hän tavallisella tytymättömällä kilisevällä äänellensä: "hyi Timbom! pysy poissa; minä luulen että olet humalassa." (Hän tiesi miehensä ei milloinkaan olleen juopuneen.)

"En humalassa, mutta pölyssä ja kurassa, ja paitsi sitä on minulla julma nälkä." Nämät sanat sulattivat rouvan hellän sydämen niin, että paikalla käski Tiinan harjaaman pormestaria ja sill'aikaa toimitti hän omin käsin ruokaa. Syödessä varotti hän miestänsä, ei millonkaan oleman poissa myöhään, sillä hän jo luuli hänelle jotain tapahtuneen tai kuninkaan hänen ottaneen. Hän sanoi seitsemän kertaa lähettäneensä Tiinan Ränniä kohden häntä hakemaan. Itse oli hän "Sokurin" kanssa monta kertaa käynyt kirkolle asti häntä vastaan, mutta turhaan. Sitten oli hän ikkunasta pitänyt vahtia eikä vieläkään sanonut ymmärtävänsä, mitenkä hän oli päässyt kamariin asti ilman hänen huomaamattansa. Mutta eukkopa ei tietänyt ukon oikotietä kyökin ikkunan lävitse, yhtä vähän kuin monta muuta salatietä, joita ukko toisinansa huviksensa käyskeli.

Nyt pormestari vuorostansa kertoi Tiinalle ja rouvallensa, miten armollisesti kuningas suurilla silmillänsä oli häntä katsonut ja miten ihana drotninki ystävällisesti oli hänelle päättä nyökäyttänyt ja miten iloiset olivat hoviryökinät olleet kuin vaan vähäsen saivat häntä nähdä y. m.

Näistä sekä iloinen että murheellinen, lausui pormestarinna: "Jumalan kiitos, että taas olet kotona!"

Mutta vahvasti päätti hän ei enää päästää Abeliansa hoviryökynäin katseltavaksi. Ja siinä asiassa piti eukko puheensa.

Kuninkaallinen pari.

Ihminen rakastaa usein sitä, mikä on eritapainen kuin hän itse on. Tämä muistui mieleen sille, joka näki tämän kuninkaallisen parin. Nuoruuden vilkkaus, tunnollisuus, sielun voima ja hyvät avut loistivat nuoren drotningin suloisista silmistä, kuin taas nuori kuningas näytti kovalta, miehuulliselta, tyylyltä ja melkein vanhuuden vakaiselta. Porvariston hevosten sinisinä vaunuja vetäessä näytti hänen muotonsa sanovan: koska juhdaki olette ruvenneet, niin tehkää velvollisuutenne. Mutta drotningin lempeässä silmässä kiilsy kyynel valjuna istuessaan jyrkkämielisen puolisonsa vieressä ystävällisesti tervehtien iloitsevaa joukkoa.

Kuninkaallisten kunniaksi toimitti porvaristo päivällisen ja suuren paalin. Ne pidettiin kauppiamies Spårmannin suuressa salissa.

Kaupungin tavallista hiljaisuutta tällä aikaa keskeyttivät riemuitsevan kansan ilohuudot joka kerta kuin korkiat matkalaiset jossakin liikkui. Ja vaikea oli ymmärtää, mistä tulivat ne väkijoukot, jotka nyt virtailivat Oulun kaduilla, jonka väestön luku vaan oli kolme tuhatta.

Tanssisalin koristukseksi oli koottu kaikki, mitä kaupungissa oli kalliimpaa ja koriampaa, vaikka jo parhaimmat oli käytetty kuninkaallisen asunnon koristukseksi. Porvaristosta oli valittu toimittajaksi kaksi isäntää ja emännäksi kaksi rouvaspuolta. Väsymättömällä vaivalla oli tänne toimitettu kaikkia herkkuja, joita vaan oli mahdollinen ollut saada. Parhaimmat saatiin kauppalain kuljettajilta, jotka tavallisesti muassansa toivat vierasten maaosain tuotteita isännillensä ja niiden rouville. Estelemättä luovuttiin nyt näistä, että muka saataisiin näyttää yleinen ilo siitä kunniasta, jonka korkiat vieraat tekivät pienelle kaupungille. Tuskin kumpikaan kuninkaallisista matkailijoista voi odottaa näkevänsä niin monta herkkua täällä Lapinmaan rajoilla pohjoisnapaa lähellä. Loistavaa ylöllisyyttä tosin ei ollut, mutta rehellinen hyvänsuoma oli sitä kauniimpi. Sekottamattomia viinejä, ulkomaan hedelmiä, sokurileipouksia ja muita makiaisia oli pöydällä, samoin parhaimpia maamuuramia posliini-vadeissa, Kiinassa tehdyissä. Suomuuramet lakkoina olivat melkein yhtä maukkaita. Pyyn ja peuran paistin näytti kehottavan eteläisten maitten paistia taisteluun. Lohi, nykyisin koskesta otettu, oli kuudella eri tavalla laitettu. Kotimaan ja ulkomaan herkut todistivat suomalaista kohteliaisuutta ja alamaisten rakkautta ruhtinastansa kohtaan.

Kuninkaallisessa seurassa oli eräs irvihammas narrina. Nauraa irvistellen talonpojan tavalla hääpohmelossa, koetti hän pilkata tätä kuninkaallisille vieraille osottamaa vanhanaikaista kohteliaisuutta. Mutta kaupunkilaiset antoivat hänen pilkantekonsa anteeksi, arvattavasti siitä syystä, että arvelivat aivan vähä olevan järkeä tukkakähkyräinsä alla, joita yhä sormillansa hierteli. Pilkan vuoksi lausui hän paitsi muita eräälle nuorelle tyttölle: "te kun olette niin täydellisen ihana, voisitte kyllä antaa aistimistanne yhden ja sittekin olla viehättävä! Minkä niistä mieluisemmin antaisitte, jos teitä siihen vaadittaisiin?"

Hänen lepertelemisestänsä suuttuneena vastasi tyttö lyhyesti: "kuuloni, hyvä herra", sulkien korvansa hänen lörpötyksiltänsä.

Kuningas ja kuningatar itse eivät tanssineet, mutta käskivät seuraajansa tanssia niiden kaupungin nuorten neitojen kanssa, jotka erittäin olivat ansainneet heidän huomionsa. Niitten joukossa oli kuningas erinomasella suosiolla havainnut rikkaan kauppiaan Erik Candelbergin ainoan tyttären, joka oli kaupungin kauniimpia. Hän oli vaadetettu kansallispukuun vaikka se oli kalleista aineista, joka miellytti kuningasta paremmin kuin toisten rouvaspuolten ulkomaan tapainen puku.

Kuningas sanoi tahtovansa nähdä mamseli Candelbergin tanssivan. Heti vei hoviherroista yksi ujon kaunottaren katrilli-tanssiin paikalle kuninkaallisten lähinnä.

Silloin nähtiin kylmäluontosien Kustaa-Aatolvin ihastuksissa katselevan tätä luonnon tyttöä joka punastuvan ruusun tavalla ei tohtinut nostaa suloisia sinisiä silmiänsä kuninkaallisen majesteetin puoleen. Monet ajat myöhemmin muisteli Kustaa-Aadolf ihanaa Suomalaista tyttöä tykki-lakkinensa. Kuninkaan huviksi olivat moniaat hovi-neidit suostuneet käyttämään tällaista pää-vaadetusta, mutta kuin kerran käyskennellessään erhetuksesta luultiin tavalliseksi neidiksi, niin eivät vastedes milloinkaan uskaltaneet käyttää tykki-lakkia.

Kanuunain paukkuessa juotiin korkeain vierasten malja ja vasta aamupuoleen loppuivat pidot, jonka kuninkaalliset jo varemmin olivat jättäneet.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this

eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement

or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to

maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.